

עיתונות זולה

תנאי השכר בתקשורת

**הוויכוח על
סיקור ההתנתקות**

נחום ברנע • אמנון אברמוביץ'
מרדכי קרמניצר • כרמית גיא
אלוף בן • רן אדליסט

חסון-פורז
מה שומעים
בהקלטה

איפה
הבושה
ב"מעריב"

לא בדיוק
"עובדה"

"הארץ"
מתיישר
לשמאל

ועוד כתבות, מאמרים, טורים ומדורים מאת: חנוך מרמרי • גדעון עשת • טל ארבל • שהם סמיט • אייל אברהמי • יפתח אלעזר • יובל קרמניצר • ארן ליביו • רן בנימיני • איתי רום ומתן שירם • יאיר לוי • גילי דרוב'היישטיין • עמית בן-ארויה • עמית סגל • אורי בלאו • אורן טוקטלי • רלוקה גנאה • שרון לוי-מיכאלוביץ' • רפי מן • עוזי בנימין

סודוקו בלי בושה

ייתכן שהחורש האחרון מסמן מפנה בתפיסת העיתונות הישראלית את עצמה ואת תפקידה: זה החל בקריאתו של אמנון אברמוביץ' לעמיתיו להתירוחם אל ראש הממשלה אריאל שרון כאל אתרוג, זה נמשך בחזקתו של חיים יבין לחשוף את השקפותיו הפוליטיות, זה התעצם ביומרתם של "מעריב" ושל "ידיעות אחרונות" לשנות את סדר-היום הלאומי, וזה בא לידי ביטוי גם בכנס שנערך באוניברסיטת תל-אביב, שבו הוצגה אסכולת "עיתונות השלום", הקוראת, למעשה, לזניחת כללי המשחק המקובלים במקצוע ולרתימתו לפתרון סכסוכים בין עמים.

עיתונות רענית היתה כאן מאז ומעולם: למן ראשית הציונות, דרך העיתונים המפלגתיים של תקופת המנדט ושל שנותיה הראשונות של המדינה, ועד לעיתונות של היום, שגם כאשר עיקר מעייניה עסקיים, היא אינה מוותרת על תפקידה לנסות ולהשפיע על דעת הקהל. גם מסעות עיתונאיים להשגת מטרות מוגדרות אינם תופעה חדשה. הפוליטיקה הישראלית הוינה תמיד את העיתונות בפולמוסים לוחטים שמדי פעם סחפו אותה להתגייס לטובת אחד הצדדים הניצים. כך היה בוויכוח בתקופת "הפרשה", במחלוקת בין "שורת המתנבים" לעמוס בן-גוריון, במלחמת לבנון, ובנושאים אחרים. מדי פעם מתעורר עיתונאי, או עיתון, ויוצא כמסע ממוקד, שיש בו שילוב של הצגת מידע והבעת עמדה, למען משהו או נגד משהו. אפילו לפרסום מאמרי מערכת כעמודי החרשות הראשיים היו תקדימים: כך, למשל, נהג "הארץ" בתקופת ההמתנה שקדמה למלחמת ששת-הימים, כאשר קרא להחלפת לוי אשכול במשה דיין בתפקיד שר הביטחון, וכך נהגו עיתונים נוספים בהודמנויות אחרות כאשר רצו לשנות גופך דרמטי לעמדתם.

לכאורה אין אפוא חרש במסע שיזם "מעריב" לביעור השחיתות או בקריאתו של "ידיעות אחרונות" להעמיד במרכז פעילותה של הממשלה את המלחמה באלימות ובבעבריות. ובכל זאת, רומה שמשוהו השתנה: עיתונאים, או עיתונים, לוקחים על עצמם תפקיד חדש. הן מרגלית מבטא את התפנית בדברים המצוטטים מפיו בעמוד 24: "אנחנו (מעריב)" בקמפיין: (איפה הבושה!) משום שהמפלגות הפוליטיות אינן ממלאות את תפקידן כראוי". במילים אחרות, עיתונאים ועיתונים מרכיבים רואים את עצמם כגורם שתפקידו להיות שחקן פעיל בחיים הפוליטיים; לא להסתפק בשיקוף המציאות, לא להגביל את עצמם להצגת דעתם על המדיניות הרצויה, אלא לנסות ולכפות התנהגות על השלטון.

התפיסה הזו היא חציית קווים: היא משילה מהעיתונאי את גלימת המרווח והמשקוף וחובשת לראשו את הכובע המפוקפק של הפוליטיקאי. היא מתימרת לעקור אותו משולחן המערכת ולהושיבו ליד שולחן הממשלה. היא מטשטשת את הגבול בין עיתונות רענית לעיתונות תכליתית. בעולם מושגים זה, העיתונות אינה גורם חיצוני המתבונן על העשייה השלטונית, אלא אחד המשתתפים הפעילים בקבלת החלטות הלאומיות. זו שאיפה בעייתית לא רק משום שהיא מקעקעת את מעמד העיתונות ומערערת את הגדרות היסוד של תפקידה, אלא גם משום שאין לה סיכוי להתממש: ועיד על כך בשלוננו של "מעריב" להצביע על הישג מעשי אחד למסע הרועש שניהל נגד השחיתות השלטונית: העיתונות יכולה להצליח בשיווק רעיונות ואופנות - כפי שמעידה תפוצתו של שגעון הסודוקו - ובכך כנראה יהיה עליה להסתפק גם להבא.

עוזי בנימין

6 הפוליטיקה יכולה לחכות **נחום ברנע**

עיתונות בלי כיסוי:

8 שחיקת השכר **אייל אברהמי**

12 מעמד הפרינלסרים **עמית בן-ארויה**

15 גל הפיטורים **יאיר לוי**

16 מי מפחד מדעה **כרמית גיא**

20 הנמשל של משל התחזונים: המשפחות השולטות בתקשורת **גדעון עשת**

22 איפה הבושה: מה מסתתר מאחורי הקמפיין של "מעריב" **יפתח אלעזר ואורי בלאו**

26 הסוף עדיין איננו: הויתור על העורכים ברשת **חנן מרמיר**

סיקור ההתנתקות:

30 כתבים-חושבים **איתי רום ומתן שירם**

33 שפרך, יכולת לרדת מהמטוס **אלוף בן**

34 אברמוביץ', חזור בך **חרדכי קרמניצר**

37 אתרוג, לימון ופועל המשפחים **אמנון אברמוביץ'**

38 נפלאות האובייקטיביות **רן אדליסט**

40 חיים יבין יוצא אל החיים **שהם סמית**

42 הבשורה של "עיתונאות שלום" **גילי דרובי-היישטיין**

45 קוצים ושושנים: סיקור בית-המשפט העליון **עמית סגל**

46 "עובדה" - לא בדיוק **רן בנימיני**

48 שקט, מקליטים: אילה חסון נגד אברהם פורז **יובל קרמניצר ויפתח אלעזר**

50 "הארץ" מתיישר לשחאל **ארן ליבוי**

52 לאומנות חברותית: המוסף של "מקור ראשון" **טל ארבל**

54 דעת הקהל: **אורי בלאו, רלוקה גנאה, שרון לוי-מיכאלוביץ', יובל קרמניצר**

56 לשם שמים: פרסים כספיים לעיתונאים **איתי רום ומתן שירם**

59 מדר התמורה לאגדה **אורן טוקטלי**

60 עין בינלאומית: "גרון עמוק" בעקבות הכסף **רפי חן**

62 חסיבת עיתונאים

63 אירועי תקשורת

המכון הישראלי לדמוקרטיה
THE ISRAELI DEMOCRACY INSTITUTE

הכותרות והערכות: נדב שטרית
רפוב. אחיה מליץ
מחברתו בגינת הירוקים: www.idi.org.il
דואר אלקטרוני: nadavsh@idi.org.il

ISSN 0793-5781

עורך-עוזי בנימין
תעריכת: חנוך ברנע, כרמית גיא, רפי חן
יועץ-פרסום: רחל אורח, פנחס מרדכי, חתומי
עריכת גרפה: חמוריו, זה
השער: גיא מורד
עריכת לשונות: מנחם חזן

"העין השביעית"
בווצאת התוכן הישראלי לידסוההערה

ת"ד 4702 ירושלים 1046

טלכיון: משרדית 53000866, פקס: 5286632, טל-פון: 7442276-02

רובל חודשית - עונתית בעיתון
ח"י 7442276, פנחס מרדכי, info@beirak-helil.com

בשלהי שנת 1973, כשיאה של פרשת ווטרגייט, השתכנתי בבית דירות גדול במרכז וושינגטון, סמוך לכיכר דרפונט. הפרשה ריתקה אותי: היתה כאן הזרמנות של פעם כחיים לדרדק עיתונות מישראל לעקוב אחר דרמה פוליטית ועיתונאית אדירה, חובקת עולם, בשוויון נפש מלומד, ממרומי היציע. ישראלים לא היו בסיפור הזה, השבח לאל, לא הרגו ולא נהרגו. הקוראים בארץ גילו בו עניין מועט – זה היה שנים לפני שרוברט דפורד ודסטין הופמן הפיקו את הגרסה המוסרטת, ההירואית, של "כל אנשי הנשיא".

בהנאה גדולה הפכתי את ווטרגייט למעבדה, לתחביב, להתמכרות. ידעתי על הפרשה הכל, נכון יותר, חשבתי שידעתי. הקשבתי לכל בדל שמועה שפזרו עמיתי האמריקאים כשעות ההמתנה הארוכות, שעות משחק הפוקר, בארוות הכתבים בבית הלבן. עקבתי אחר כל ידיעה שהתפרסמה והוכחשה. למדתי איך מתנהלת מלחמה אמיתית, נוסח אמריקה, לא נוסח ישראל, בין עיתון לשלטון. למדתי כמה קשה בשיטה האמריקאית, כמה טראומטי, להרית שליט שסרת. ווטרגייט היתה טרגדיה בממדים שייקספיריים.

בוקר אחד דפקה נמרצות על דלתי גברת צעירה. "אני מה'וושינגטון סטאר'", הודיעה. ה"סטאר", שבינתיים שבק חיים, היה מתחרהו הרל, האוורירי, של ה"וושינגטון פוסט". היא שלפה פנקס רשימות. "האם קראת את ה'פוסט' הבוקר?", חקרה. כן, הודיתי. "לא ראית את הכותרת לרוחב כל העמוד הפותח של המוסף המקומי?".

כן, אמרתי. ראיתי. הכותרת היתה: "בית" הוונות המפואר ביותר בעיר".

"אז מה אתה אומר", שאלה.

מה יש לי להגיד, תהיתי.

"בית'הוונות הזה היה בבניין שלך, בקומה שלך", היא הטיחה בי כמו פרקליט במשפט מושבעים. "יותר מזה, הוא היה כאן, במסדרון שלך, בדלת מול הדלת שלך".

"וואו", אמרתי. ואולי אמרתי רק "אוי": באתי זה עתה מהארץ, והקריאה "וואו" עוד לא היתה שגורה על פי. "בית'הוונות פעל", המשיכה הגברת ודיווחה, "אך ורק בהפסקת הצהריים, ואך ורק ללקוחות נבחרים. ההתמחות היתה סאדו-מאזו. המשטרה מצאה שם מבחר מדהים של אביזרים. אגב, שמעת את הלקוחות צועקים?".

ההשפלה היתה קשה מנשוא, גם אנשית, גם מקצועית. הרגשתי כמו השכנים של אדולף אייכמן בבואנוס-איירס, שנדרשו לספר לעיתונאים על שכנם, אדריכל הפרדון הסופי. הם גמגמו משהו כמו הוא היה איש חביב, כאילו, יומיום הוציא את הכלב לטיול.

"הן היו בנות נחמדות", אמרתי. "כשהצטלבו דרכינו במסדרון הן אמרו 'היי' ועברו הלאה". הכתבת רשמה את דברי בחריצות. לשמחתי, ה"סטאר" לא טרח לפרסם אותם למחרת.

נזכרתי בכישלון ההוא כשקראתי את הכתבה המרתקת שפרסם באחרונה ב"וושינגטון פוסט" בזכרונותי, שחדר עם קרל ברנסטיין חשף את פרשת ווטרגייט. וודורד סיפר על קשריו עם מארק פלט, "גרון עמוק", שבחר עכשיו, בגיל 91, לחשוף את זהותו. מתברר שוודורד גר בבית דירות ליד כיכר דרפונט, אם לא בבניין שבו גרתי, בבניין סמוך. עליפי הסידור החשאי שהכתיב לו פלט, כאשר רצה להיפגש איתו, הוא היה מציב עציץ ריק עם דגל אדום בירכתי המרפסת של דירתו. פלט היה מבחין בעציץ, ומתייצב בשתיים לפנות בוקר במרתף חניה שנקבע מראש. דברים מרתקים התרחשו מול הדלת שלי, מתחת לאפי, דברים עוד יותר מרתקים התרחשו מול החלון, ואני החמצתי הכל.

■ ■ ■

חשיפת זהותו של "גרון עמוק" סיפקה לעיתונות האמריקאית הזרמנות נאותה לחשבון-נפש. האם פרשת ווטרגייט היתה טובה לעיתונות או רעה, שאל מבקר התקשורת של "וושינגטון פוסט" האוורד קורץ. "הפרשה הפכה את העיתונות החוקרת לאופנתית, ואת הכתבים לכוכבים", כתב. אבל השם הטוב של התקשורת צנח כמו אבן.

חלק מהבעיה הוא השימוש הגורף מאז ווטרגייט במקורות אנונימיים. למרבה הצרה, לא כל גרון

נחום ברנע

הפוליטיקה יכולה לחכות

הוא גרון עמוק, מוגנים עלידי אלמוניותם, המקורות משטים בכתבים ובציבור, מתעללים בעובדות, משמיצים יריבים חפים מפשע. נוושינגטון – כמו בירושלים – השימוש במקורות אנונימים הגיע לממדים של מגיפה. אחרים מכלי התקשורת הכריזו כחורשים האחרונים שהם נכנסים לתקופת גמילה. או שליריעות יהיה אבא, או שלא יפורסמו. העיתונאים שלהם מתאוננים מרה: קשה להם להשיג חומר.

תהילת ווטרגייט, ובעיקר הסרט שהצמיח לה כנפיים, פתחה את תור הזהב של העיתונות החוקרת. הכתבים החוקרים היו לגיבורי תרבות. "גרון עמוק" היה קיים רק בשוליים. רבים, ביניהם כתבים שהיו מעורבים בכיסוי הפרשה, היו בטוחים שלא היה מקור כזה, שהוא הומצא כתעלול לקידום המכירות של הספר.

עכשיו מתברר שפלט היה הגיבור האמיתי, לטוב ולרע. ודוורד מגולל בכתבה שלו (הוא עובד עכשיו על הרכבתה לספר) סיפור על פטרון ובן-חסות, כמעט אב ובן. הוא היה סגן בצי שתפקידו להביא חומר לבית הלבן; פלט היה מס' 3 באף.בי.אי, למעשה מס' 2. הם ישבו בחדר המבואה כמו "שני נוסעים שיושבים זה ליד זה בטיסה ארוכה". ודוורד הציג את עצמו. אחר-כך הרשה לעצמו לטלפן ולהתייעץ לגבי המשך הקריירה שלו. פלט הוחמא. הוא נתן לו מפעם לפעם טיפים, קצוות של גילויים. כשביקש לנקום את נקמתו בניקסון, שרילג עליו במינוי מנהל האף.בי.אי, ולהציל את השירות מהשימוש הפוליטי שעשה בו הבית הלבן, ודוורד היה הכתובת. הוא ושותפו לא התעצלו. עבודת הרגילים שעשו לאורך הפרשה מרשימה מאוד, אבל בלי המידע שטפטף להם פלט הסיפור היה מת.

הווגיות הזאת היא נשמת אפה של עיתונות התחקיר: יחסי אמון מוחלטים עם מקור פנימי, יהיו מניעיו מפוקפקים ככל שהיו, ועבודת רגליים. מי שמנסה לקצר דרכים, לחפש את גאולתו בטלפון או באינטרנט, לא יגרד אף פעם את תחתית החבית. מאז ווטרגייט כל פרשה, או חצי פרשה, או כרל פרשה, חייבים להסתוות ב"גייט". איראנגייט, טראוולגייט, מוניקהגייט. אין כאן רק התחכמות לשונית. זהו ניסיון, לפעמים תמים, לפעמים ציני, להפוך כל פיסת מידע מביכה למשבר לאומי. התוצאה בדרך-כלל הפוכה: הציבור מתעייף. הפוליטיקאים מתחסנים. הם לומדים להשיב אש ולהסתער על תוקפיהם. אילו כוש היה מסתכן בעבירות שבהן הסתכן ניקסון, היה האינטרנט מוצף בבלוגים עוינים של אזרחים מהימין, ורשת "פוקס" היתה מגייסת את כל מערכת הכתבים והפרשנים שלה כדי לקעקע את אמינות הסיפור.

פגי נובאן, מי שכתבה את נאומיו של הנשיא רייגן, כתבה במגזין "טיים" על הנוק שגרמו גילוי ווטרגייט לאמריקה ולעולם. בתקופה קריטית למדיניות החוץ האמריקאית ספג מוסד הנשיאות מכה אנושה. ניקסון לא הצליח להגשים את תוכניותיו עד תומן. המחיר שולם בחייהם של מיליוני וייטנמים וקמבודים.

קשה לי להבין את הטיעון הזה כשהוא נכתב תחת חתימתה של הוגת דעות ימנית באמריקה, וקשה לי להבין אותו כשהוא נכתב תחת חתימתם של שניים מטובי העיתונאים בישראל, יואל מרקוס ואמנון אברמוביץ'. מרקוס קבע במאמר ב"הארץ" שהשחיתות יכולה לחכות. עכשיו צריך להתרכז בהתנתקות. אברמוביץ' המשיל, בדיון פומבי שהתקיים בירושלים, את שרון לאתרוג. צריך לשמור עליו מכל משמר, צריך לעטוף אותו בצמר-גפן. חלקתי עליו באותו דיון, ואני חולק עליו גם עכשיו, לאחר שהרחיב והעמיק את טיעוניו.

עיתונאים לא מדיחים נשיאים ולא מתחזקים ראשי ממשלה. בשביל זה יש כנסת, מערכת משפט, מבקר מדינה וציבור בוחרים. עיתונאים מדווחים ומביעים דעה. אין להם זכות להסתיר מידע, ואין להם זכות להימנע מהבעת דעה בגלל סדר-קדימויות פוליטי. אם טובי העיתונאים יתחילו לעשות שיקולים פוליטיים, מי ימלא את תפקידה החיוני של העיתונות.

אברמוביץ' מפריד בין ידיעה לדעה. בידעות ששידר הוא לא עשה שום הנחה לשרון, הוא אומר. את הצמר-גפן הוא משאיר לאגף הדעות.

גם את הטיעון הזה אני מתקשה להבין: נניח שאברמוביץ' שידר ידיעה מביכה על שרון. האם האיפוק שהוא מצווה על עצמו כתחום הדעות מחייב גם אותי? האם הוא מחייב את הצופה בבית? מה אנחנו אמורים לעשות בידעה המביכה הזאת? לבלוע? לפלוט? לגנון עד היום שלאחר ההתנתקות?

בסך-הכל, העיתונות הישראלית היא הרבה יותר עיתונות ממה שמשקפים הוויכוחים הפנימיים בה. התנתקות או לא התנתקות, שרון או לא שרון, עיתונאי עברי לא יניח לאחר להקרים אותו בדרך לסיפור. רק לאחד או שניים מזרמנת פרשה מסדר-הגודל של ווטרגייט בחייו, אבל כל מי שנשמת עיתונאי באפו, בוודאי אברמוביץ', בוודאי מרקוס, ימשיך לרדוף אחר הסיכוי הזה עד יום עבודתו האחרון.

חברים ודוורד ורסמן הופמן, "כל אנשי הנשיא"

רק לאחד או שניים מזרמנת פרשה הגודל של ווטרגייט בחייו, אבל כל מי שנשמת עיתונאי באפו, בוודאי אמנון אברמוביץ', בוודאי יואל מרקוס, ימשיך לרדוף אחר הסיכוי הזה עד יום עבודתו האחרון

תורנות שמירה

השחיקה בתנאי השכר של העיתונאים גורמת לרבים מהם להתייחס לעבודתם כמו אל חובה צבאית

בעיתונות היומית. השכר המשולם בעיתונות הרוסית והערבית (שאינו נסקר כאן) נחשב לנמוך אף יותר מאשר במקומונים.

במקומונים

יותר מכל מקום אחר בתקשורת הורגשו האינתיפאדה והמיתון במקומונים. עסקים קטנים שנפגעו צמצמו או ביטלו לחלוטין את מודעות הפרסום שלהם, מהבסיסים הכלכליים המרכזיים של התקשורת המקומית. במקביל, או כתוצאה מכך, החריפה מגמת הירידה במחירי הפרסום. במקביל המשיך האינטרנט לנגוס במודעות הלוח הרווחיות. חרב הקיצוצים לא פסחה כמעט על אף מקומוני כוח האדם צומצם, במיוחד במקומונים הגדולים, מספר עמודי המערכת קטן, שכרם של עובדים הופחת, מקומונים נסגרו (או "אוחרו" בלשונן הרכה של הרשתות), עובדים נשלחו לחופשות כפויות ללא תשלום ועוד ועוד.

עורך אחד המקומונים הגדולים מספר כיצד, במהלך ריון על כתבה שעסקה במעביד ששילם לעובדיו פחות משכר מינימום, פרצה הכתבת ששוחחה עמה בבכי. "היא הוציאה את התלוש שקיבלה באותו יום והראתה לי. זה היה 970 שקל

אף יותר: מעמדו הכלכלי של העיתונאי הישראלי נמצא בנסיגה מתמדת.

עורכים ועובדים בכירים אחרים בענף מספקים מגוון הסברים לירידה: מכניסת נשים רבות לעיתונות, דרך הירידה בתפוצה ובפרסום בתקופת המיתון של השנים האחרונות, ועד לתופעה הכלל-עולמית של עלייה בעלויות הייצור, המערערת את מאזניהם של העיתונאים המורפסים. כך או אחרת, אין כמעט עיתונאי שלא ניזוק: שכרם של עובדים חדשים ירד, ב"הארץ", "מעריב", "ידיעות" ו"ynet" היו הפחתות שכר ישירות; הפחתות שכר עקיפות – צמצום או בייטול של החזרי הוצאות, חופשות כפויות ללא תשלום, הרחבה של תחומי סיקור ועריכה, ופטנטים נוספים – היו כמעט בכל כלי תקשורת כתוב.

בהכללה (ותוך ניסיון לשקלל לא רק את השכר הנומינלי אלא גם את ההברל במספר ימי העבודה המוגדרים ב"משרה מלאה" בכל אחד מכלי התקשורת) וכצפוי: השכר הנמוך ביותר משולם במקומונים. כאינטרנט משלמים מעט יותר, ואת השכר הגבוה ביותר משלמים היומונים הארציים ובראשם "ידיעות אחרונות". יחד עם זאת, בתפקידים מסוימים, הפערים אינם גדולים בין העיתונאים. כך, למשל, עורך זוטרי ב"מעריב" ישתכר רק כמה מאות שקלים יותר מעורך זוטרי במקומוני, ובמקרים אחרים בעלי תפקידים באינטרנט ישתכרו טוב יותר מעמיתיהם

אייל אברהמי

חיפוש בארכיוני העיתונאים אחר מלות המפתח "שחיקה" ו"שכר" מעלה ים של כתבות וידיעות על גורלם המר של עובדים במגוון תעשיות ותחומים. הוספת המלה "עיתונאים" לחיפוש מצמצמת את התוצאות לכתבה אחת בלבד שפורסמה ב"גלובס" במרץ השנה. ובכל זאת, שחיקת השכר בעיתונות הכתובה (להבדיל מהאלקטרונית) היא סוד גלוי מאוד.

קשה, כמוכן, לקבוע במדויק עד כמה נשחק שכר העיתונאים, שכן אין גישה לנתונים מרוכזים. יחד עם זאת, ההערכה המקובלת – שמקבלת חיזוק מהנתונים שנאספו כאן – היא ששכרם של בעלי התפקידים הבכירים ודרגי הביניים הגבוהים נשחק מאז סוף שנות התשעים במידה מסוימת, בעיקר בהפחתות שכר יומיות, בעוד ששכרם של כל היתר, מלבד תפקידים בודדים, נשחק בשיעור ריאלי של בין 10 ל-20 אחוזים, תלוי בכלי התקשורת. את הירידה הניכרת יותר בשכר הזוטרים ניתן להסביר בעיקר כתחלופה הגבוהה, יחסית, במשרות אלו ובשכר הנמוך יותר שמוצע לעובדים חדשים בהשוואה לקודמיהם. כאשר משווים את שכר העיתונאי לשכר הממוצע במשק, התמונה עגומה

איור: גיא סורד

תקשורת במקביל נפוצה מאוד במקומונים, בעיקר בפריפריה.

השחיקה במקומונים לא פסחה על שכרם של העורכים הראשיים והגיעה בערכים ריאליים עד לכ-25 אחוזים. בכיר באחת הרשתות מטביר את הירידה הזאת בצורך לקצץ בכל מקום אפשרי. "לכתב שמרוויח 4,000 שקל אי-אפשר להוריד כלום, וגם אם היה אפשר זה היה משיג חיסכון קטן מאוד. לעומת זאת, אם השכר ברוטו של עורך ירד ב-4,000-5,000 שקל פלוס הירידה בעלויות המעביד, זה כבר משמעותי".

באינטרנט

כשהוקם Ynet בשנת אלפיים נחשבו המשכורות שהוצעו בו לגבוהות בענף. המטרה, אומר גורם שהשתתף בצוות ההקמה, היתה, כמו בכל כלי תקשורת חדש שמקום בישראל, למשוך את הטובים

מקומונים (מקורות: תמ"מ, תמ"מ)				
השחיקה הריאלית **	השחיקה באחזים *	שכר ב-2004	שכר ב-1998	כתב
23%-6%	24%-8%	6,000-4,000	5,500-4,500	
15%-4%	17%-10%	10,000-6,000	9,000-6,000	עורך תדור
25%-23%	28%-25%	17,000-14,000	19,000-16,000	עורך ראשי

* בהשוואה לשכר הממוצע במשק: השכר הממוצע בספטמבר 1998: 6,088 שקל. בספטמבר 2004: 7,194 שקל.
 ** שיעור עליית המדד בין ספטמבר 1998 לספטמבר 2004: 15.63%.
 *** השכר במקומונים קטנים ובינוניים יהיה נמוך בכ-10-15%.

שעובר אצלי ומשתכר 3,500 שקל לא יכול לחיות מזה, ולי אין יותר לשלם לו, אז אני מאשר לו לעבוד במקום אחר – רדיו אזורי, טלוויזיה בכבלים ואולי אפילו להיות פרילנס בעיתון ארצי. שם הוא מרוויח עוד 3,000-4,000 שקל וכיחוד הוא יכול להסתדר. אמנם העבודה האחרת באה על חשבוני, אבל פשוט אין לי ברירה". העורך מוסיף שהעבודה במספר כלי

לחודש עבודה. זה אמנם לא מייצג את המשכורות של כתבים, כי מדובר בפרילנסרית שמשכורת לפי כתבה, אבל ככל זאת נותן תחושה של עד כמה נמוך אפשר לרדת".
 עורך של מקומון בינוני מסביר שכדי לשמור על העיתונאים המיומנים שלו הוא מאשר להם לעבוד בכלי תקשורת נוספים שאינם מתחרים. "כתב

► ביותר לאתר, וברור היה לכולם שהמשכורות לא יישארו גבוהות לנצח.

כמה חודשים אחרי ההשקה החל השכר ב'Ynet' לרדת, אולם למרות זאת, גם אחרי התנצחות בועת ההייטק ותחילת האינפליציה, הוא נותר גבוה יחסית. השינוי המשמעותי החל לקראת אמצע 2002, כאשר האתר החל להפחית את השכר לעובדים חרשים. כך, בתפקידים מסוימים הגיעה ירידת השכר המיידית לכ-30 אחוזים.

הקמת האתר המתחרה nrg מבית "מעריב" בי-2004 הביאה לעלייה קטנה במשכורות ב'Ynet', אם כי היא יוחרה בעיקר למשכורותיהם של מי שהנהלת האתר חששה שיערפו למתחרה החדש. מששקע האבק שחוללה ההקמה, והתברר כי המשכורות ב'Ynet' נמוכות בכ-10 אחוזים בהשוואה ל'Ynet', שב השכר המוצע באתר "יריעות אחרונות" לרמתו הקודמת. יציין כי אתרים אחרים, ובראשם "הארץ", אינם בני השוואה בתחום השכר משום שמבנה המערכת שונה.

בניגוד לעמיתיהם בעיתונות היומית ובמקומונים, העיתונאים באינטרנט הביעו ביטחון כי השכר המשולם להם התייצב וכי המשך התפתחות הענף וכניסת שחקנים נוספים אליו תביא לעלייה בשכרם כבר בטווח הבינוני.

בעיתונות היומית

השכר בעיתונות היומית הוא הקשה ביותר לאיפיון. בעור שהמקומונים ואחרי האינטרנט שוכרים לרוב כוח-אדם שאינו מיומן, והשכר המוצע בהם דומה בדרך-כלל, חלק ניכר מהעובדים החדשים בעיתונים היומיים הם בעלי ניסיון קודם ושכרם נגזר מנסיבות וממידת להיטותו של העיתון להעסיקם. לפיכך, הפערים בין עיתונאי לעיתונאי (בעיקר בשכר הכתבים) הם לעתים גדולים וקשה לקבוע במדויק שכר מייצג. למרות זאת, שחיקת השכר ניכרת גם בעיתונות היומית והסכומים המופיעים כאן מתייחסים לעובדים במערכות החדשות ולא במוספים.

את הירידה הכואבת ביותר בשכר ספגו עורכי "מעריב". גורם בעיתון אומר כי המספרים לבדם אינם משקפים את היקף השחיקה. לדבריו, גם אם בסוף שנות התשעים התקבל עיתונאי לעבודה בשכר נמוך יחסית, צפוי היה שיקבל העלאה בתוך פחות משנה. כיום, מספר האיש, קשה מאוד לקבל תוספות שכר אם בכלל.

מעניין לבחון את שכרם של ראשי הרסק בשני העיתונים הגדולים: ב"יריעות אחרונות" שמר, פחות או יותר, השכר על ערכו הריאלי ולא ירד ביותר מ-5 אחוזים; ב"מעריב", לעומת זאת, נשמר ערכו הריאלי של השכר בחלק מהמקרים בעוד שבאחרים הוא צנח ב-20 אחוזים. לשם השוואה, ב"הארץ" נשחק שכרם של ראשי הרסק כשיעור דומה לשכרם של העורכים והכתבים בעיתון. מקור ב"מעריב" מסביר את הפערים בשכרם של

ראשי הרסק בעיתונות בהבדל העצום בין שכרם של עורכים מהעיתון שקודמו, לשכרם של ראשי רסק שהובאו מבחוץ. גורם אחר ב"מעריב" מסביר שחלק מראשי הרסק שמרו על ערכו הריאלי של שכרם בשל חשש מתמיד בשני העיתונים ממעבר שלהם למתחרים. "אם עורך מוכשר עובר למתחרים זה חבל אבל לא סוף העולם. מעבר של ראש רסק יכול לגרום נזק של ממש, וזה עוד בלי להתייחס לקושי במציאת ראשי רסק טובים".

השכר האלקטרוני

בניגוד למצב בעיתונות הכתובה, השכר בטלוויזיה המסחרית נותר בשנים האחרונות כמעט ללא שינוי. מקור בערוץ 2 אומר שהביקוש העצום כמעט לכל תפקיד אמנם גרם שהשכר לא יגדל, אך במקביל, התחרות בין הערוצים הכטיחה שהוא גם לא יקטן.

תחקירן בתוכנית בוקר מרוויח כ-5,000-6,000 שקל ברטו לחודש, ותחקירן בתוכנית

אריה שקד, יו"ר האיגוד הארצי של העיתונאים: אם מישוה לא יתעשת נמצא את עצמנו במצב שהכלי המרכזי לשמירה על הדמוקרטיה ייחלש

גם ברדיו המשכורות לא השתנו משמעותית. רוב העיתונאים ברדיו עובדים בקול-ישראל וחותרים על תווה קיבוצי (להבדיל מהמצב ברדיו האזורי, שחלק ניכר מכתביו הם פריילנסרים), שבמסגרתו מתעדכן שכרם במקביל לעדכונים בשירות הציבורי. שכר היסוד ברשות-השידור נחשב לנמוך: חלק מהעיתונאים בדרגות הנמוכות (36-37) אף מקבלים השלמת הכנסה לשכר היסוד. יחד עם זאת, יש להדגיש כי על שכר היסוד מקבלים העיתונאים תוספות כמקובל במגזר הציבורי ובתוכן שעות נוספות, אחזקת רכב, טלפון ועוד. אריה שקד, יו"ר האיגוד הארצי של העיתונאים, מספר שהשכר הכולל בדרגות הנמוכות יגיע לכ-7,000 עד 8,000 שקל ברטו. שקד מדגיש כי מדובר בשכרם של עיתונאים במחלקת החדשות שעובדים שעות נוספות רבות, וכי כדי להגיע לסכומים הללו, לדבריו, עליהם לעבוד 70-80 שעות נוספות בחודש, שמשותות כמעט לשבועיים עבודה. כחטיבות אחרות של הרדיו, אומר שקד, השכר נמוך באופן משמעותי.

עיתונאים מועסקים ברשות-השידור גם בחוויים אישיים. במקור היתה מטרתם של החוויים הללו למנוע נטישה של העיתונאים הבכירים (בעיקר מהטלוויזיה), אולם עיתונאים נוספים חתמו על חוויים אישיים ושכרם נחשב לגבוה משל עמיתיהם.

שיטת העסקה נוספת שהיתה מקובלת ברשות קיבלה את השם "ש"ת", ראשי תיבות של שובר תשלום. מדובר למעשה בפריילנסרים שהשתכרו סכומים נמוכים מאוד ולא קיבלו הטבות סוציאליות. לפני כשנה אסר בית-המשפט על ההעסקה בדרך זו וכיום מתקיימים מגעים על תנאי העסקה חרשים לעיתונאים האלה.

המיומנות נפגעת

פרופ' דני גוטוויין מאוניברסיטת חיפה, שעוסק בהיסטוריה חברתית-כלכלית, רואה את שחיקת השכר בעיתונות כחלק מתהליך רחב שבו העיתונות מתאימה את עצמה לשוק החופשי תוך ויתור

אינטרנט				
השחיקה הריאלית **	השחיקה באחוזים *	שכר ב-2004	שכר ב-2000	חברה
27%-20%	24%-19%	7,000-6,000	9,000-7,000	Ynet
-	-	8,000-6,000	-	nrg
18%-26%	24%-15%	7,000-5,500	8,000-7,000	Ynet
-	-	5,500	-	nrg
28%-27%	25%-24%	11,000-10,000	14,000-13,000	Ynet
-	-	9,000-8,000	-	nrg
22%-17%	19%-15%	15,000-10,000	17,000-12,000	Ynet
-	-	13,000-8,000	-	nrg

* בהשוואה לשכר הממוצע במשק: השכר הממוצע בספטמבר 2000: 6,998 שקל. בספטמבר 2004: 7,194 שקל. ** שיעור עליית המדד בין ספטמבר 2000 לספטמבר 2004: 6.54%

דרך החישוב

שכר חברו המופיע בטבלאות שלהלן מבוסס על משאל שנעשה בין עיתונאים ועורכים. כיוון שכמעט כל העובדים בענף החמומים על חוים אישיים, ישנם, כמובן, הכרזים בין עיתונאי לעיתונאי, שנובעים מהעבודה שמוצעת לו, מנסיונו, מרמת העניין של כלי התקשורת בהעסקתו (כמובן מיכולת המיקוח שלו, הסכומים המופיעים כאן הם להוב ממוצע בין חשבונות שונות, הפרסום שנבדק היה איזה שכר הוצע בעבור תפקיד מסוים לקראת סוף שנות התשעים, וכמה הוצע לאחרונה בעבור אותו התפקיד.

יש להדגיש כי שכרם של עיתונאים ועורכים המועסקים מזה זמן רב, ברוב המקרים גבוה מהנמוך כאן, בין משום של אורך השנים צמח שכרם ובין משום שהם החלו לעבוד בתקופות שבהן היו המשכורות גבוהות יותר. "כתב לפי שמופיע בטבלאות הוא כתב חדשות עם ניסיון מועט.

חישוב הירידה בשכר נעשה בשני אופנים: חישוב חשינוי בשכר העיתונאים ביחס לשינוי שהחולל בשכר הריאלי מאז סוף שנות התשעים, וחישוב החוזיקה מול השכר הממוצע במשק. חישוב זה נעשה באמצעות בדיקת שכר העיתונאי כאחוז מהשכר הממוצע בכל אחת מחשונות התשעים, שביניהן, למשל, אם ב-1998 השכר העיתונאי 70 אחוזים מהשכר הממוצע במשק וכי 2004 רק 60 אחוזים מהשכר הממוצע. תהיה הירידה מול השכר הממוצע 14 אחוזים, מסרת ההשוואה היא להציג את השחיקה במעמד הכלכלי של העיתונאי מול כלל שוק העבודה הישראלי.

הדעה אחרונה מפתיעה היא לגלות עד כמה שיתפו העיתונאים הנשאלים פעולה עם החישוב והגבירה בשכרם. חלקם הביעו כעס על המגמה, גם אם לא נפגעו ממנה אישית, אולם חמורה יותר היתה תחושת חוסר הביטחון שהביעו רבים, בכייהם וחוסרים כאחד, מפני האפשרות ששכרם יוסגר ויתכרסם והם יחלקו בעובדים זולים יותר.

יון פרר, אומר ששכרם של העיתונאים הללו אולי נמוך משל עיתונאים ותיקים, אולם זאת רק מפאת גילם. הוא מדגיש כי מדובר לרוב בעיתונאים בעלי ניסיון שכיסו מספר תחומים בעבר. בכיר בתקשורת האלקטרונית מסכים: "האם גל"צ עושה עבודה פחות טובה מקול ישראל מפני שהכתבים שם צעירים? לדעתי לא". ראש מחלקת בעיתון יומי חושב אחרת. "כתב צעיר אולי מלא במוטיבציה ונכונות לעבוד, אבל חסרה לו הפרספקטיבה של הדברים, ולרוב זה ניכר בהגזמות וברמטיות יתרה של דיווחים".

במערכות העיתונים שודרת הסכמה כי שחיקת השכר מקשה על גיוס כוח אדם איכותי. "מה אני כבר יכול להציע? 4,000 שקל ברוטו? אפילו עם הסקס-אפיל של עיתונות ברור שאנשים מוכשרים יעדיפו להיות במקום אחר", אומר עורך מקומון. לאריה שקר, אין שום ספק מה עלולה להיות

מטוים על זכויותיה. הוא מצביע על שתי השלכות של השחיקה. "אחד הדברים שיכולים להבטיח לעיתונאי את היכולת לשמש כשטר מטעם הציבור זה הביטחון התעסוקתי שלו", הוא אומר, "אבל הגורמה הופכת להיות פיטורים שרירותיים, ואנשים במצב הזה מאבדים את יכולת העמידה מול גורם בעל אינטרס. למה להם להסתכן ולריב עם דובר או עם בעל הון – אולי מחר הם יאלצו לבקש ממנו עבודה?". השלכה אחרת היא השטוּש בין עיתונות לפרסום. "עוד בעלי אינטרסים שונים – כלכליים ופוליטיים – שומרים על מיומנות תקשורתית גבוהה, מיומנותם של העיתונאים נפגעת כשל תחלופה שבעצמה נובעת משכר נמוך. "כשאתה מבריה את האנשים והופך את העיתונות לתחנת ביניים, מערכת הבקרה מתפקדת פחות טוב", אומר גוטוויין ומסכם: "עיתונאי מורעב הוא עיתונאי ירודתי".

במערכות העיתונים מוטרדים הרבה פחות ממעמדו של העיתונאי, אבל מסכימים שלשחיקת השכר יש השפעה המתבטאת כירידת גיל העיתונאים.

ירידת הגיל ניכרת במיוחד ברסקים שבהם מועסק אחוז גבוה של עורכים צעירים אחרי צבא וסטודנטים. בכיר ב"הארץ" אומר שאינו רואה בכך שום בעיה. "טעויות באיות ורקזיק ושיקולי עריכה מוטעים היו גם לפני עשרים ושלושים שנה, כשהשכר נחשב לטוב", הוא אומר. עם זאת, הוא מסכים שהתחלופה הגבוהה יוצרת מצב שהרסק מאויש כמעט תמיד בעורכים פחות מנוסים. "ברור שעורך חסר ניסיון יעשה טעויות שעורך שכבר ראה הכל לא יעשה", הוא אומר. לעומתו אומר כתב ב"מעריב", כי את השפעת חוסר הניסיון אפשר לראות מרי יום. "מבחינתם של רבים מהעורכים הצעירים, זה כמו לעבוד בשמירה רק בתנאים יותר נוחים: באים, עובדים ועוזבים כשהם חסכו מספיק לטיול ברומ אמריקה, וככה זה גם נראה: אין יום בלי טעויות".

גם הכתבים הצעירים בשנים האחרונות ולא נדיר למצוא כתבים באמצע שנות העשרים שאחראים על תחומי סיקור חשובים. העורך הראשי של Ynet,

פרופ' דני גוטוויין, אוניברסיטת

חיפה: כשאתה מבריה את האנשים והופך את העיתונות לתחנת ביניים, מערכת הבקרה מתפקדת פחות טוב; עיתונאי מורעב הוא עיתונאי ירודתי למושא סיקורו

השפעת השחיקה בשכר על איכות העיתונים, ולדבריו היא מגיעה הרבה יותר רחוק מאשר שגיאות כתיב בכותרות. "כל בר דעת יודע שבשכר נמוך אי אפשר למשוך כוחות טובים. בעיתונות חייב להיות שכר גבוה כדי שאנשים עם יכולות גבוהות ילחמו על מקומות עבודה וזה לא המצב. אם מישו לא יתעשת נמצא את עצמנו במצב שהכלי המרכזי לשמירה על הרמוקרטיה ייחלש".

איל אברהמי הוא עיתונאי

עיתונות יומית		שכר ב-1998	שכר ב-2004	השחיקה באחוזים*	השחיקה הריאלית**
כתב	מעריב	8,000-6,000	7,500-5,500	25%-21%	19%-21%
	ידיעות אחרונות	10,000-8,000	11,000-7,000	26%-8%	5%-24%
עורך	הארץ	9,000-6,000	8,000-6,500	25%-9%	7%-23%
	מעריב	6,500-6,000	6,000-4,500	37%-22%	20%-35%
ראש דסק	ידיעות אחרונות	8,000-7,000	9,000-7,000	16%-5%	3%-14%
	הארץ	6,000-5,000	6,500-5,000	16%-8%	7%-15%
מעריב	מעריב	13,000-12,000	15,000-11,000	23%-2%	0%-20%
	ידיעות אחרונות	16,000-13,000	17,500-15,000	7%-2%	0%-5%
הארץ	9,500-6,500	9,000-7,000	20%-9%	7%-19%	

* בהשוואה לשכר הממוצע במשק: השכר הממוצע בספטמבר 1998: 6,088 שקל. בספטמבר 2004: 7,194 שקל.
** שינוי עליית המדד בין ספטמבר 1998 לספטמבר 2004: 15.63%

התנאים לנזדים של התקשורת

הפריילנסרים הם המעמד הכי פגיע בענף. לא במקרה יש מי שמכנה אותם הומלסים

ע מ י ת ב ן א ר ו י ה

חברת התקשורת "רייטינג מגזינים" (שבה מחזיקים עופר נמרודי ותמי מוזס) החליטה לפני כמה חודשים להוציא לאור כמה מגזינים חדשים. ש', עיתונאית בשנות השלושים לחייה, פנתה כדי להשתלב בעבודה. לאחר זמן מה קיבלה טלפון מפתיע בסביבות עשר בלילה. העורך התקשר ושאל אם היא יכולה להתחיל לעבוד למחרת היום. ש' קצת השתאתה על שעת ההתקשרות, אך לא יכלה לוותר על ההזדמנות התעסוקתית. לאחר כמה שבועות היה על חברת התקשורת לשלם לה כ-2,000 שקל בעבור עבודתה. "סיימנו את העבודה ולאחר מכן שלחו לנו חוזה העסקה לחתום עליו", היא נזכרת לא כלי כעס, "חתמתי ושלחתי. אחת המפיקות הודיעה שהטופס לא הגיע. שלחתי שוב והכל נסכת. הרבה טלפונים, השארת הודעות ואי נעימויות, והמפיקה חוזרת ואומרת שהיא לא מוצאת את הטופס. תחושה של לך ושוב. תתקשר מחר. זה פשוט זלזול. זה מביך ומשפיל ואין סיבה שמישהו ישים אותך במצב כזה. תגידו: הצ'ק יהיה מוכן בתאריך מסוים. וזה פשוט לא קורה. הם משנים תאריכים ואתה ממשיך להתקשר וזה נדחה ונדחה. כך עברו להם ארבעה חודשים. אתה הושב, להתקשר או לא להתקשר. אני באתי ועשיתי את העבודה. אז למה לא לשלם?".

לכסוף הגיעה ש' בעצמה למשרדי המו"ל כדי למסור את חוזה העסקה באופן אישי. היא נכנסה ללשכת המנכ"ל או, עזרא כהן, וזה קודם כל בירר אם היא עדיין עובדת אצלם. "אמרת שלא", משח

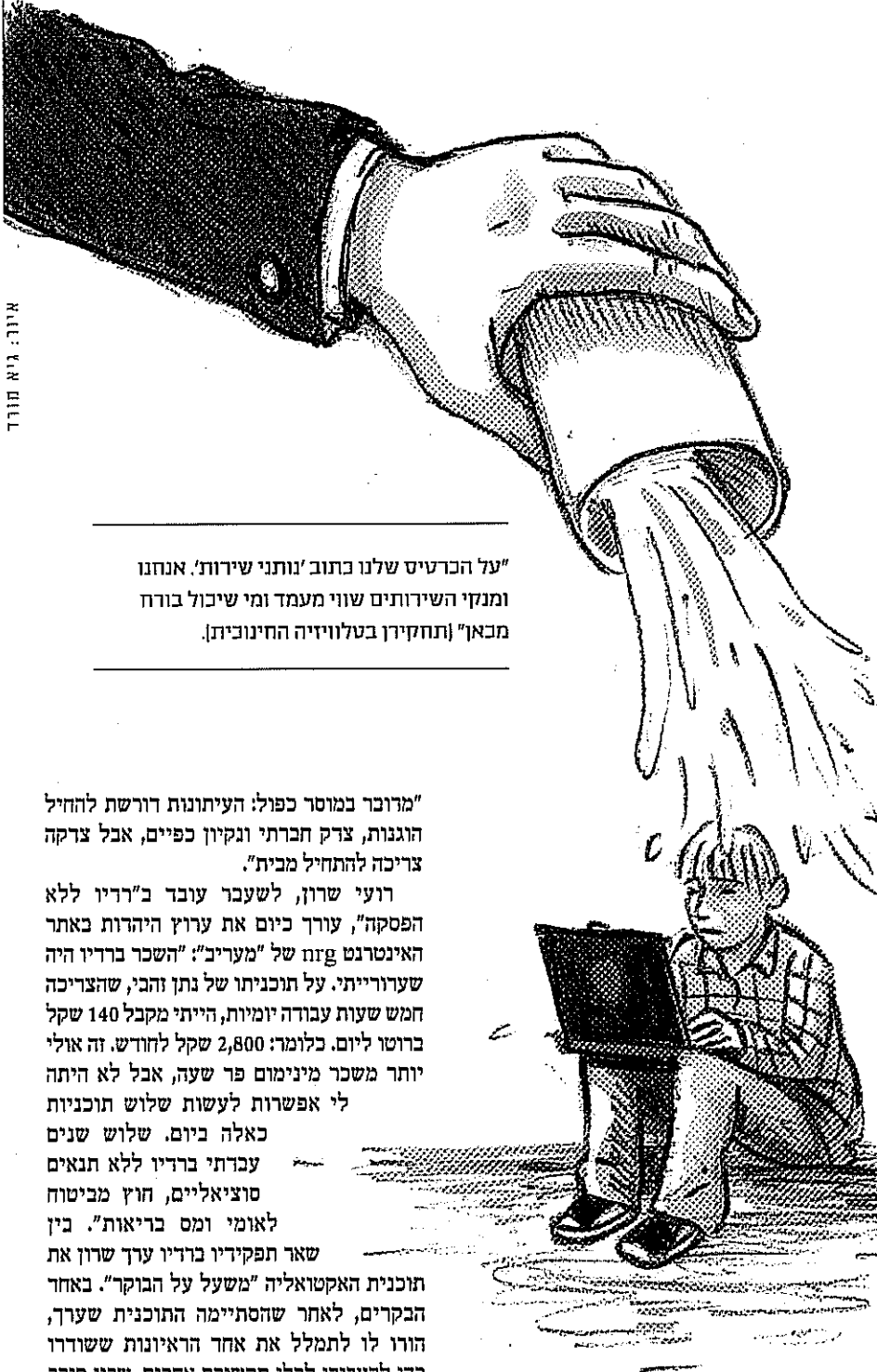
עוניינים לעבוד בכלי התקשורת העניק כוח כמעט כלתי מוגבל למו"לים ולבעלי רשתות השידור. בהעדר הערכה אמיתית לניסיון ולוותק העיתונאי, התפתחה נטייה אצל חברות התקשורת לקבל אנשים צעירים ושפתנים בתנאים לא תנאים, ובכך להקטין את כוחם של העובדים בענף. כפי שנכתב כבר ב"העין השביעית" לפני חמש שנים (רן איציק, "הפרולטריון של התקשורת", גיליון 26), הלהט לחרור לשוק רווי מכיא לניצול מחפיר, המאפשר גם עבודה ללא שכר כלל, וזאת לעומת מעמד ה"כוכבים" המשכר היטב. נוצר, אם כן, שוק נרחב של עיתונאים העובדים על בסיס קבוע ויומי, שהיחס המשפטי כלפיהם הוא של "פריילנסרים קבועים". כלומר אלה שכירים בטולי זכויות שמשלמים בעבורם ביטוח לאומי ומס בריאות בלבד. זה דפוס העסקה לא תקין, שמאפשר למו"לים לאחוז בחבל בשני קצותיו: מצד אחד הם מקבלים עובד צעיר וחרוף במשרה מלאה, שמגיע יום-יום למקום עבודתו וחש שהוא מחויב לו באופן בלעדי; מצד שני לא נקשרים בינו לבין מעסיקו יחסי עובד מעביד – מצב שמאפשר להם לחסוך בעלויות.

תחנת רכבת בטלוויזיה החינוכית

דוגמה לכך היא התוכנית "ערב חדש" בטלוויזיה החינוכית. תחקירני התוכנית, שעובדים חמישה ימים במשרה מלאה לכל רבד ועניין, חותמים עם תחילת העסקתם על חוזה שבו מצוין שאינם זכאים לתנאים סוציאליים. יש בהם הטוענים כדיעבר,

ורת ש', "ואו הוא אמר שהתשלום יהיה בעוד חודש. אבל היית צריך לשלם לפני כמה חודשים", אמרתי, 'למה עוד חודש. ולמה אני צריכה לרדוף אחריך. זה משפיל אותי. למה אתה עושה את זה לאנשים? באיון זכות?'. הייתי על סף דמעות מתוך עצבים. הוא ענה: 'מה את רוצה, שאני אתן לך כסף מהכיס שלי?'. הוא ביקש שאצור קשר לאחר מכן. אני אמרתי: 'למה שאני ארדוף אחריך?'. הוא הבטיח שיעשה מאמצים ותוך שבועיים יוציא לי את הכסף. בסוף הוא אמר לי: 'טוב, תחייכי עכשיו'. ולי בא להרוג אותו". ש' תוהה מדוע הנהלים האלה הפכו למקובלים בשוק התקשורת. היא אינה רואה סיבה אחרת פרט לניצול הצד החלש והאפשרות שהכסף ישכב עוד כמה חודשים אצל המו"ל. "בדרך-כלל עובדים בלי חוזים. הדבר היחיד שיש לך הוא המלה של הבן-אדם. הכל באוויר. איך לך מה לעשות חוץ מלהמתין. מה תעשה? אוקיי. לא תעבוד איתם יותר. אבל ברוב המקומות יש מוסר כזה ירוד. בשכילם 2,000 שקל זה עניין של בירור קרטיה ובשבילי זה המכולת". כמה ימים לאחר מכן התקבל הצ'ק המיוחל.

קשה להעריך כמה עובדים קבלניים משוטטים בכלי התקשורת הישראליים. מעמד זה הפך לנפוץ יותר ויותר בשנים האחרונות, בשל האופי הייחודי של שוק העיתונות. כתבים היושבים בחוף-לארץ, צלמים, חלק מעובדי המקומונים, פובליציסטים וכ" מובן רבים מתחקירני הטלוויזיה הם פריילנסרים, או מה שמכונה בעברית מתוקנת "משתתפים חופשיים". העיקרון הוא לאפשר לעיתונאי לשווק את מרכולתו לכל דורש ללא כל מחויבות עתידית תוך קבלת תשלום על כל משימה. ההיצע הגדול של צעירים המ

"על הכרטיס שלנו כתוב 'נותני שירות'. אנחנו ומנקי השירותים שווי מעמד ומי שיכול בורח מכאן" (תחקירן בטלוויזיה החינוכית).

שפיטורי עובדים נעשים כדי שלא להעניק להם קביעות. התשלום נעשה בדרך הכאה: תחקיר מוגדר כיום עבודה ותמחורו מסתכם ב-235 שקלים ברוטו. משום מה, בתלושי המשכורת נרשמים לכל היותר 18 עובדה בעוד שהתחקירנים עובדים בפועל עשרים יום בחודש. עם זאת יש לזכור כי הטלוויזיה החינוכית משלמת בעבורם ביטוח לאומי, מס בריאות וכן הוצאות נסיעה. המגמה השקופה של מנהלי התוכנית, להימנע מלהעניק קביעות לעובדים, יוצרת עליהם לחץ המורגש במיוחד לקראת מלאות שנה, ולאחר מכן שנתיים, להעסקתם. מה הפלא שמקום העבודה הזה מוגדר על-ידי עובדיו כתחנת רכבת שבה מתנהלת תחלופה גבוהה של אנשים. "איך אפשר לתכנן משפחה או לכנות חיים ובסיס כלכלי", תוהה אחד התחקירנים, "אני מחויב להם יום יום וכשאני רוצה חופשה אני מודיע מראש כמקובל בכל מקום עבודה. אבל אני לא יכול להגיד: 'לא בא לי לעבוד' ביום מסוים מתוקף היותי פריילנס. מתייחסים אליך כאל עובד. כאל מובן מאליו". תחקירנים אחרים מוסיפים: "זה משרד מממשלתי ולכן זה יותר מקומם ומשפיל. אנו עובדים שאינם נחשבים לעובדים. אנהוגי נותנים את הנשמה, מחתימים כרטיס ונחשבים לזבל. על הכרטיס שלנו כתוב 'נותני שירות'. אנחנו ומנקי השירותים שווי מעמד ומי שיכול בורח מכאן".

"מרובר נמוסר כפול: העיתונות דורשת להחיל הוגנות, צדק חברתי ונקיון כפיים, אבל צדקה צריכה להתחיל מבית".

רועי שרון, לשעבר עובד ב"רדיו ללא הפסקה", עורך כיום את ערוץ היהדות באתר האינטרנט nrg של "מעריב". "השכר ברדיו היה שערורייתי. על תוכניתו של נתן זהבי, שהצריכה חמש שעות עבודה יומיות, הייתי מקבל 140 שקל ברוטו ליום. כלומר: 2,800 שקל לחודש. זה אולי יותר משכר מינימום פר שעה, אבל לא היתה לי אפשרות לעשות שלוש תוכניות כאלה ביום. שלוש שנים עבדתי ברדיו ללא תנאים סוציאליים, חוץ מביטוח לאומי ומס בריאות". בין שאר תפקידיו ברדיו ערך שרון את תוכנית האקטואליה "משעל על הבוקר". באחד הבקרים, לאחר שהסתיימה התוכנית שערך, הורו לו לתמלל את אחד הראיונות ששודרו כדי להעבירו לכלי תקשורת אחרים. שרון סירב מהטעם שזה היה מחוץ לשעות העבודה שלו "ולא בהגדרת תפקידו". תגובת מנהל הרדיו, עידו מור, היתה השעיה לשבוע.

עינת ברזילי, מגישה כתבות לתוכנית "מוצ"ש בראשון" בערוץ 1 ובעלת טורים ב"מקור ראשון" וב-nrg, מתקשה להתקיים מעיסוקה בתקשורת. באמצע יוני עדיין המתינה לתשלום על עובי דה שביצעה בחודש פברואר לערוץ 1. בגזירות

עצמה כ"ספחה" של רשות-השדרור. "המערכת רואה בי מישהו שמחויב לה והיא אינה מחויבת לו. דהיינו, בתקופת הקיץ, שידועה כתקופת שפל ברשות-השדרור, שבה אין הפקות ואין עבודה, המעבידים מבהירים שאין הם מחויבים לי בשום דרך. בשונה מכך, בחגים רשות-השדרור רואה את שירותי כדבר מובן מאליו, גם אם התגמול הוא נמוך". מבהינתה

תנאים משפילים ברדיו

תנאי ההעסקה

ברשות-השדרור הם נושא מורכב שהבמאי ורון צברי, לשעבר עובד הרשות, מנסה להציג כסרט שעליו הוא שוקד עתה ("הקרב על האגרה"). הפריילנסר ברשות-השדרור מכונה ש"ת (שובר תשלום). חלק מעובדי הש"ת אכן מספקים עבודה עיתונאית בקבלנות. אולם רבים מהם עובדים באופן בלעדי ויומיזמי עם הרשות ואינם נהנים מזכויות סוציאליות. מזה שש שנים מגיעה עובדת ברשות-השדרור לבניין הטלוויזיה בירושלים כאחד העובדים הקבועים ואינה נהנית מהפרשות לקופת גמל, פנסיה, או ביטוח מנהלים. מבחינת מעבידה הישרים היא נחשבת לעובדת לכל דבר ועניין. היא, לעומת זאת, רואה את

אחד המושגים המוכרים ביותר לפריילנסרים הוא "שוטף פלוס איקס". זה יכול להיות "שוטף פלוס 30" במקרה הטוב, "פלוס 60" במקרה הפחות טוב וגם מעבר לכך. במילים אחרות, העיתונאי מקבל את שכרו חודש או חודשיים או אף יותר אחרי סוף החודש השוטף שבו ביצע את עבודתו. "זהו עולם פרוץ לחלוטין. בלי חוק וגבולות או כלבי שמירה. כל מעביד עושה מה שהוא רוצה כשהעובד מחוסר זכויות", מספרת ל', אשת תקשורת מנוסה. "אתה לא יכול לתכנן את החיים שלך לפי הצ'קים כי הם אינם מגיעים. לפעמים הם דחויים ולעתים חוזרים. וברור שאף אחד לא משלם לי על המינוס עד שהצ'קים יגיעו. וצריך להבין: אנחנו לא ספקים שיכולים לעבוד שוטף פלוס 60. אני לא משלמת לאף אחד צ'קים במקביל". לטענתה, הניצול מתבטא גם בכך שאפשר לטרטר את הפריילנסר עוד ועוד כדי שישלם את המשימה שהוטלה עליו ולא לשלם על כך תוספת, אלא להיצמד לסכום שנקבע בהתחלה.

רן אדליסט הוא פריילנסר ותיק המעניק את שירותיו לכלי תקשורת רבים. הוא מייצג שכבה דקה של עיתונאים בלתי תלויים המצליחים לשרוד היטב לאורך השנים ולנצל את היתרונות היחסיים שלהם. "לפני כמה שנים, פריילנסר היה מלך העולם: היה יכול ליצור היכן שהוא רוצה ובזמן שהוא רוצה. היום פריילנסר הוא הזמלס. בתנאים של היום, כשהתקשורת מפוצצת באנשים, כלי התקשורת מחויבים קודם כל לעובדים הקבועים". כדי להבחין בין מעמדות הפריילנסרים נוכח כי נשלושת ערוצי הטלוויזיה מקבלים עיתונאים כמה מאות שקלים לכמה דקות פרשנות. אדליסט מנסה להתבונן ביתרונות שיוצר השוק החופשי. הוא מרמה אותו לג'ונגל הגיוני שבו החוק שורר. "ברגע שהפריילנסר ייחודי כמה שהוא נותן, אז הוא יכול לקבוע את המחיר. והתנאים, וללחוץ את בעלי הבית אל הקיר". מצד שני, צרתם של מרבית "פועלי התקשורת" היא שהם אולי רוכשים מיומנות, ניסיון וידע, אך אין לכך משמעות בעולם תחרותי וציני. מבחינת תפיסת עולמם של המעסיקים, תמיד נמצא תחליף זמין מעבר לפינה.

פרופ' דן כספי, ראש המחלקה לתקשורת באוניברסיטת כן גורדון, מפנה אצבע מאשימה אל העיתונאים עצמם, שמשלימים עם תנאי העסקתם ואין להם תודעת מעמדית. "מה עם העיתונאים והעיתונאיות שזועקים על משכורות מינימום לעובדים? 'הכוכבים' של התקשורת לא פותחים פה כשמסכיבים לתקירנים עובדים בתת-תנאים", תוהה כספי בקול את מה שהתקשורת לחשים זה לזה. "שלי יחיומוביץ' עושה מסע צלב תקשורתי בנוגע לשכר מינימום, ניצול מופרז של עובדים וכו'. האם היא בדקה כמה משלם התחזירין שלה? אני קורא להם התאילנדים של התקשורת. הפרולטריון. ואני לא מבין איך אנשים מוכנים לעבוד בתנאים כאלה.

תגובות

• חנניל רוישינג חזוניים: דודון בן-שמחון: בכפוף לגהלי "מעריב", היחס העיתונאי לפריילנסרים דומה ליחס לעובדים מן-השורה. התשלום יכול להיות שוטף פלוס 30, פלוס 60 או פלוס 90. כל אחד מהם עובר בצורה שונה והם חותמים על הסכם עבודה בתנאי תשלום שונים.

• גינה בר: הברית חסרות נשות השירות: בנשות השירות מועסקים אנשים כ"משתתפים בשירות". מעת לעת ולפי הצורה, מדובר באנשים נגינים, מומחים, מנחים, מוסקאים וכו'. כבוד כלל אין מדובר במקצועות הקיימים בתקן, אלא בשורות שונים הנלווים להפקת השידורים לטוויזיה. המשתתפים מקבלים תשלום לפי תעריפון המגדיר את סוג העסקה, משך העסקה וכו'. לפיהם נקבע השכר.

• התלוויה החינוכית: התחזירונים של ערב ארש, כמו תחקירים אחרים בערוצי התקשורת השונים, הינם נותני שירות חינוכיים (פריילנסרים). בינם לבין הטלוויזיה החינוכית, כמו בערוצים האחרים, אין יחסי עובד-מעביד. הטלוויזיה החינוכית משלמת בעבור שירותיהם על-פי התעריפים המקובלים ומפרישה להשירות המס את הרוש על-פי החוק. קבלת שירותיהם של הפריילנסרים מכוססת על תנאי תשלום המוגדרים מפרטים ומנסכמים מראש במסגרת שלילי חתום ונותן השירות (הפריילנסרים) לפני תחילת מתן השירות.

• ובינוקובי: חבנני חזוני: "בוחנת" "הכנונה ברזול היא לשלם לכולם, למורה המצב הלא-נעים, אין הרבה עיתונאים שמתחילים בכבוד ובהערכה מכל העיתונאים כפי שאנחנו נוהגים. זה מבחינת הזמן שבו שילמנו תמורה לעיתונאים והן מבחינת הסכומים ששילמנו. אני חושב שפריילנסרים הם עובדים חשובים במערכת של עיתון".

• דודון בן-שמחון: "סוג אף אתם, לא התחלקו תגובה עד סגירת הגיליון".

• מ"מעריב": לא הגיעה תגובה רשמית.

זה בדיוק חלק מהקישור הכלכלי שמתחולל בארץ. יחיומוביץ' בהרה שלא להגיב. מקורביה טוענים שאין היא נמנעת מלעסוק בעוולות הקשורות לתחום התקשורת.

חוזים דרקוניים ב"מעריב"

"איפה הכושה?", שאלו אמנון דנקנר ורן מרגלית ב"מעריב" במתקפתם על השחיתות

במערכות הציבוריות. מתברר שבמקומוני "מעריב" אין כושה לשלם מאות שקלים בלבד על כתובת גדולת שעמל רב הושקע בהכנתו. גם ברשתות המקומונים האחרות תנאי השכר אינם טובים. בחוזה דרקוני שמחתים "מעריב" את הפריילנסרים יש סעיפים המתאימים יותר לעובדים מן המניין: זכויות היוצרים על העבודה שייכות לעיתון; אסור לעבוד בתקופת ההעסקה ברשתות מתחרות וכך גם שנה לאחר תום ההתקשרות. חרף ההגבלות הקשות האלה, מודגש בחוזה ש"מוסכם ומוצהר בין הצדדים כי היחסים ביניהם לפי סעיף זה הינם יחסי זמנין וספק/ת שירותים עצמאית, ולא יחסי עובד מעביד, לשום דבר ולשום עניין, וכי התמורה אשר תשולם למבצע/ת עבוד שירותי/ה, על-פי הסכם זה, ממצה את כל זכויות/ה כלפי החברה". באתר האינטרנט של "nrg מעריב" מקובל לשלם סכומים נמוכים מאוד בעבור הטקסטים הכתובים. עובדי בנק, מרצים ומורים, בין השאר, מסכימים לכתוב תמורת 0 עד 200 שקלים לטור ובלבד שדבריהם יקבלו הוד. בשנה החולפת השקיעה כתבת כמה ימי עבודה וניפקה כתבה בת 1,300 מלה לאתר. שכרה הגיע ל-70 שקלים בלבד.

בגיליון מס' 40 של "העין השביעית", תחת הכותרת "יירי משנה", סקר אבנר מולכו פסקידין המבססים את תפיסת בית-הדין הארצי לעבודה, שפי רילנסר הקשור באורח ברור למקום עבודתו ונצפה

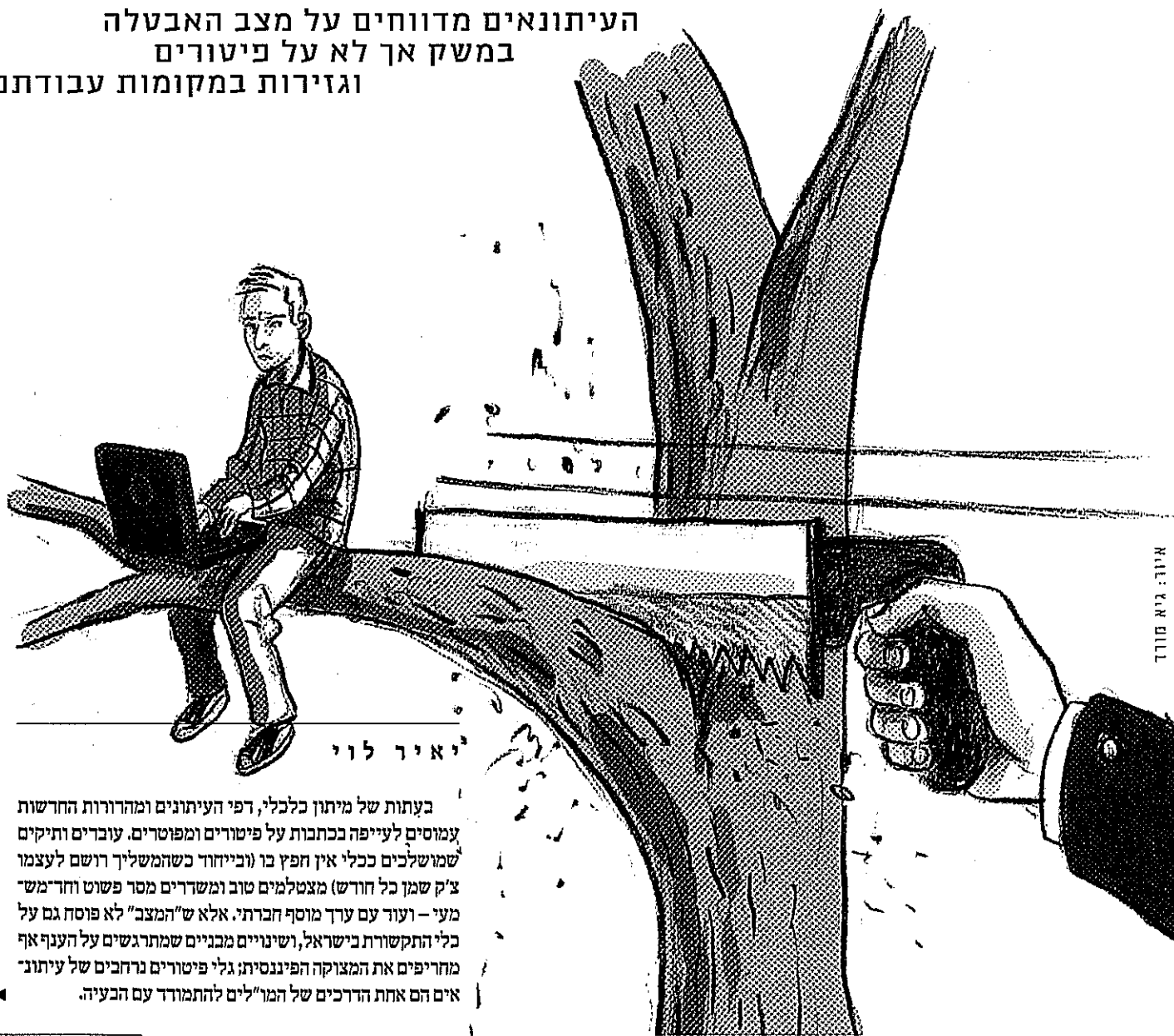
פרופ' דן כספי: שלי יחיומוביץ' עושה מסע צלב תקשורתי בנוגע לשכר מינימום, ניצול מופרז של עובדים וכו'. האם היא בדקה כמה משלם התחזירין שלה?

מן הצד כעובד לכל דבר, יוכר כעובד. חרף התמיכה מצד השופטים, נמנעים הפריילנסרים להיאבק על זכויותיהם, אם משום שאינם מודעים להן ואם בגלל חשש מרימוי של עובד בעייתי הממהר לרוץ ולהתיידין בבית-המשפט. לכך יש להוסיף חולשה מובנית של איגוד העיתונאים ומועצת העיתונות. לאחרונה גווע הירחון "כותרת" בקול ענות חלושה. לחברי המערכת נודע שכספים המגיעים להם, לרעתם, תמורת עבודתם – לא ישולמו. פניות חוזרות ונשנות ליניב יעקובי, יו"ר מועצת המנהלים (ולמעשה אחד הבעלים), לא נענו. "מה זו האובססיה שלכם עם כסף?", זרק לאחד העובדים שכנראה הכעיס אותו יתר על המידה. על כך אומר יעקובי ל"העין השביעית": "אני לא אגיד מה האובססיה למי שרוצה את הכסף שלו. אמרתי לאותו אדם בצורה הוגנת, 'אנו רוצים לסייג את העניין בצורה הטובה ביותר ואני מבקש ממך להמתין פרק זמן מצומצם יחסית עד שנגיע להסדר'. אנו עושים מעבר למקסימום וחשוב שאנשים ייצאו מרצוים".

עמית בן-ארויה הוא עיתונאי וסטודנט למשפטים

סנדלרים יחזיקים

העיתונאים מדווחים על מצב האבטלה
במשק אך לא על פיטורים
וגזירות במקומות עבודתם

י איר לוי

בעתות של מיתון כלכלי, דפי העיתונות ומהרורות החדשות
צמוסים לעייפה בכחבות על פיטורים ומפוטרים. עוברים ותיקים
שמושלים ככלי אין חפץ בו (וביחוד כשהמשליך רושם לעצמו
צ'ק שמן כל חודש) מצטלמים טוב ומשדרים מסר פשוט וחד-מש-
מעי - ועוד עם ערך מוסף חברתי. אלא ש"המצב" לא פוסח גם על
כלי התקשורת בישראל, ושינויים מבניים שמתרגשים על הענף אף
מחריפים את המצוקה הפיננסית; גלי פיטורים נרחבים של עיתונ-
אים הם אחת הדרכים של המו"לים להתמודד עם הבעיה.

מה קורה כשחבר הקיצוצים מונפת על צווארם של העיתונאים עצמם? מי משמיע אז את זעקתם של שופרי הזעקה? "העיתונאים טובים בלהגן על סקטורים שוכויות היסוד שלהם נפגעות, אבל מתגלים כגרוצים ביותר כשפוגעים בהם", אומר אחד העיתונאים שפוטר בעת האחרונה מ"מעריב". "בשל הגאווה העצמית הם נמנעים מלמחות על הפגיעה בהם והולכים הביתה בשקט".

לאורי ארזי אין שום כוונה לארוז את החפצים בראש שחוח ופה סכור. ארזי, כתב שטח באזור השרון, פוטר לאחר 18 שנות עבודה בעיתון יחד עם עוד 42 עיתונאים עמיתים ב"מעריב", ביניהם פנים מוכרות וותיקות כמו יוסי חרטונסקי, מאיר צוויאל, רכז הכתבים יורם אבגר וכתב הספורט ערן סלע. אלא שארזי נשא בעוד תפקיד ב"מעריב", תפקיד שלטענתו עלה לו בסופו של דבר במשרתו והופך את סיפור פיטוריו לאריג ותמור: בשנתיים האחרונות הוא היה יו"ר ועד העיתונאים של העיתון. ארזי מספר שהוועד הנבחר ביקש ממנו לכהן כיו"ר מתוך מחשבה שיהיה מסוגל להגיע להבנות עם ההנהלה ולמנוע פיטורים שאינם "מוחיבי המציאות". תקוותיו לשיתוף פעולה נכזבו, הוא מגלה. בפועל, פיטורי עיתונאים נעשו מבלי להתייעץ עם הוועד ואף מבלי ליידעו. וכך, בעיצומו של גל הפיטורים הראשון, הביע ארזי בפני הדרגים הבכירים עמדות נחרצות נגד מה שנתפס בעיניו כפגיעה שרירותית בעובדים. ואלם מאבקו העיקש למען העובדים, כך ארזי, הביא את הנהלת העיתון למסקנה שכדאי להיפטר ממנו והוא איבד את משרתו.

לא כולם ב"מעריב" רואים את סיפורו של ארזי ככרוניקה חשוכה של חיסול כיסי התנגדות. שלא לייחוס מספרים גורמים המעורים בנעשה בעיתון, שמקרהו אינו שונה מזה של רבים וטובים אחרים שנשלחו הביתה, ויש המצביעים דווקא על נסיגה בתפקודו המקצועי כסיבה אפשרית לפיטוריו. "לפני שנתיים וחצי התלונן ארזי בעצמו על שחיקה, ורצה לעבור לתפקיד של כתב כנסת או כתב פוליטי", אומרים שם. "המערכת טענה שהוא לא מתאים לתפקיד. הוצע לו התפקיד של ראש דסק רווחה, אך הוא העריף שלא לעבור לירושלים בתנאים המוצעים. הוא נשאר בתפקידו וקיבל, לפי בקשתו, עזר צעיר בתפקיד של כתב השרון. התוצאה היתה שנוכחותו מעל דפי העיתון הצטמצמה בעוד שהעורך החדש התבלט. המערכת לא יכלה להרשות לעצמה להחזיק שני כתבים במשכורת גבוהה ותפוקה של כתב אחר". עמדתו הרשמית של העיתון רומה. "טענותיו של ארזי הן מהמגוחכות ששמעתי מעוריי", אומר אמנון דקנגר. "אף הנהלה בשום

מפעל לא יכולה לאחל לעצמה יו"ר ועד עובדים גוח יותר – בלתי קיים, למעשה".

אז למה הוא פוטר?

אורי ארזי פוטר כי הוא לא עבד כמו שצריך. היינו צריכים לעמוד ביעד הקיצוץ שהושת עלינו והרכנו את הרשימה בכבוד ראש, תוך התייחסות עניינית לתרומתו של כל אחד.

אבל אותו עורך שמפטר אותו היום בטענה של חוסר מקצועיות – דהיינו, אתה – העניק לו תעודת הצטיינות על עבודתו עוד ב־2002.

את התעודה הוא קיבל על עבודתו בשנת 2001. זו היתה שנה רצופה פיגועים והמשימות גבו ממנו מחיר אישי. אכן, לא קל להגיע לזירות פיגועים שוב ושוב. אבל יש לפעמים עיתונאים שפשוט נגמר להם הסוס. בתקופת עבודתו האחרונה, לא קיבלנו ממנו כמעט בכלל ידיעות בלעדיות.

עניינו של ארזי צפוי להתברר בבית־הדין לעבודה, אבל לא צריך לכנס חבר שופטים כדי לפסוק שבעידן הנוכחי של חוזים אישיים, הגנה על זכויות העיתונאים היא משימה קשה. הכרסום המתמיד בזכויות העובד הישראלי הוא אמנם חזון נפרץ, אך מי שדוגל בעצמאות העיתונות ובשמירת יכולתה למתוח ביקורת,

צילום באדיבות "נבו"

סלמאן סוויל, רשות־השידור:

יוסף בראל רצה טלוויזיה בגרש - תעמולנית, ענייה ומפגרת - וזה מה שהוא קיבל. במעמדי, החלטתי שלא מנכוד שאמשיך לעבוד בתנאים כאלה

חייב להתבונן במשנה דאגה בהיחלשות מעמדו המקצועי של העיתונאי וביכולתו לתפקד כשהוא משוחרר מאימת המו"ל. "המציאות היום שומטת את הקרקע מתחת לרגליהם של העיתונאים", קובע יוסי ברומחא, מנכ"ל אגודת העיתונאים. "המו"ל שולט בעיתונאי, ויכול לפטר אותו

בפקס. למעשה, העיתונאי שבוי בידי המו"ל שלו. מי שכותב משהו שלא מוצא חן בעיני המו"ל – שהוא גם איש עסקים בתחומים אחרים – או חושף משהו לגבי מי ממקורביו, עלול למצוא את עצמו מחוסר עבודה. היום עיתונאי יחשוב פעמיים לפני שיכתוב משהו שירגיז את המו"ל שלו. וזה לא האיום היחיד על מעמדו העיתונאי. גם תנאי ההעסקה של עיתונאים רבים מחפירים. לא מתקבל על הדעת שפרילנסרים או שכירים משתכרים אלף שקל בחודש ועובדים יותר קשה ממי שהועסקו בעבר בהסכמים קיבוציים".

ומה עושה האגודה כדי להגן על העיתונאים?

במסגרת ההסכמים הצלחנו להשיג ב"מעריב" פיזיים של 240% לפוטרים – סכום חסר תקדים – אבל רק 170-180 אחוזים ב"ידיעות אחרונות". יש גם מספר זעום של עיתונאים שהצלחנו למנוע את פיטוריהם בעקבות משא ומתן. אנתנו מתכוונים לקדם חקיקה שתגביל את יכולתם של מו"לים לפטר עיתונאים ותקבע תעריף מינימום להעסקתם, כמו שאמ"י עושה להגנת האמנים כארץ.

"ידיעות אחרונות" הוא עדיין שמורת טבע מוגנת יחסית לעיתונאים. גלי הפיטורים המסיביים פסחו על העיתון, גם בגלל מצבו הכלכלי המשופר וגם בגלל ההסכם הקיבוצי החל עדיין על 80 מתוך 400 העיתונאים המועסקים בו. ב"ידיעות אחרונות" ועד עיתונאים עם שיניים, שבימים אלה נבחן כושר הנשיכה שלו: בעיתון מתחולל מאבק פנימי על כוונת ההנהלה לקצץ כ־10% משכרם של העיתונאים. התנגדותו של הוועד מעכבת לעת עתה את המהלך ומעידה משהו על משקלו. "ערך היום לא נעשה דבר בהתנגדותו של הוועד", מספר שלמה פפירבלט, ראש דסק חדשות החוץ בעיתון. "זה מצב מצוין בהשוואה לכלי תקשורת אחרים. מעולם לא היו אצלנו קונפליקטים".

איך אתה מסביר את זה שאצלכם המצב שונה?

יש ב"ידיעות" מסורת ארוכה של התפשרויות וסגירת עניינים במשא ומתן. העיתון מעולם לא שכת כחוצאה מסכסוך עם העיתונאים. מעולם אף לא היה איום בשביתה (עם זאת, בחודש יוני 2000 שיכשו עובדי הדפוס את הפצת העיתון למשך כשלושה שבועות, במחאה על כוונת ההנהלה לשלב מחשוב מתקדם במקומם של עובדים ותיקים; י"ל). הוועד חזק, אף כי הוא נחלש בהשוואה לכוחו בעבר. ההיחלשות החלה כשעמוס שוקן

יוסי ברימונה, מנכ"ל אגודת העיתונאים: המו"ל שולט בעיתונאי ויכול לפטר אותו בפקס. למעשה, העיתונאי שבו בידי המו"ל שלו

מו"ל "הארץ" החתים את העיתונאי הראשון בעיתונאי על חוזה אישי. מזה לגבי המצב שבו מחליפים עיתונאים מנוסים בבחירתם צעיר? זה נראה לך כמו רענון שורות לגיימו או סדר עדיפויות פגום?

עיתונות זה מקצוע עם מקרם שחיקה גבוה. אני זוכר את עצמי מביט בעיניים כלות בוותיקים שבילו את רוב זמנם במזנון במקום לעבוד, מה שהיה אפשרי רק במציאות של הגנה מלאה שסיפק ההסכם הקיבוצי. האם בעל עיתון, כמעביד, מחויב להחזיק עיתונאי לעוד 15 שנה אחרי שהוא נתן 15 שנה מוצלחות לעיתון – זו שאלה פתוחה שאין לי עליה תשובה.

ב"הארץ" יכולים להסתכל בקנאה על המתרחש ב"דיעות אחרונות". כצפוי מעיתון שהיה הראשון לפרוץ את מסגרת ההעסקה הקיבוצית, הוועד שלו הוא פנתר מקרטון. "אנחנו גוף סמלי, בלי הרבה כוח", אומרת ארנה קוין, חברת הוועד. "אין לנו קיום רשמי ושוקן לא מכיר בוועד הזה. אין העברת מידע רשמית, הוא לא עונה למכתבים שלנו. כל הסיפור הזה קצת פתטי. מצד העורכים אמנם יש הקשבה והזדהות אבל לא יותר מזה."

מה אפוא הטעם בקיומו של ועד? היו לנו הישג או שניים מובהקים. לפני שנה, למשל, עזרנו לקבוצה של משכתיים לשנות את החוזה שלהם באופן שימנע פגיעה שיטתית בזכותם לימי חופשה. אבל כשזה מגיע לפיטורים, אין לנו מה לעשות. יחד עם זאת הוועד חשוב

כל עוד הוא משמש פה לבעיות של עובדים מול ההנהלה. מעבר לגל הפיטורים שהורגש בכל המחלקות, היה גם קיצוץ בשכר הסופרים וכתוצאה מכך יש פחות אפשרות להשתמש בשירותים של פריילנסרים.

מה התחשף בעיתון בעקבות הצעדים האלה?

לא טובה, יש תחושה שאין מרווח נשימה. הפיטורים הם האספקט הדרסטי והבעייתי ביותר, אבל גם אין העלאות שכר כבר חמש שנים ואין מסלול התקדמות. המגמה בגודל היא לא להילחם על הטובים שהם גם היקרים, אלא להביא צעירים שמוכנים לעבוד תמורת גרושים. מעבר לזה יש תחושה שקשה להגיד לא להרבה דברים. יש כתבים שקיבלו על עצמם תחום סיקור נוסף של כתב שפוטר, בלי לקבל תשלום נוסף. מאחר שיש סכנה שאם תסרב, תפוטרו – רבים מקבלים את המטלה ושותקים. כל זה לא נוגע למה שקורה בשוקן 18 – מערכת The Marker. ההתרחבות של The Marker נעשתה על חשבון חלקים אחרים של העיתון. הקיצוצים נובעים כמוזן מהמצב הכלכלי, אבל זה לא אחד לאחר שאין כסף. זה קשור בהחלטה לאן להפנות את הכסף. איזה סיכוי יש היום לעיתונאי מפוטר למצוא עבודה בתחום?

הסיכויים אינם מעולים, ביחוד אם המקצוע שלך הוא כתיבה. היום צריך להיות יותר גמישים, צריך למשל גם לשקול להיכנס לתחום האינטרנט. תלוי איזה עיתונאי אתה. אם העיתונות לשמה מעניינת אותך, ולא דווקא עיתונות כתובה, או יש יותר אפשרויות בטלוויזיה, ברדיו ובאינטרנט.

כשקשה לפטר, אפשר למצוא דרכים עקיפות לחתוך בשומן. רשות-השדור הציעה באחרונה תנאי פרישה מוקדמת שנחשבים אטרקטיביים, כדי לצמצם את מבנה ההעסקה המסורבל במוסד. אלא שהתוצאה היתה פרישה המוגנת ולא סלקטיבית של 130 עובדי הרשות, שהותירו אחריהם חורים במצבת כוח-האדם. הסתבר אמנם שתנאי הפרישה אינם נוחים כלי כך, אך המיאוס מהתנהלותה של הרשות בעידן יוסף בראל היה הזרו האמיתי להחלטת רבים מהפורשים לצאת לגמלאות. לגיל סדן נשבר אחרי שנושל מכיסא העורך של "עריכסקה" והוחזר למשבצת כתב היומן. "כשבראל הוריד את התוכנית שערכתי, בלי להסביר מדוע, חזרתי לעשות את מה שאני עושה כבר עשרים שנה, ולא ראיתי שום אפשרות לקידום", הוא מספר. "הרגשתי תקוע".

התנאים שהוצעו עודרו אותך לפרוש? ממש לא. אני אספר לך את הנתונים, למרות שאני אמור בעצם להתבייש בזה. אחרי שלושים שנה כרשות-השדור אני מקבל פנסיה של 5,500 שקל נטו לחודש, בתוספת מענק חרי-פעמי. המצב הוא כזה מפני שהמשכורות שלנו בנויות על יש-ראבלוף: שכר יסוד נמוך – בתוספת פיקציה של מאות שעות נוספות בחודש. כך שלא היתה סיבה אמיתית לפרוש, אלמלא האווירה בטלוויזיה היתה כליכך גרועה.

יש לך עניין להישאר בתחום התקשורת? המקצוע היום מאוד בעייתי. עשיתי חשבון שאני יכול להסתדר עם מה שיש לי, אם אוריד קצת את רמת החיים. אבל קניתי לי את החופש שלי, ואני לא עושה יותר דברים שאני לא רוצה לעשות.

גם סלמאן טוויל, שפרש מהטלוויזיה הערבית, מלא תרעומת על התנהלות המחלקה שלו. "מאז שהתפטרתי מעריכת היומן לא מצאתי את עצמי בטלוויזיה הערבית, שנהפכה לטלוויזיה מפגרת. אפילו במדינות העניות ביותר יש יותר כוח

ארנה קזין, "הארץ": יש כתבים שקיבלו על עצמם תחום סיקור נוסף של כתב שפוטר, בלי לקבל תשלום נוסף. מאחר שיש סכנה שאם תסרב, תפוטרו - רבים מקבלים את המטלה ושותקים

אדם בתחנות הטלוויזיה מאשר כאן. חולבים את האנשים, מוציאים להם את המיץ, כי בראל לא רצה להשקיע בטלוויזיה הזאת. הוא רצה טלוויזיה בגרוש – תעמולתית, עניינה ומפגרת – וזה מה שהוא קיבל. במעמדי, החלטתי שלא מכובד שאמשיך לעבוד בתנאים כאלה." ■

יאיר לוי הוא סטודנט לכלכלה ולפילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב

חרטלויזיה יצא לדרכים. חיים יבין יצא לשטחים, הפעם לא מלווה בשובל ארוך של עוזרים, תחקירנים, צוות צילום מנופח ומאבטחים, כמקובל בערוץ הממלכתי, אלא רק עם מצלמה קטנה, צלם-במאי משנה ועוד תחקירן. והוא גילה להפתעתו, שמה שרואים כשהולכים לבר, לא רואים מאחורי השריון המוכר והמוגן של הממלכתיות. ב"ארץ המתנחלים" הוא גילה את הסכסוך הישראלי-פלסטיני המדמם, שעליו הוא מדווח כבר עשרות שנים מהאלפן הממוזג. הוא לא גילה סקופים. כל מי שמסתובב כאן בשנים האחרונות, או צורך תקשורת לסוגיה, מכיר את הסיפורים ואת התמונות, אם הוא רק מוכן לראות אותם ולהקשיב להם. למען האמת, התדהמה שהוא גילה מפעם לפעם, לנוכח עוול זה או אחר, מביכה משהו. היכן הוא היה בשנים האחרונות, אפשר לשאול. האם הוא צפה בכתבות שהוא עצמו שידר את הפתיחים שלהן מרי ערב? ובכל זאת, כשחיים יבין מביא את הרברים, הם נראים אחרת. כי מי לא יודע, שאישיותו של אומר הרברים חשובה לעתים הרבה יותר מהרברים שהוא אומר.

חיים יבין איננו אורח שהזמן לסלון שלנו במקרה. כבר עשרות שנים הוא שייך למשפחה. הוא התנחל פרי ישראל לטלוויזיה ורחוק מלהיות אידיאולוג סהרורי. הוא אחד מעמודי התווך של הקונסנוס. הוא מגדיר אותו ומסמל אותו כבר שנים רבות. נזהר שלא להרגיז איש, השאלות שלו תמיד אדיבות, לעולם אינו יוצא מהכלים. כעבר עשה כמה סרטים וסדרות תיעודיים מצוינים, שמעולם לא חרגו מגבולות ההסכמה הרחבים ביותר. עכשיו – יש אומרים על סף סיום הקריירה שלו – הוא יוצא מהארון ומגלה שיש לו דעה. הוא כועס. למעשה, הוא מגלה עכשיו, כבר שנים רבות הוא מחזיק ברעה הזאת, שהכיבוש משחית והופך את כולנו לקלגסים אטומי וגש, אבל מעולם לא חש צורך לחשוף אותה ברבים. אמון על "מסמך נקרי" הידוע, האוסר על עובדי רשות השידור הממלכתית להביע את דעתם, שמר חיים יבין תמיד על אותה ארשת מכובדת ורצינית, גם כאשר, כנראה, קרבי התהפכו. עכשיו הוא חש משוחרר מהעכבות האלה. בחודש האחרון הוא רץ מאולפן לאולפן, בחולצה עגולת צווארון, בלי עניבה, התוכה עם מתנגדיו והגן בלהט על הסדרה שלו ועל זכותו להביע את עמדתו בערוץ 2, ובר כבר להמשיך ולהגיש את מהדרת "מבט" בערוץ הראשון. הוא הרגיש את ההבדל שבין מרווח ממלכתי לבעל טור אישי, היוצא למסע אישי ומצחיר על כך מראש, כך שממילא הוא אינו מוליך שולל איש.

אלא שההבחנה בין דעה למידע – הבחנה שעושה, בהקשר דומה, אמנון אברמוביץ' במשל "האתרוג" שלו – בעייתית ביותר, בלשון המעטה. הרי כל ידיעה חדשותית בכל נושא שהוא היא הכעת דעה. וגם אם יותר קשה לשים עליה את האצבע, היא אפקטיבית לא פחות, ואולי הרבה יותר. שידור כתבה חדשותית למהדרין על מתנחלים המתגוררים בקרוואן על ראש הר קירח, בנוף עוצר נשימה, ילדיהם הרכים משחקים בנדנדה מאולתרת, עיניהם ספוגות קדושה ואמונה בצדקת דרכם, כולם נופת צופים של אחרות, והם מדברים במלים רכות יותר או פחות על נכונותם לעשות הכל כדי להישאר במקומם, גם אם הגיעו לשם שלא כדיון, וגם אם השלטונות סייצו להם בכך – בשידור כתבה כזאת אפשר להביע דעה גם בלי להוסיף מלת פרשנות אחת. גם דיווח חדשותי למהדרין על מתנחלים המתכננים פעולות מחאה חריפות נגד ההתנתקות, כולל חסימות כבישים ושיבוש החיים במדינה, כאשר הם מוצגים כאידיאליסטים נחושים, ואילו הכתב מסתפק בהבאת הרברים כמות שהם בלא לעמת אותם שוב ושוב עם העובדה שמדובר בהפרות חוק בוטות, הוא הבעת עמדה.

"מסמך נקרי" המפורסם נכתב בעידן תקשורת שונה לחלוטין, שבו האומה כולה נשאה עיניה ואזוניה לגוף תקשורת אחד וממנו שאבה את כל המידע שלה. הוא נכתב מתוך תפיסה פטרנליסטית שראתה בכל הצופים והמאזינים מסה של פתאים מאמינים לכל דבר, ואם רק יופיע הקריין ויצווה עליהם לצאת לרחובות ולהפיל את השלטון, הם ייצאו בהמוניהם ויסתערו על קריית הממשלה. אלא שנערים ונערות היינו וגם בגרנו, ולמדנו דבר אחר או שניים על עיצוב דעת קהל. היום גם דודו טופו לא היה מצליח להוציא את המוני בית ישראל בפיג'מות למרפסות כרע נתון, כפי שעשה בימיו הטובים. חוץ מזה, היום יש כבר בליכך הרבה גופי תקשורת בעלי אג'נדות לרוב, מיעוטן גלויות ומרביתן סמויות וממילא הרבה יותר בעייתיות, עד שיש צורך ב"מדריך לקורא/צופה/מאזין" בגנבי ההיסטוריה והאינטרסים של כל בעלים של כל גוף תקשורת או של העובדים בו. אז אפשר להירגע. או לא.

■ ■ ■

דעה אינה מחלה שצריך לעשות כל מאמץ כדי להיפטר ממנה. וגם מגישו טלוויזיה ורדיו ממלכתיים ואחרים זכאים להחזיק בדעות, גם אם הן חורגות מגבולות ההסכמה הלאומית. אדרבה, אנשים המצהירים

כרמית גיא

מי מפחד מדעה?

על עצמם שהם חסרי השקפת עולם, במציאות הסבוכה כליכך של חיינו, ומתגאים שהם "רק מביאים את העובדות כמות שהן", מעוררים חשד גדול פי כמה. ברוח המשפט הידוע והמוכר: "אני מדבר מתוך העובדות. אתה מרבר מתוך השקפת העולם שלך". כאילו יש בכלל "עובדות כמות שהן". גם הצופה והמאזין בבית ובמכונית מעריף, דוממני, לראות למול עיניו אדם בשר ודם, תלת־מדרי ומורכב, ולא רבובט מדקלם פתיחים.

אין כנראה חכם כבעל ניסיון. מעולם לא הסתרתי את העובדה שגולרתי בקיבוץ יד־חנה, "הקיבוץ הקומוניסטי היחיד בישראל". המקום, ככל מקום ילדות, עיצב את חיי ואת השקפת עולמי בסוגיות רבות, שלא מיתרגמות בקלות לתגובות פרטניות על עניינים שעל סדר־היום בכל רגע נתון. ככל שבגרתי עיצבתי השקפת עולם משלי, שגם אם יש בה יסודות שעליהם גדלתי, היא רחוקה מהם. בקיצור, היא שלי, והיא מורכבת ורבת פנים. יש לי רעות בענייני הסכסוך הישראלי-פלסטיני, בענייני חברה וכלכלה, בענייני סביבה ומעמד האשה. שנים רבות שילמתי מחיר מקצועי לא מבוטל על הפרק הזה בכיורגריה שלי. תמיד נמצאו מי שחשבו שהם יודעים מה דעתי בכל נושא ועניין, ושאין להפקיד בידי כלי רבי־עוצמה כליכך כמו מיקרופון, שמא חס וחלילה אנצל אותו כדי להעביר את הקהל שלי על דעתו. לימור ליבנת, בראשית דרכה הפוליטית, כתבה ב"העולם הזה" שצריך לנתק את חוט המיקרופון של ה"שמו"צניקית" (ההבדלים בין התנועות השמאליות האלה לא היו נהירים לה עדיין). לימים חזרה בה, והדבר לא פגע ביכולתנו לקיים יחסים מקצועיים טובים במשך שנים. עם אורי דן, שקרא להעמיד אותי, "הקומוניסטית הקטנה מיד־חנה", אל קיר הקלון של האומה, לא טרחתי ליישר את ההדורים. זה היה מתחת לכבודי.

לאחר שיצאתי מהארון וכתבתי ספר על ילדותי בקיבוץ, נרמה שניטל העוקץ מהמלעיונים. אבל תמיד נמצאו אורי דנים למיניהם, שקראו לטהר את המסך והמיקרופון מגוכחותי. למולי, תמיד נמצאו גם מנהלים ועמיתים שהתייחסו אל הרקורד המקצועי שלי ואף התייצבו להגנתי במלחמות המתישות. האם השקפת עולמי השפיעה על עבודתי? כלי ספק, כפי שהיא משפיעה על כל כתב, שדר ועורך. האם פירוש הרבר שניצלתי את הבימה הזאת כדי להפיץ אותה ברבים? הייתי רוצה לקוות שלא. אורכה, דווקא בגלל הפרסום סביב הביורגריה שלי מצאתי את עצמי מקפידה שבעתיים ומתנסחת בוהירות פי כמה וכמה ממה שהישה לעצמו, למשל, ב"נוג" לתוכנית "הכל דיבורים", חיים זיסוביץ', שהביורגריה שלו רחוקה מאוד משלי, או שמרשים לעצמם שדרים אחרים. לא אחת עורך אותי חיים להתנסח בצורה חריפה וגוקבת יותר, ולו רק לצורכי הרמה בשירור, אך אני הערפתי את מידת הוהירות. אגב, גם אותו שירוך בין הקיבוצניקית השמאלנית למתנחל הדתי, שנועד מלכתחילה להיות קרב תרנגולים רדיפוני, העמיד אתגר מעניין לכל היעות הקדומות והסטריאוטיפים.

■ ■ ■

מבחנו של חיים יבין אינו ביכולתו להמשיך לשדר את "מבט" בפרצוף פוקר. עובדה, כבר שנים הוא עושה את זה ואיש לא חשד בו. מבחנו, ככל מראיין אחר, הוא בנכונותו להקשיב ולנהל ראיון הגון. נציג המתנחלים, או כל אורה אחר המוזמן לאולפן, נבחן ביכולתו לתת תשובות לשאלות, יהיה השואל אשר יהיה. אורכה, למפגש בין שני אנשים בעלי עמדה, ולא בין בעל עמדה ל"כתב זר" שלא אכפת לו דבר אלא רק לעבור את הראיון בשלום, יש פוטנציאל לעניין רב יותר.

לא מידת הסימפטיה והזהרות מחייבת, אלא מידת ההגיונות כלפי שותפים להשקפת העולם וכלפי החולקים עליה. זה המבחן היחיד. וזה לא מעט.

במקום לצאת למסע אישי נגרי, שיציג תמונה הפוכה על המתרחש בשטחים, יצאו המתנגדים ל"ארץ המתנחלים" למסע נגדה עוד לפני שראו ולו פריים אחר. הם הציפו את הנהלת "טלעד" והרשות השנייה במכתבים ובטלפונים נועזים, ואפילו לפני אולפני הערוץ הראשון הפגינו, בדרישה להדיח את יבין. אגב, הם לא יוצאים להפגנות כאשר יעקב אחימאיר, גם הוא איש רשות־השדרור הממלכתית, מביע את עמדותיו הפוליטיות ב"מעריב", או כאשר דן מרגלית, מגיש "ערב חדש" בטלוויזיה החינוכית, מביע את דעותיו ב"מעריב" ובכל בימה אחרת. דרישות המפגינים נדחו, אבל הוסכם שבתום הסדרה תשודר תוכנית באולפן, "כדי להציג תמונה מאוזנת"; פתרון ממלכתי מוכר לעיפה: יזמינו לאולפן את נציגי כל הזרמים והרעות בציבור (היהודי, כמובן), ושוב נשמע את אותן הצעקות, אותן הסיסמאות המוכרות והשחוקות, ואת האני־לא־הפרעתי־לך־אתה־אל־תפריע־לי. ובא לציון גואל.

האם השקפת עולמי
השפיעה על עבודתי? כלי
ספק, כפי שהיא משפיעה
על כל כתב, שדר ועורך.
האם פירוש הדבר שניצלתי
את הבימה הזאת כדי
להפיץ אותה ברבים?
הייתי רוצה לקוות שלא

המשפחות בתקשורת - הנמשל של משל התחוננים

ולפני כמה חודשים הוא קנה מניות ב"קשת", אחת ממפעילות הערוץ השני.

לא מכבר נוסף למפת השחקנים בשוק התקשורת בישראל גם ארנון מילצ'ן, מפיק סרטים הוליבורי שהסכים להשקיע בערוץ 10 רק תמורת הקלות ממשלתיות. ומיד הניחה שרת התקשורת הצעת חוק המאריכה בארבע שנים את הזכיון של מפעילי הערוץ, דליה איציק לא התחשבה בכך שהערוץ הפר כמעט כל התחייבות שקיבל על עצמו רק לפני שנה, בסיבוב הראשון של ההקלות בתנאי הזכיון. היא גם לא מצאה לנכון להתחשב בעובדה שהערוץ חייב הון לממשלה ברמי זכיון. היא האריכה את הזכיון כדי שארנון מילצ'ן ושותפו ישקיעו בערוץ כפוי הטובה הזה ויחלצו אותו, אולי, מפשיטת רגל. איציק, כבז מובהק לנכסי הציבור – קו שלדעתי מאפיין לא פעם את עבודתה בתפקידיה הממשלתיים – נענתה לבקשה. מכאן הצעת החוק.

רק דבר אחד היה חסר. אותה רצועה בעיתון של out in. ב"אין" כתוב מעתה דנקנר, סבן, מילצ'ן, ובטור ה"אאוט" – מוזס ("ידיעות אחרונות"), נמרודי ("מעריב") ופישמן ("ידיעות אחרונות" ו"גלובס"). אם בעשור האחרון שכנעה אותנו ריזיה לחמן-מסר, המשנה ליועץ המשפטי לממשלה, כי הרמוקרטיה בסכנה בגלל השליטה של מוזס-נמרודי-פישמן בתקשורת, הרי כעת אפשר לנשום לרווחה: הרמוקרטיה איתנה בזכות המשפחות החדשות. אמנם אנחנו עדיין לא יודעים הרבה על הגברת דנקנר כפי שאנו יודעים על הגברת ג'ורדי שלום (האחות של מוזס), אבל על דנקנר אנחנו כבר יודעים, שיש לו עיניים כחולות.

אז יש מהפכה בתקשורת?

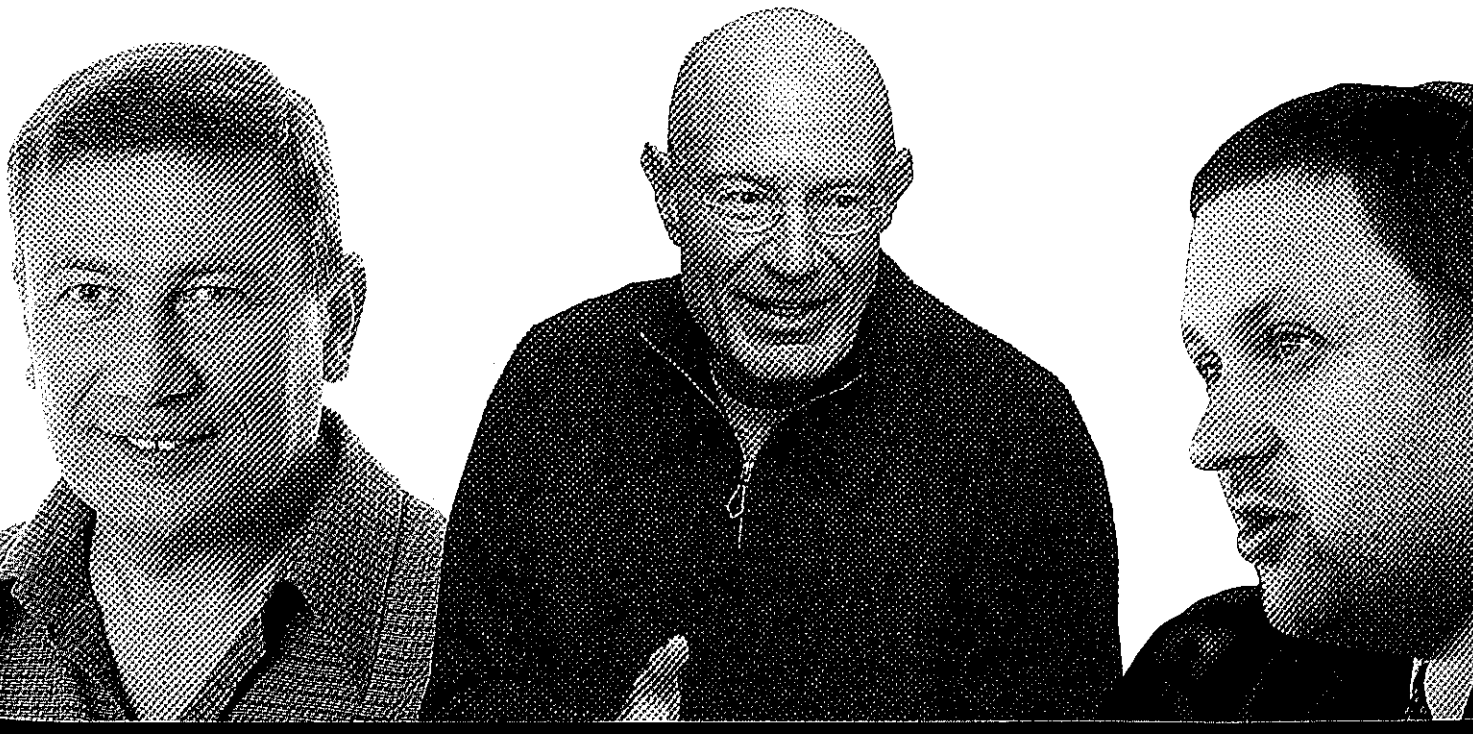
• שמתם לב ל"שינוי הדרמטי" בערוץ 10 כאשר לפני כשנה נכנסו לשותפות השלטת אנשי הימין הקיצוני ה"ה כן-צבי ולאורד, שלידם בנימיין נתניהו נראה סוציאליסט למהדרין?

• ראייתם את התחרות העזה שהתפתחה כענף הטלפונים

י שהסתכל במדורים הכלכליים של העיתוננים בראשית חודש מאי יכול היה לחשוב שהמשק הישראלי בטלטה. זה התחיל עם היריעה "המרעושה" (איך לא) על התרגיל המבריק שעשה נוחי דנקנר לממשלת ישראל.

נוחי לבית דנקנר הוא גיבור כלכלי. הוא התפלג משאר בני משפחתו השותפים לבעלות על מפעלי המלח ונכק הפועלים ורכש את איי.די.בי – ספח מנכסי משפחת רקנאטי, ששלטה בימי מפא"י גם בבנק דיסקונט. מאז חולל דנקנר זה (ושותפיו) נפלאות. איי.די.בי עשתה חיל והתכוונה למעשה הגדול: רכישת "בזק". אלא שאיי.די.בי שותפה זוטרה ב"סלקום" – ספקית שירותי טלפון סלולרי. ו"בזק" היא הבעלים של "פלאפון" – עוד ספקית שירותי טלפון סלולרי. לפיכך הממונה על הגבלים עסקיים הציב תנאים לא פשוטים לנוחי ולחבריו כדי שיוכלו לרכוש את בזק.

ואז, ערב מכירת מניות הממשלה בבזק, עשה דנקנר את התרגיל שהתקשורת חגגה עליו: הוא קנה את "סלקום". זו היתה הכותרת. מהאותיות הקטנות התברר כי דנקנר לא יכול לקנות את "סלקום" כל עוד השותף השני בחברה לא ויתר על זכותו לרכוש את המניות שדנקנר מתעניין בהן. ולך תדע אם יממש את זכותו, אם לאו. אבל התקשורת כבר חגגה. החגיגה התעצמה בסוף אותו חודש כאשר דנקנר קנה גם את "ברק 013" – ספק שולי של שירותי טלפון בינלאומיים. רכישה זו וזכתה את עסקיו בכינוי אימפריית תקשורת. מעניין איך היתה התקשורת הישראלית מכנה את עסקיו של רופרט מרדוק (ה"טיימס" של לונדון, ה"סאן", רשת "סקאי", רשת "פוקס" ועוד) – יקום תקשורת? גלקסיה של תקשורת? בינתיים הודיעה הממשלה מי הוא הקונה המחייך של מניותיה ב"בזק". וכך מצאה התקשורת הכלכלית עוד סיבה למסיבה. הפעם כבר דיברו על "מהפכה בתקשורת". כי הקונה של "בזק", חיים סבן, הוא "איל תקשורת". בגרמניה הוא קנה לא מכבר תחנת טלוויזיה.

הסלולריים כאשר "סלקום" ו"פלאפון", כבעלות משפחות חדשות, נכנסו אחת ברעותה ראש בראש?

או, בקיצור, שימו לב ששום דבר לא קרה. הטלפון נשאר טלפון וטלוויזיה מסחרית הוסיפה פינה קבועה לבגד הבינלאומי – תמורת כסף כמוכרן – במסגרת אתיקה יהודית שהביא עמו השותף הרתי לערוץ הזה.

מה שמביא אותנו לבדיחת התחזונים ארוכת הזקן: הרביסמל מכנס את הפלוגה ובפיו שתי כשורות: הטובה – היום מחליפים תחתונים. הרעה – מחליפים זה בזה.

אז פישמן נודק מערוץ 2 ועכשיו נמצא שם סבן. וכל אחר מוזמן לשאול את פישמן מה היתה האג'נדה הטלוויזיונית שלו. וכל אחר מוזמן לשאול את סבן מה תהיה האג'נדה הטלוויזיונית שלו. וכל אחר יכול גם לשער שהתשובות תהיינה זהות: להרוויח כמה שיותר (ואולי להפסיד כמה שפחות). ושני בעלי הזון האלה יודעים לומר,

האם הטלוויזיה של השותפות

סבן ורטהיים תהיה שונה

מהטלוויזיה של פישמן-שטראוס?

האם הטלפון של דנקנר יהיה שונה

מהטלפון של "בל סאות"?

פחות או יותר, אותו דבר: שצריך לקצץ בהוצאות – בדיוק מה שעשה חיים סבן שפיטר 250 עובדים מתחנת הטלוויזיה הגרמנית שקנה. ולך תדע איך הוא יגיב כאשר מישוהו יספר לו מה שאמר יוחנן צנגן לפני כמה שבועות: צנגן, מנכ"ל "רשת" (המפעילה השנייה של ערוץ 2), חושב שפרסומת סמויה זה דבר גרוע. אבל אם לא יאסרו עליו, הוא יראג טוב טוב לבעלי המניות שלו, והמבין יבין. כי מועצת הכבלים, ששרת התקשורת מבקשת לאחר עם מועצת הרשות השנייה, כבר החליטה בעד פרסומת סמויה.

העיתונות הכלכלית חושבת היום, ומבליטה היום, שהבעלות על מפעל היא הדבר החשוב ביותר, המסקרן ביותר והראוי ביותר. מי שקורא עיתונים אמור לדעת כי כל קונה חושב פחות על טיב המוצר כמו על השאלה: באיזו יאכטה שט המיליונר שהוא בעלי הבית של המפעל? רישומי טאבו על בעלות של חברות – זו כלכלה. המוצרים של החברות – נו, נקדיש לזה משהו במדור הצרכנות. שכר העובדים בחברות – זה ממש לא מעניין. זיהום הסביבה שהחברה מייצרת, בין בייצור ובין בפרסום – תשכחו מזה. אבל צבע העיניים של דנקנר? או, זה כבר משהו.

האם הטלוויזיה של השותפות סבן ורטהיים תהיה שונה מהטלוויזיה של פישמן-שטראוס? האם הטלפון של דנקנר יהיה שונה מהטלפון של "בל סאות"? האם העיתונאים בערוצים 2 ור 10 יחויבו מעתה לתקנון האתיקה? הקפיטליזם חוק יותר מהאנשים שמסמלים אותו. ישרק כוח אחד שיכול לרסנו – הציבור. אלא שנציגת הציבור, ממשלת ישראל – למשל ברמותה של דליה איציק – היא משרתת נאמנה של ה"תחרות" היומית, כלומר של המשפחות, כלומר של הקפיטל. כך שהציבור, אדיש ממילא, יישאר עם מרורי כלכלה שמפארים את המשפחות המצליחות (ולא משנה מה שמותיהן), עם מכשירי טלפון במחירים מופקעים אך "תחרותיים", ועם טלוויזיה די מחורבנת. כמנהג העולם כולו.

גדעון עשת הוא פרשן כלכלי ב"ידיעות אחרונות"

מימין: שלמה בן-צבי, ארטן מילצ'ין, נחמי דנקנר, חיים סבן

איפה הבושה

**חבריו של "מעריב" נקלעו למבוכה
למראה המטמורפוזה המוזרה שעבר - מכלי
תקשורת בעל יחסים אינטימיים ארוכי שנים
עם שחיתות וטעם רע, למוביל של מאבק
ציבורי רב-תהודה בשחיתות השלטונית**

פתרון חלקי למבוכה אפשר למצוא בהבחנה בין שני קמפינים, שלא קל להפריד ביניהם. קמפיין אחד הוא זה שמנהל "מעריב" נגד השחיתות, ולמרות הערות הסתייגות שניתן לרשום לצדו, הוא מעשה עיתונאי ואזרחי ראוי להערכה מאין כמוהו. קמפיין שני הוא זה שמתנהל לשיווק המותג "מעריב" כעיתון שנושא את דגל המאבק בשחיתות. כאשר בדוכני רחוב של "מעריב" מחלקים אנשי שיווק סטיקרים של "איפה הבושה" ועותקים ממאמרם של דנקנר ומרגלית על נייר כרומו משוכח, ומבקשים מעוברים ושבים לעשות מגוי על "העיתון שלוחם בשחיתות", הרי שאנשי "מעריב" עצמם ממקדים את אלומות הזרקורים במוצר שהם משווקים, ומזמינים דיון גם בו,

בקמפיין שהפך את "מעריב" בתוך ימים ספורים מכלי תקשורת בעל יחסים אינטימיים ארוכי שנים עם שחיתות וטעם רע למוביל של מאבק ציבורי רב תהודה בשחיתות השלטונית.

המטמורפוזה המשונה שעבר "מעריב" קלעה למבוכה רבים ממבקריה. האין ההיאחזות העיקשת בחטאי העבר של קברניטי "מעריב" מעידה על קטנוניות וצרות מוחין, בשעה שהעיתון מתעלה לאחד משיאיו ומקדם עמדה ראויה בנושא שקשה להפריז בהשיבותו הציבורית? ומה בעצם רוצים המבקרים - שעיתונאי "מעריב" לא יכתבו נגד השחיתות השלטונית משום שהבעלים של העיתון, עופר ויעקב נמרורי, הורשעו בעבירות פליליות?

יפתח אלעזר ואורי בלאו

בבוקר אביבי אחד בחודש מאי 2005 הופיע בדוכני העיתונים מוצר מסקרן: "מעריב" נגד שחיתות. למרות הדמיון המבלבל למותג הוותיק "מעריב" בשירות השחיתות, ניכר גיליון זה במאמר חוצב להבות שהתנוסס בכותרתו הראשית, ובו הכריזו העורך אמנון דנקנר והעיתונאי דן מרגלית כי קצה נפשם ב"אוקיינוס של כיעור, קלקול מידות ושחיתות", המאיים להטביע את החיים הציבוריים בישראל ("עברתם כל גבול", "מעריב", 17.5.2005). עד מהרה התברר כי היתה זו רק יריית הפתיחה

צינום: יעקב רוזן חורר

גם למרגלית, כי פרשת השגריר היא "הקש ששכר את גב הגמל", כי הוא חש "בחילה וגועל", וכי הוא מרגיש צורך "לכתוב משהו מאוד חזק נגד כל הכיעור הזה". כספית ומרגלית עוררו אותו, והוא הציע להם לכתוב יחד איתו, והזמין כל אחד מהם בנפרד לפגישה בלשכתו ביום שני שלמחרת. כבוקר יום שני פרסם שמעון שיפר ב"ידיעות אחרונות" שהשגריר איילון מחזיק הקלטות המוכיחות שרעיית שר החוץ מתערבת במינויים, ומפלס הגועל עלה. בשעה 18:00 התייצבו מרגלית וכספית בלשכת דנקנר. כספית השתתף בסיעור המוחות שהוביל לכתיבת המאמר, אבל החליט שלא לחתום עליו, כדי שלא לשרוף את קשריו ככתב מדיני. דנקנר ומרגלית ישבו לכתוב.

הנושא עלה כשיחות הרעים הרבות שמקיימים דנקנר ומרגלית, ועלה גם בארוחת ערב אצל אהוד ברק שבה התארחו מרגלית, דנקנר, אהוד אולמרט וטומי לפיד זמן לא רב לפני פתיחת הקמפיין. מה שהפך את העיסוק הרוזן-קיצוטי של מרגלית בשחיתות משיחת סלון לאג'נדה של "מעריב" היה פרסום ההאשמות של השגריר בושינגטון, דני איילון, נגד שר החוץ ורעייתו, שהצליח "להקפיץ" לדנקנר את הפיוז", כדברי בכירים בעיתון.

הרעיון לקמפיין נולד בשתי שיחות טלפון שקיים דנקנר עם הכתב המדיני בן כספית במוצאי שבת, מיד לאחר פרסום האשמות השגריר בערוץ 2, וביום ראשון שלמחרת. דנקנר אמר לכספית, ולאחר מכן

ולא רק בשחיתות השלטונית. במסגרת דיון ביקורתית שכזה, ניתן וראוי לתהות כיצד התחולל גם הלידה מחדש של "מעריב" כמוכיל המאבק בשחיתות, והאם העיתון ראוי ליהנות ללא סייג מהתרמית הציבורית שהוא מנסה להרביק לעצמו.

■ ■ ■

האידיאולוג של "מעריב" במאבק נגד השחיתות הוא דן מרגלית. בשעה שדנקנר היה עסוק עריין במאבקי נגד מה שהוא מכנה "מועדון שלטון החוק", החל מרגלית לכתוב בהתמדה טורים המתריעים על החתירה תחת שלטון החוק והתפשטות השחיתות. כותרות כגון "מושחתים נמאסתם" ו"הלכה הכושה" עיטרו את טוריו של מרגלית כבר לפני קרוב לשנה.

כשסיימו, הם קראו לראש מחלקת החדשות, חיליק שריד, והוא נטל את המאמר וחזר אליהם עם סקיצה לעמוד הראשון. הוא זה שהציע לפרוש את המאמר בכותרת הראשית, והצעתו התקבלה. כאותו שלב התקשר דנקנר לעופר נמרודי, ששהה בחו"ל, וערכן אותו על ההתפתחויות. נמרודי ביקש שישלחו לו את המאמר באימייל, ואחרי שקרא אותו, נתן את ברכתו.

כ"מעריב" לא צפו את עוצמת התגובה למאמר, ולא הכינו מראש תוכנית להמשך הקמפיין. רק בישיבת המערכת של יום שלישי החל התכנון, אחרי שהתבררו הדיכויים המרשימים; משש בבוקר החלו טלפונים לצלצל, והתגובות למאמר

קיומם. כחורש הזה שני העיתונים הגדולים גילו מחדש את קסם הקמפיין".

■ ■ ■

רבים בעולם התקשורת הטילו ספק בטוהר הכוונות שמאחורי הקמפיין, אבל כל הסימנים מעידים שכוונותיהם של בכירי "מעריב" היו כנות כאשר החליטו לצאת נגד השחיתות, וכראש מעייניהם לא עמדו שיקולים ציניים של יחסי-ציבור או שיקולים זרים אחרים. השתלשלות האירועים שהובילה ללידת הקמפיין של "מעריב", כפי שתוארה לעיל, מסתמכת על כמה וכמה מקורות מזוימנים שהיו מצויים בסוד העניינים, וגרסאותיהם מצטלבות פרט לפרט באופן שמחזק את מהימנות הסיפור. ההשתלשלות הזו מבהירה כי בניגוד לתיאוריות קונספירציה שונות שהועלו בברנז'ה העיתונאית, הקמפיין לא נולד במשרד יחסי-ציבור, מרגלית לא פעל כשליח של ברק, דנקנר לא פעל כשליח של לפיד, ו"מעריב" לא פעל כשליחם של המתנחלים – על אף שברק, לפיד, המתנחלים ועוד רבים אחרים יכלו וניסו לרכוב על גלי הקמפיין. קשה לקבל גם את הטענה כאילו המתקפה על ג'ורדי גירמוס-שלום קשורה ישירות לעובדה שהיא אחת מבעלות המניות של "ידיעות אחרונות". פחות מחורש לפני פרסום מאמרם של דנקנר ומרגלית, כ־22 באפריל, התמסר מוסף "סופשבוע" של "מעריב" לכתבת שער מלטפת על אותה "אשה וולגרית, בעלת פה מופקר", כלשונם של דנקנר ומרגלית. באותה כתבה שאל העיתונאי רון לוין את חברתו הוותיקה ג'ודי שאלות נוקבות כגון: "תגיד, באתה השבתות, כשישבת בבית-קפה תל-אביבי, הטלפון צלצל ושרון סטון היתה על הקו. מה לך ולזה?". אין זה דרום התנהגות של עיתון שפועל בנקמנות נגד רעיית שר החוק.

השאלה האמיתית שעולה בעקבות הקמפיין היא שאלה של מוסר כפול וצביעות. מילא שמרגלית ודנקנר הגנו שניהם על העבריין אריה רדעי, שההרכב הפלילי הטוב בירושלים ושלושה משופטי בית-המשפט העליון הרשיעו אותו בעבירות שחיתות חמורות שעבר בתפקידיו כשר וכמנכ"ל משרד ממשלתי; מטרידה עוד יותר העובדה שדנקנר, אשר מונה לעורך ראשי של "מעריב" אחרי שהצטיין בתפקידו כעורך-העל של הריווחים ממשפט נמרודי, סייע למו"ל העבריין שלו, שהורשע פעמיים בעבירות פליליות חמורות, במאבקו נגד רשויות אכיפת החוק. מאבקו של נמרודי כלל, בין היתר, שיטות בעלות סממנים מאפיוניים, כגון תשלום דמי שתיקה לעדים והפעלת חפירות במשטרה בניסיון לשבש את החקירה. כ"מעריב" מתהדרים בכך שבמסגרת עסקת טיעון נמחקו רבים מהחשדות החמורים שהועלו נגד נמרודי במשפטו השני, אבל די בעובדות שנקבעו בעסקת הטיעון ובמשפטיהם של מעורבים אחרים כפרשה כדי לכסס תמונה מבהילה.

הנה לקט קצר ממעללי נמרודי: המו"ל של

השחיתות התקבל כעדות לכוחה של העיתונות ולחולשת הפוליטיקה. זה מקרה מובהק שבו עיתון שינה את סדר-היום והציב כראשו נושא שיש לו חשיבות ציבורית. הוא עולה בקנה אחד עם התפיסה של "עיתונות מעורבת" (engaged journalism), השואפת להשפיע על מדיניות או לחולל שינוי חברתי. באופן כללי יותר, הוא הולם מחקרים בניי זמננו שרואים בעיתונות שחקן במגרש הפוליטי, ולא רק מתווך בין השלטון לציבור. דן מרגלית אומר: "אנחנו בקמפיין משום שהמפלגות הפוליטיות אינן ממלאות את תפקידן כראוי. 'מעריב' והתנועה לאיכות השלטון ממלאים תפקיד שהמפלגות היו צריכות למלא".

הסימנים מעידים שכוונותיהם של בכירי "מעריב" היו כנות כאשר החליטו לצאת נגד השחיתות, ובראש מעייניהם לא עמדו שיקולים ציניים של יחסי-ציבור או שיקולים זרים אחרים

מצד שני, אפשר לראות את הקמפיין של "מעריב" גם כחלק ממאבק ההישרדות של עיתונות הרפוס. בעידן שבו מספר הקוראים של אתרי החדשות באינטרנט מותיר בהדרגה מאחור את מספר קוראי העיתונים היומיים, השימוש בכוח של העמוד הראשון לקבוע את סדר-היום הציבורי הוא אחד מהיתרונות החשובים – ואולי האחרונים – שנתרו לעיתונות המודפסת בקרב ההישרדות שלה נגד כלי התקשורת האלקטרוניים. כ"ידיעות אחרונות", שאנשיו נכנסו ללחץ בעקבות הקמפיין של "מעריב", מיהרו להפנים את המסר, יצאו בקמפיין פופוליסטי משלהם נגד האלימות ודרשו "רודולף ג'וליאני ישראלי". ככיר באחד מהעיתונים הגדולים אומר: "העיתונים מחפשים כל רודר להבטיח את

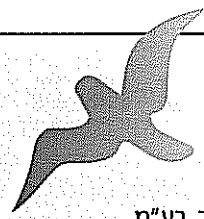
באינטרנט החלו להיערם בקצב מסחרר עד שהגיעו למספרים חסיי תקדים (מספר התגובות הגיע ליותר מ-3,000, והיה מגיע אף ליותר אלמלא צוננו לא מעט תגובות ארסיות על דנקנר ונמרודי); מהדורות החדשות ברדיו נפתחו בדיווח על המאמר; העיתונים נחטפו מהקיוסקים ומרשתות השיווק עד שהגיעה דרישה נדידה לקבלת גליונות נוספים; טלפונים אזהרים הציפו את בכירי "מעריב" מפוליטיקאים, עובדי מדינה ועיתונאים. בין המתקשרים לברך את דנקנר היו הסטיריקנים שי גולדשטיין ודרור רפאל, שהחלו, בעקבות שיחתם עמו באותו יום, לכתוב מאמרים ל"מעריב".

תשואה חשובה נוספת התכררה בימים ובשכועות שלאחר מכן: העיתון הוצף בעשרות רבות של טיפים על סיפורי שחיתות – במכתבים, בטלפונים למערכת ובפניות לכתבים. בכירי המערכת כרעו תחת עומס הסיפורים שהיה עליהם למיין ולנסות ולאמת. כבר בראשית הקמפיין ניתנה הוראה של דנקנר להעניק עדיפות לסיפורי שחיתות (קורא תמים עלול לסבור בטעות שתחקירים על שחיתות נמצאים ממילא כראש סדר העדיפויות של עיתון, אבל הקורא הזה ודאי אינו מעודכן במצבם הכלכלי של העיתונים הגדולים בישראל, ובסדר-היום העיתונאי שהם גוזרים ממנו). כ"מעריב" מצביעים על הכותרת הראשית שפורסמה כ־3 ביוני, בדבר מינוי חברי מרכז הליכוד לבית-הדין לעבודה, כאחד מפירות הטיפים שזרמו למערכת. הקמפיין של "מעריב" נגד

שער "מעריב", 17.5.2005

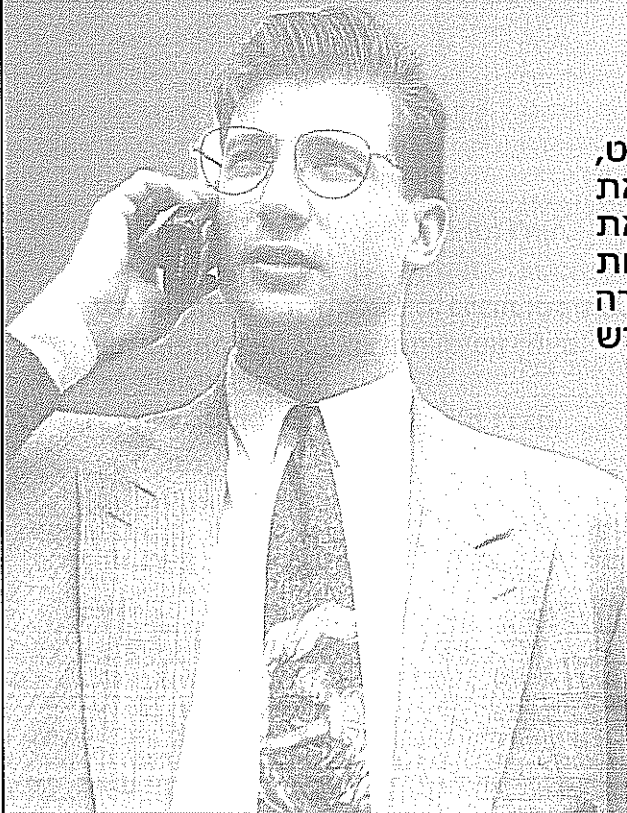
אצלנו מתווכים אנחנו

שיפור
SHIPOUR

מ.ה. בע"מ

שרותי הדרכה, פיתוח משאבי אנוש

החברה בהנהלת מנוחה גלברט וד"ר רפי גלברט, פועלת בארץ למעלה מעשרים שנה ומבססת את תוכניותיה על פעילותו של מרכז מחקר הבוחן את ההתפתחויות במשק ומפתח תוכניות לשינוי. תוכניות אלו מסיעות לאוכלוסיות מגוונות בפיתוח קריירה אישית, בפיתוח Employability ובהשתלבות מחדש בעבודה ובעסקים.

- פיתוח משאבי אנוש בארגונים
- הדרכה וקורסים לגורמים ציבוריים
- פיתוח קריירה והכוונה ותעסוקתית
- תוכניות Employability

טל. 08-9431063 Tel. פקס. 08-9439984 Fax.

רח' האגוז 13 יבנה 81510 ת.ד. 538 יבנה, 81104

13 Haegoz St. Yavne 81510 E-mail: shipour@shipour.com

Everything
ENGLISH

תוכנית מיוחדת למנהלים:
שיעורים פרטיים, ליווי לפגישות,
תרגום מקצועי ועוד.

FREE

בואו ותיהנו מלימוד השפה האנגלית

אנגלית עסקית

■ מחלקה מקצועית ומורים מיומנים ילוו ויתפרו לכם את הקורס המתאים ביותר עבורכם.

■ כל קורס ילווה במתן יעוץ מקצועי ע"פ סיכולוג תעסוקתי.

■ אנו נלמד אתכם לא רק את השפה אלא גם את מכלול השפה התרבותית.

■ הלימוד יכול להתבצע במתחם החברה.

www.e-e.co.il

טל 09-7728850 09-7728851 פקס: 09-7728853 דוא"ל: info@e-e.co.il

הוגו שימרון

הדרכה עסקית ואירגונית

הקנית מיומנויות עסקיות

פתוח אמצעי הדרכה

פתרונות הדרכה יצירתיים

www.hugoshimron.co.il

09-9578282

hugoshimron@bezeqint.net

שירותי כתיבה דרור עצמון

- עריכה לשונית, הגהות, שכתוב והוצאה לאור.
- כתיבה פרסומית, תדמיתית ושיווקית.
- כתיבה ושכתוב מאמרים, נאומים, ברכות וטקסים.
- כתיבה והוצאה לאור של זכרונות וסיפורי חיים.
- עריכה לשונית לאתרי אינטרנט.
- יעוץ וסיוע מקצועי לכותבים בתחילת דרכם.

מקצועיות, שירות, איכות ונסיון
ב37 השני של קו הטלפון

טל' 02-6702914
נייד 050-7230130
פקס 02-6702954

Microsoft

Your potential. Our passion.™

BDnet
Network Systems

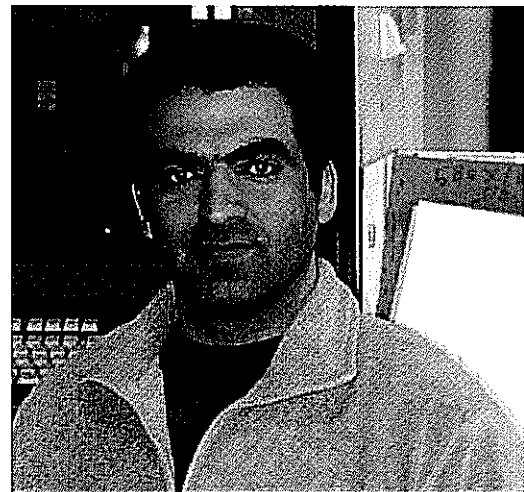
invent

כמנהל עסק וודאי הנך מודע לכך שהיכולת להתמקד בתחום העיסוק שלך ובפיתוח העסק תלויה במידה רבה במערכת המיחשוב שלך.

מיקרוסופט, HP ו-BDNet שמחות להציג בפניך את הפתרון לעסקים קטנים, אשר יאפשר לך ניהול יותר טוב של העסק, יחסוך לך זמן יקר והעיקר, יאפשר לך להתמקד במה שבאמת חשוב.

התקדם עכשיו ל-Microsoft Windows
Small Business Server 2003 ותקבל:

- 4 שעות הדרכת Office ממדריך מוסמך
- Design של הפרויקט
- מצגת הנהלה
- 15% הנחה על חוזה שירות
- על פרויקט הסבת מערכת

"מבחינת הלקוחות המהפכה היא בשירות. מבחינתי ההבדל הוא באבטחה."

תומר ארביב, מנהל מפעל, "5 נגרים"

לתיאום פגישה התקשר

טל. 03-6828796 שלוחה 273
פקס: 03-6812865
דואל: nir@bdnet.co.il

אמנון דנקנר: אני עובד בשבילך

אמנון דנקנר התראיין באריכות והשיב לטענות המובאות בכתבה. הנה מבחר מדרביון "אני איש הגון, אני לא מושחת. אין לי שום הסתבכות עם החוק. מותר לי ורצוני שאני אלחם בשחיתות. אני עורך העיתון, אני מנווט אותו, ואם נמרודי מוכן לרתום את העיתון לטובת המאבק הזה – הוא ראוי רק לברכות".

"אני אף פעם לא טענתי שנמרודי לא עבד על החוק ושלא עשה דברים שבגינם הוא צריך להיענש. אני טענתי שהיה ניפוץ גדול ורדוני ולא מוצדק ושהו יגמר בקול ענות חלושה, וזה מה שהיה [...] אני לא ממליץ לעבור על החוק, ואני מבטיח לך שאני הייתי מתנהג אחרת. הוא עשה מה שעשה, שילם – לפי רעתי, באופן מופרז – אבל נגיד שילם את חובו לחברה, עכשיו מה אתה רוצה אם הוא מוכן לתעמיד את העיתון שלו, אגב תשלום מחיר, כי הוא עלול לשלם מחיר גם בעסקים שלו, גם בעסקים חבליים שלו, ואם למרות זאת הוא מוכן לתעמיד את העיתון שלו לטובת המלחמה הזאת, אז מה יותר טובי שהוא יעמיד את העיתון שלו למלחמה בעד השחיתות, בעד הכיעור, בעד ההתחכמות, בעד הטעם הרע?"

"אני משך שנים לחמתי באנשים שהתיימרו ללחום בשחיתות, ובימורה הזאת הם תפרו תיקים, כמו במקרה יעקב נאמן, רמטו חוק, כמו במקרה של מורחי, וסימנו מטרות, כמו במקרה מורחי, ארבל והנהג שהיה מצוי בפרקליטות, ואני מאוד מרוצה שכל מה שאמרת וכתבת אמרו אחרי, הגיעו למסקנה הזאת באיחור, אליקים רובינשטיין ומני מזוז [...] הגישה שלי היא שמלחמה בשחיתות היא דבר חשוב, וצריך לנהל אותו בנחישות, אבל צריך לנהל אותו בידיים נקיות, ואסור לרמוס אנשים, אסור לתפור תיקים, ואסור להעליל עלילות שוא [...] אותי, לצד המלחמה בשחיתות, גורא מטריד הפחד שבכל מיני סוגים של מלחמות יירמסו אנשים, ותחת כל מיני סיסמאות יתנהלו מעשים ברשיות אכיפת החוק שאסור לעשות. לכן אני אמשוך הלאה אם יהיו מקרים כאלה [...] אם יכולים לתפור תיק לשר משפטים, יכולים לתפור תיק גם לך. אני עובד בשבילך".

ועיתונאים שחרטו על דגלם את המאבק בשחיתות. הוא מתח ביקורת על כך שהמטרה והפרקליטות רודפות אישי ציבור שנחקרו והועמדו לדין על מעשי שחיתות. כך, למשל, הגן בלהט על איש העסקים דוד אפל (שמאו הוגש נגדו כתבי אישום על עבירות שחיתות חמורות) וזעם על הדלפות המשטרה נגדו ("תפוחים רקובים על אפל", "מעריב", 20.3.2001). עורך "מעריב" רואה עצמו כליברל המבקש להגן על האזרח מפני מעשי עוול של השלטון – ואין ספק שיש מעשים כאלה, וחשוב להתריע עליהם – אבל בפועל הוא הגן על אישים עתירי כוח והון, הנגועים בשחיתות פלילית או ציבורית, שתכופות הציבור הוא ששיוע להגנה מפניהם.

לאור כל אלה אפשר להבין אנשי תקשורת ואקדמיה התומכים בקמפיין נגד השחיתות, אבל נתקפו תחושת קבס כאשר הטפת המוסר נגד קלקול המידות באה מפיו של דנקנר דווקא – כשם שהתקשו לקרוא מסה נגד הטעם הרע ("בין שחיתות לטעם רע", 22.5.2005) בצוהובן שמספסר מדי יום ברגשות ובדימויים, ומנהל אפילו את הקמפיין נגד השחיתות והטעם הרע בסגנון וולגרי ופופוליסטי. אפשר להבין גם את הליצינים במערכת "מעריב" שגזרו את מדרכות "איפה הכושה?" משני הצדדים והפכו אותן למדרכות "פה הכושה". יש על מה

דן חרגלית:

אנחנו בקמפיין חשום שהחפלות הפוליטיות אינן מחלאות את תפקידן כראוי. "מעריב" והתנועה לאיכות השלטון מחלאים תפקיד שהחפלות היו צריכות לחלא

להתבייש. יש גם כמה להתגאות. עיתונאים רבים ב"מעריב" חשו בעקבות הקמפיין הזה תחושה של גאווה על כך שהם עובדים בעיתון שמוכיל מאבק ציבורי חשוב, וכצדק חשו כך. צריך להעריך את קברניטי "מעריב" על שבחרו, הפעם, לבצל את כוחו של העיתון כדי לקדם מטרה ראויה. מותר, לצד זה, להביע תמיהה ואף סלידה מבטנם הסלקטיבית של בכירי העיתון, שהתהפכה לנוכח האשמות השגירי נגד שר החוץ ורעייתו, ולא התהפכה לנוכח גילויי שחיתות חמורים הרבה יותר בחיים הציבוריים ובכית "מעריב" פנימה. אפשר לכרך על הקמפיין של "מעריב", מבלי להניח לנמרודי ולדנקנר לגלגל עיניים לשמים ולרחוץ בניקיון הקמפיין שלהם.

יפתח אלעזר ואורי בלאו הם עיתונאים

"מעריב" גייס לשירותו קצין ביחידה הארצית לחקירות בינלאומיות, רביפקד אריה סילברמן, שהדליף לו מידע על החקירה הסמויה נגדו בפרשת "נמרודי ב", ובכך שיבש אותה. הוא גייס עוד שני קצינים לשעבר ביחידה, סגן ניצב כרימוס ציון ששון ועו"ד רחל רודוביץ', שפעלו לשאוב מחבריהם ביחידה מידע על החקירה. לעד יגאל תם הוא שילם כרי שלא יהווך לארץ להעיד נגדו, כפי ששילם רמי שתיקה לערים יעקב צור ורפי פרידן במשפטו הראשון. הוא גם ניסה להוציא מידע מהניצבים יעקב רו ואירי יצחקי, שספגו ביקורת מבית הדין המשמעתי של המשטרה על פגישותיהם עמו. הוא שאב מידע על החקירה נגדו מהשר לבטחון פנים, אביגדור קהלני, והציע לו לאחר מכן משרת דירקטור ב"הכשרת היישוב". קהלני זוכה מאשמה, אבל ראש המטה המבצעי שלו, ניצב יוסי לוי, הודח מתפקידו והורשע בהעברת המידע לקהלני. יו"ר מועצת המנהלים של "מעריב", יעקב נמרודי, הורשע בהטרדת עדים כדי לשבש את משפט בנו, ובית המשפט קבע שעבר "עבירות חמורות ומכוערות [...] שיש בכוחן לפגוע ולזהם טוהר ההליך השיפוטי". גם כשנכנס לכלא לא שקט נמרודי הבן על שמריו: מפקד כלא "מעשיהו" יהודה שי, והאחראי על המרפאה, ארווין וייס, הורשעו בקבלת שוחד ממנו, קצין הביטחון של הכלא, יואב מרדכי, הורשע בהפרת אמונים, וסגן נציב השב"ס, יוסי פולק, הורשע ברין משמעת.

זהו תיאור חלקי מאוד, מפאת קוצר היריעה, של מעשי הבעלים של "מעריב", אבל גם ממנו מצטיירת תמונה של עברייני צווארון לבן הפועל באופן סדרתי, תוך ניצול כוחו ומעמדו, כדי להשחית עובדי ציבור ולהשחית את מערכת אכיפת החוק, אם מעללי של נמרודי, שדנקנר הגן עליו והעניק לו את שירותי העט שלו, אינם בגדר שחיתות הוועקת לשמים – מהי שחיתות?

ב"מעריב" עובדים, כמובן, הרבה עיתונאים טובים והגונים, שאינם אשמים בחטאי המו"ל שלהם, אבל אין טעם להפריד הפרדה מלאכותית בין ענייניו של נמרודי לבין העיתון, משום ש"מעריב" שימש באופן בוטה, במשך שנים, מכשיר של נמרודי – ה לקידום האינטרסים המסחריים שלו, והן לגינות רשיות החקירה והתביעה. על נטייתו של נמרודי להשתמש בעיתון לקידום ענייניו ניתן היה ללמוד מן מרגלית, שהתפטר ב'92 מתפקידו כעורך העיתון במחאה על "התערבות מויקה" של נמרודי בעבודת המערכת וקבל על כך שהמו"ל עושה שימוש בלתי מורסן בכוחו של "מעריב". גם מסע הרדיפה השיטתי שניהל "מעריב" נגד ניצב משה מזרחי החל בפרשת נמרודי ב', כאשר מזרחי ניהל את החקירה, נאבק במאמצי השיבוש של נמרודי, וסומן כאויב מספר אחת שלו. "החשוד סימן אותי כמי שצריך לפגוע בו, כדי שהחקירה תמות, מפיו אני מצטט", אמר מזרחי בהארכת מעצר של נמרודי בנובמבר '99.

דנקנר ניצח על המערכה התקשורתית נגד מזרחי ונגד "מועדון שלטון החוק" – כלומר נגד כבוצה של חוקרים, פרקליטים, אנשי אקדמיה

לא חשוב כמה שנים אדם עוסק בעריכת עיתונים: החוויה של קבלת העיתון המודפס־טרי בכורך ופרישתו בלב רופק אינה מתקחה עם השנים. העונג במישוש מוצר ממשי, מלוטש פחות או יותר, שעד אמש בתצורת היה מהומה לחוצה, הוא אחד התגמולים המעטים שעורך זוכה להם לאחר יממה של חבלי לידה, עצבנות, תקלות, בעיות והתנהלות כאוטית. תחושת הסיפוק היא־ברור כלל רגעית והיא הולכת ומתכרסמת ככל שנמשך העיון ומתגלים הפגמים בעבודת האתמול: חלקם גלויים לכל עין ואחרים (גרועים למדי) ידועים רק לעורך עצמו. פגמים הם טבעו של עיתון – מוצר שהוא עבד ללוח הזמנים ולקוצר ידם של עושייו. גם אם עיתון הוא פרי עבודתם של דקדקנים, שואפי שלמות, כל גיליון תמיד נמצא במרחק ניכר ממנה. כמות החומר הטעון עריכה ביחס לזמן המוגבל, לתהפוכות האירועים ולעורכים המעטים, יוצרת תמיד תערוכת נפיצה.

אפשר לראות בפועלו של העורך את הגיליון שביד ואפשר לראות זאת מן הצד ההפוך – בגליונות שלעולם לא יגיעו לדוכן. בכל בוקר מקבל הקורא לידיו עיתון שהוא רק גרסה אחת מדרכות אפשריות. העורך אחראי לה כמובן, אבל אחריותו העיקרית היא למנוע מן הקורא גרסאות גרועות יותר. העורך הוא סוכן הידע המשרת את הקורא, ובחירותיו, בהנחה שהן נכונות, משאירות בחוץ אינספור חומרים לא מתאימים, קלוקלים או טעוני תיקון ושיפוץ. במושגים של תחרות זמר, צוות העורכים עוסק בעיקר בניפוי ההכרחי, האכזרי תמיד, שמבטיח שרק הראוי יגיע אל קדמת הבימה. גאוותו של עורך אמיתי היא על כל העיתונים שמנע מהם לראות אור ולא רדוקא על אלה שתיוקו כארכיון. אפשר לראות את סיסמת ה"ניו־יורק טיימס" בת 110 השנים, "כל החדשות הראויות להדפס", מן הזווית ההפוכה, משהו כמו: אנחנו, עורכי העיתון, מונעים בעבורך אינספור סיפורים טפלים, מפוקפקים, לא בשלים, שקריים אולי, שאינם ראויים לך.

הקורא לא הייב להיות מודע לנוכחותו המתמדת של העורך בעיתון שלפניו, אבל התוכן שמספק לו עיתון במיטבו הוא תוצר סינרגי של השניים, העורך והכותב. ברור־כלל נמדרת איכות עיתון על־פי היחס בין מספר הכותבים המועסקים בו למספר העורכים. עיתון עורך היטב הוא זה שכתביו מופיעים כראוי ותוצרתם נשקלת בכיקורטיות על־ידי עורכיהם. עיתון עורך היטב הוא זה שלעורכיו תפיסה ברורה כדבר הגדרת זהותו, סגנונו, שפתו, ומשנתם מונחלת בהתמדה לכותבים ומחלחלת בהתמדה אל תודעת הקוראים.

כאשר עיתון נקלע לקשיים כלכליים, נוטות הנהלות לקצץ תחילה בהוצאות העריכה. אפילו למערכת העיתון עצמה קל יותר לוותר בעת קיצוצים על משרות עריכה מאשר על משרות כתיבה. לעורכי העיתון קשה יותר להיפרד מן הכתב האזורי בשרון, נניה, מאשר מהעורך התשיעי היושב במשמרת הלילה ברוסס החדשות. הראשון יגרום לחור גלוי לעין כפריסת העיתון בשטח, ואילו על העדרו של השני אפשר לכאורה לחפות בעבודה מאומצת יותר של חבריו. למעשה, נחשול המלים הזורמות לשולחן העורכים המצטמצם ימשיך לשטוף את העמודים המתהווים ואלה יתמלאו מאליהם תחת פזות עיניים משגיחות וידיים מתקינות. על תשומת לבו של העורך המנסה לעמוד בפרץ תתחרינה יותר בעיות הדורשות טיפול ברבזמן.

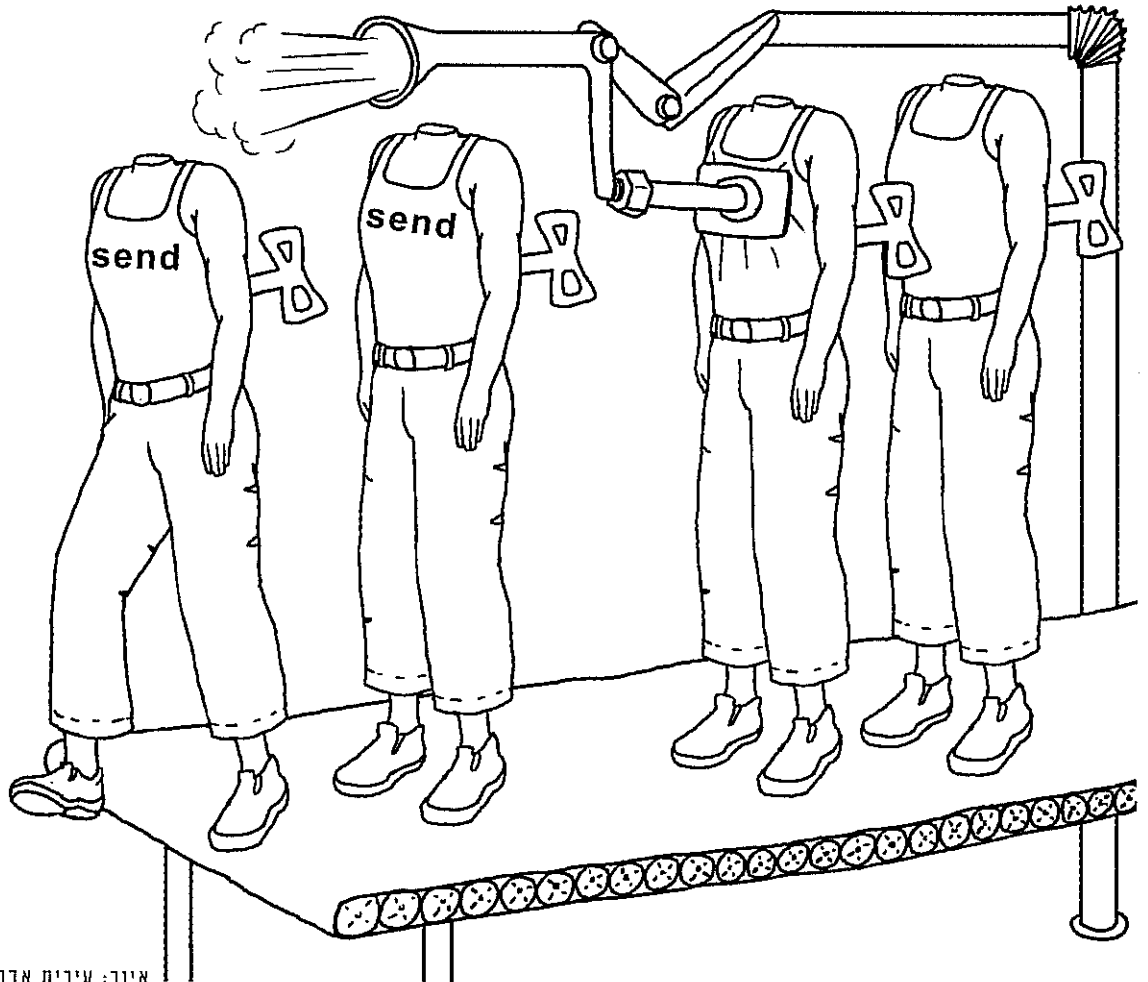
הקורא לא צריך להיות מודע לכך, אבל כשעיתונו בקשיים, הוא מקבל עיתון דל־עריכה. לכאורה הוא מקבל לידיו אותו עיתון באותו מחיר, אבל קורא ערני יכול להבחין בקלות בנסיגה באיכות הגיליון שכידיו. יותר שגיאות דפוס, יותר כותרות מרושלות, ידיעות כפולות, עריכת טקסט רפויה, קצרת רוח, החלטות שגויות בבחירת נושאים, בהקצאת השטח, בהצגת הסיפור וכן ליקויי סגנון ולשון, שפוגעים תמיד באושריות והזרת של העיתון. הקטנת מצבת העורכים מגדילה את כמות הליקויים הקטנים, המטרידים, וגרוע מכך, את הסיכוי לכשל משמעותי, הרה נזק. עיתון דל־עריכה הוא עיתון שכתבותיו ארוכות מדי, דלילות תוכן, ערוכות כפרופוזי; שֶׁעָרְי התצוגה החזותיים (כותרות משנה, תיבות מבארות, תצלומים, מצגות גרפיות) חסרים בו או לקויים. מגיע רגע שבו הנרפות הסגנונית הזו עוברת לקורא, ומתבטאת אצלו בתחושה עמומה שמשוהו לא בסדר. ש"העיתון מתדרדר".

ועדיין, הלחץ התקציבי על מצבת העורכים הוא מן הצרות הטובות שמעיקות על העולם הישן – עולם העיתונות המאורגנת, המודפסת. בעולם החדש, האינטרנטי, מקום העורך בשרשרת הייצור כלל איננו מובן מאליו. חלק מאתרי החדשות אינם מעסיקים כלל צוות עיתונאי אלא מושכים חומר מסוכנויות הידיעות או מאתרים אחרים. העורך האינטרנטי במקרה כזה הוא המאבטח הניצב בפתח המועדון, המפקח על יציקת התוכן לתוך תכניות האתר. הוא גלגול של הסיס־אופ, הסיסטם אופרייטור, השמרטף של הפורומים והטוק־קמים. הוא מונע ניבולי פה, התחוויות והשמצות, משגיח על התעבורה ועוצר חומר הנראה־לו חשוד.

בעריכת אינטרנט משוכללת יותר – עדיין בצוותים קטנים, זוטרים, מעוטי ניסיון – מתקינים העורכים את המידע בעיקר מצד הסגנון, וספק אם בכוחם לעסוק במהות, בתכנים עצמם. כשעיתון יומי "מספק תוכן" לפורטל אינטרנטי, עבודת העריכה שנעשית בפורטל היא מה שמכונה "פֶּקְגִינג", אריזה מחדש. פס הייצור מתנהל בפשטות כד: העתק, מחק כותרת, החלף אותה בדאחקה מושכת עין, הדפֶּק, שֶׁגֶר ושכת. אתר החדשות המצוי שעל הרשת הוא במקרים רבים נגזרת אינטרנטית של עיתון מודפס, ועדיין

חנוך מרמרי

הסוף עדיין איננו

איור: עירית אדר

אינספור דרגי ניהול
עצבניים, יועצים ארגוניים
יצירתיים, אנשי שיווק
רעבים, מנהלי תוכן עצבניים,
תשבים דקדקנים, מתכנתים
ומפרמטים, עוסקים בשנים
האחרונות בשאלה האלכימית
הגדולה: כיצד לייצר עיתון
ללא עורכים

רחוק מלהבשיל להיות לעיתון-ללא-נייר של ממש. גם אם שמו של אתר החדשות אקר וזהותו עצמאית למראית עין וסגנונו שונה מזה של עיתון האם, המודפס, עיתון האינטרנט עדיין גר אצל ההורים. לא נמצאה עד כה הנוסחה הכלכלית שתאפשר עיתון אינטרנטי העומד בסטנדרד כתיבה, עריכה ופרישה של עיתון מודפס, שהחומר העיתונאי המוגש בו הוא מתוצרת עצמית ושכוחו לממן את אנשיו. הפורמט האינטרנטי לא מצליח לספק שטחי פרסום במיקום ובכמות שיניבו הכנסות משמעותיות, ואיננו יכול לגבות כסף מן המשתמשים: מי הגולש הטמבל שישלם בער עיתון ברשת?

התכנית לעיתון האינטרנט עדיין איננה פתורה. כפורמט הנפוץ היום מוקדש מאמץ ליידד את ראש הכתבה העיתונאית עם הקורא: כותרת, כותרת משנה, צילומים ועזרים אחרים. אבל יחידת הטקסט האינטרנטית היא עדיין מגילה ללא תחתית, עד כי נדמה שאפשר לגלול את הטקסט המתארך עד אינסוף ולבקר במצולות-תוכן שלא שופה עין אדם. החירות הזאת, לכתוב כמה שרוצים כי רק ראש הכתבה חשוב באמת וגופה יוכל לתפוח כרצון הכותב וזנבה יוכל להשתלשל למעמקים, דוכאה בהריפות בעיתון המודפס בגלל מצוקת המקום. לכותבי האינטרנט אין הגבלת מלים אמיתית, וכתובה ללא הגבלה היא כתיבה לא ממושמת ולעתים קרובות מרושלת, ספגטי ארוך של אמירות בזבזניות. מבלי להסתכן בניחוש איזה שבריר מאלה שמתחילים לקרוא כתבה גם מגיעים אל סופה בתהומות הגלילה, ברור כי ההגבלה ההכרחית בעיתון המודפס כפתה על הכותב משמעת ועל עורכיו הקצאת מסגרת מלים שהעיתון והקורא יוכלו לעמוד בה.

אינספור דרגי ניהול עצבניים, יועצים ארגוניים יצירתיים, אנשי שיווק רעבים, מנהלי תוכן עצבניים, חשבים דקדקנים, מתכנתים ומפרמטים עוסקים בשנים האחרונות בשאלה האלכימית הגדולה: כיצד לייצר עיתון ללא עורכים. איך לגרום לחומר הכתוב להיכנס מאליו לתבניות הנכונות, ולהימנע, ככל שניתן, מכל מגע יד אדם בדרך לכך וממגע יד עיתונאי בפרט.

בימים כאלה הופכים הגעגועים לעורך לנוסטלגיה. בעודי גולל את הטקסט האינטרנטי במאמץ לאמור את אורך המסע אל קצהו, צצה בראשי מאלה השורה בת האלמוות מן הפיליטון הגדוע של אפרים קישון, שבו עורכים נמרצים וטרחנים כותבים הספר נרגש על דמות שלא נבראה והכל בגלל הערת אגב עניינית של המתקין לרפוס: "יצחק הסוף איננו". ואכן, כמעט חצי מאה אחרי, הסוף עדיין איננו. ■

נחנך מרמרי הוא העורך לשעבר של "הארץ"

לעיתונאים שנשלחו להתגורר בגוש קטיף יש יתרון

חושבים וחונכים בגוש קטיף: דיוויס מחוזרים

כתב תושב

איתי רום ומתן שירם

העונה החדשה של "דין וחשבון", תוכניתו של רינו צדור, נפתחה לפני חודשיים בטון פסימי במיוחד: צדור נסע לגוש-קטיף והביא משם תמונה מאיימת למדי על הצפוי ביום ההתנתקות. כוכבים ראשיים בתוכנית היו פעיל הימין המוכר לעיפה איתמר בן-גביר, ואריה יצחקי, דמות מוכרת מעט פחות בציבור אך ירועה מאוד בגוש-קטיף, שטען כי עומדים מאחוריו מאות אנשים והבטיח "פרץ של אלימות, כלי שליטה".

את העיתונאים שעברו לרגל האירועים להתגורר בגוש-קטיף, התמונה השחורה הזו לא הרשימה במיוחד. גם הם מכירים את מרואייניו של צדור, אולם החיים בקרב תושבי גוש-קטיף לימדו אותם משהו על מעמד הציבורי והחשיבות הנגזרת ממנו של דבריהם. "הרבה עיתונאים מתפתים לראיין כל פעם את אותן דמויות מהימין הקיצוני, ולציייר איוושהי תמונה מאוד קוררת לגבי מה שצפוי כאן", אומר יאיר אטינגר, כתב "הארץ" שעבר להתגורר בנווה-דקלים. "הרמויות האלה ממוחזרות כלי סוף. אבל אף אחד לא שאל את השאלה, עד כמה האנשים האלה הם התמונה המייצגת נאמנה את גוש-קטיף? לראיין את בן-גביר ולראיין שוב את יצחקי, שהוא עוד 'דמות' כאן – באיוושהו מקום זה לחפש מתחת לפנס. אני לא מאלה שהושבים שלא יכולה להיות כאן תמונה מרממת וקשה –

אני לא יודע מה יקרה – אבל אני חושב שלראיין את הרמויות האלה שוב ושוב זו עבודה עיתונאית לא מספיקה. אני נמצא כאן כדי לנסות להבין מה קורה באמת בתוך הקהילה. זה בעיני הדבר המעניין של ההתנתקות – מה קורה לאנשים כאן – והיה לי מאוד קשה לעשות את זה אם הייתי רק נכנס ויוצא".

נכון להיום, רק שני כלי תקשורת ישראליים שלחו כתבים להתגורר בגוש-קטיף: "הארץ", המפרסם את דיווחיו של אטינגר על בסיס כמעט יומי, פעמים רבות בעמוד הראשון, ו"מעריב", שבו מתפרסם מדורו של יותם ידקוני, "דברים שרואים מכאן", במוסף לשבת. ב"ידיעות אחרונות" מופיע מדור קבוע, "בדרך להתנתקות": עודד שלום וג' דעון מרון מדווחים בו על בסיס ביקורים מרובים בשטח – מבלי לעבור להתגורר בו. מהתקשורת האלקטרונית נשלחו בינתיים להתגורר בגוש צלמי ערוץ 2 וערוץ 10. לגלי-צה"ל מרווח מה-גוש אלי בוהרנה, המתגורר ממילא עם משפחתו באלי-סיני. בקרוב מתוכננים להישלח גם כתבים, אולם כיום רוב העיתונאים המתגוררים בגוש הינם צלמי הסוכנויות ותחנות הטלוויזיה הזרות.

תפקידם של הכתבים האלה מתמקד בהבאת סיפורים אנושיים, "קטנים", על הקהילה היהודית בגוש – לצד הדיווחים החדשותיים השוטפים. על רקע ההתנתקות הופך כל מבקר בגלידריה של נווה-דקלים למושא דיווח. לצד הסיקור החדשני תי על ביקור שר הביטחון במתנ"ס בנווה-דקלים, מרווח אטינגר על משחק הכדורסל של אליצור גוש-קטיף – "לא סיפור" מובהק בימים כתיקונם, וידיעה בעמודי החדשות הראשונים שאף זוכה

לתמונה בימים אלה. יותם ידקוני מספר על ני-סיון להיטמע ככל האפשר בקרב התושבים: "אני קצת מנותק פה באופן כללי, אני לא כלי-כך קורא עיתונים. יש לי אינטרנט וגם זה רק מהשבועות האחרונים. חלק מהעניין הוא גישיון שלי קצת, לא לגמרי, לחיות כמו האנשים פה. זה אומר, למשל, לא לראות בבוקר את כל העיתונים, ובסוף השבוע כן לראות 'בשבע' ו'מקור ראשון', וכמובן ללכת לבית-הכנסת. ככה אתה טיפטיפה מבין את החיים פה. אני מנסה להביא תיאור של הימום, דברים שאתה לא יכול לקבל אם אתה נכנס ליום ויוצא".

דמויות כאיתמר בן-גביר אינן מעניינות את הכתבים הבאים במגע יומיומי עם התושבים במרכז המסחרי, בבית-הכנסת, בשילוב ברחוב. יוני ויצמן, צלם וכתב לסוכנות "רויטרס": "המגורים

סיקור ההתנתקות, אך גם אורבת להם שכנה

צילום: רויטרס

נכונותם של מתנחלי גושיקטיף, על אף חשדנותם הידועה כלפי התקשורת, לאפשר לעיתונאים להתגורר בקרבם ולשתף עמם פעולה, נובעת מתפיסה שהרבר יסייע לדימויים התקשורתיים. טוריהם של אטינגר וירקוני אמנם אינם נוקטים עמדות פוליטיות, אולם השפעתם על דעת הקהל אינה בהכרח פחותה מזו של מאמרים פובליציסטיים: כשירקוני מבקר באזכרה של חלל תושב הגוש על רקע הוויכוחים על עתיד הקברים במקום, זה 'עושה את העבודה', על אף שהוא כלל אינו מדבר עם המשפחה על ההתנתקות ומסתפק בתיאור עובדתי-אנושי: "בהרי ירושלים הרחוקים ביקש ראש הממשלה מאנשיו לשכנע את המשפחות להעתיק את הקברים... ובגושיקטיף עמר אח שכול וזעק אל הארמה: 'לא ניתן שיחללו את צוואתך... אם צריך נחסום בגופינו'".

יוני ויצמן, צלם וכתב לסוכנות "רויטרס": המגורים כאן וההיכרות עם האנשים גורמים לי לא לחפש את הדבר הצהוב והקל יותר; לא ציפיתי מעיתונאים שהערכתי ללכת על הדבר הקל והבנאלי, וזה מה שהם עשו

אלה שלא גרים שם – יש הבדל גדול בגישה שלהם?

כן. היו מקרים שראינו כתבות די שטחיות. העיתונאים שבאו הלכו לאנשים המוכרים והרגילים והוציאו את מה שהוציאו תמיד. ישנו מספר האנשים המסוימים האלה שאנחנו כבר מכירים אישית – שזה לא רע ללכת אליהם כי גם הם חלק מהעניין – אבל הם חלק רי קטן. לא ציפיתי מעיתונאים שהערכתי ללכת על הדבר הקל והבנאלי, וזה מה שהם עשו.

כאן וההיכרות עם האנשים גורמים לי לא לחפש את הדבר הצהוב והקל יותר, לחפש את הבן-אדם המסוים – אחד מני עשרות – שיגיד לך את הדבר הקיצוני והקליל, שתוכל לסגור איתו את הסיפור וללכת הביתה. אני אנסה לקחת משהו שיותר משקף, כי אני רואה את המציאות בעיניים, אני לא מגיע מבחוץ ורואה את המציאות כמו שאחרים מעבירים אותה אלי".

כשאתה רואה בתקשורת את הדיווחים של

גם את הכבדה", אומר אטינגר. ירקוני אומר כי התשובות שמספקים התושבים לעיתונאי המתגורר בתוכם "פחות פלקטיות". הקרבה המתמדת לליבת האירועים גם מסייעת להם להשיג סקופים: לעתים, כמו בסיפור של אטינגר על היערכות בגוש נגד נסיונות גיוס משת"פים עליידי השב"כ, הם פשוט מופיעים על כרוזים התלויים ברחוב. מנגר, אומר ירקוני, גורמים המגורים במקום לסוג של קהות לטיפורים: "מי שבא לפה בפעם הראשונה ופתאום

בכלל בקרקע שעליה הוא נמצא: הוא היה מרחף איזה ארבעים סנטימטר מעל הקרקע, לא נוגע בשום דבר, לא תלוי באף אחד. כדי להיות כאן, 'המחיר' שצריך לשלם זה להיות חשוף לביקורת ופירבקים יומיומיים. אתה רואה את הפנים של האנשים שכתבת עליהם. יש בזה גם דבר טוב, כי זה מכריח אותך כעיתונאי לעמוד מאחורי הדברים שאתה כותב. המבחן הוא לדעת לא להתחנף, ומצד שני גם לא לכסח כלי בסיס. זה איוון מאוד עדין וקשה".

מנגר, המפגש עם תושבים רבים מסייע לסדוק את הדימוי האחד שהנהגה הפוליטית בגוש משתדלת לשוות למאבק, וחושף תמונה מורכבת ומציאותית יותר: בעוד שעיתונאים מבחוץ מתפתים לראיין דוכים ופעילים בארגונים הרשמיים ומתקשים להגיע ל"סתם אנשים", אטינגר וירקוני מביאים בקלות קולות החורגים מהקו התעמולתי הרשמי של הגוש ופורטים את המותג האמורפי "המתנחלים" למרכיבי. באחד מטוריו הביא אטינגר, למשל, ראיין עם זוג ניצולי שואה שהביע ועזע מקמפיין הטלאי הכתום ומהאנלוגיה המשתמעת ממנו לשואה. על רקע גישה ה"לא תהיה התנתקות" שמבטאים הרובים הרשמיים, מראיין אטינגר קלאים שעברו לגידול מלפפונים ובטטות, שכן גידולם – בניגוד לעגבניות, למשל – אורך כחודש כלכר וישתלם לפני שההתנתקות תצא אל הפועל.

י א י ר א ט י נ ג ר , " ה א ר ץ " : א ת ה ר ו א ה א ת ה פ נ י מ ש ל ה א נ ש י מ ש כ ת ב ת ע ל י ה מ . י ש ב ז ה ג מ ד ב ר ט ו ב , כ י ז ה מ כ ר י ח א ו ת ך כ ע י ת ו נ א י ל ע מ ו ד מ א ח ו ר י ה ד ב ר י מ ש א ת ה כ ו ת ב . ה מ ב ח נ ה ו א ל ד ע ת ל א ה ל ת ח נ ף , ו מ צ ד ש נ י ג מ ל א ל כ ס ח ב ל י ב ס י ס . ז ה א י ז ו ו נ מ א ו ד ע ד י נ ו ק ש ה .

שומע קריאה להיכנס למרחבים המוגנים בגלל התראה לפצמ"ד, ורואה איך הילדים ממשיכים לשחק כדורסל ברחוב – זה נראה לו, 'זואו, איזה מקום מטורף'. אחרי שאני עצמי חוויתי כמה התראות כאלה, זה כבר לא מרגש אותי".

גם עיתונאים שאינם גרים בגוש, אלא "נכנסים ויוצאים", סבורים כי באיוון העדין שבין ההיכרות המעמיקה עם השטח לבין הקושי לבקר את שכניך לדירה, היתרון עולה על החיסרון. גרעון מרון מ"דיעות אחרונות": "אנחנו מגיעים שלוש פעמים בשבוע לגוש, שזה המון, אבל באופן עקרוני, יש יתרון עצום למי שגר שם; הוא חי בתוכם ותופס את רוח הדברים והוויית הקהילה. לכתבים האלה אכן עלולות להתעורר בעיות עם אנשים, החיכוך הרבה יותר גדול, בעוד שאנחנו הולכים כסופו של יום הביתה".

הכתבות שלכם היו נראות אחרת לו הייתם גרים שם?

אם היינו גרים שם יכול להיות שהייתי יכול להאיר דברים או לעמוד על דברים שלא הגעתי אליהם. זה יתרון עצום. מצד שני, גם למשך הזמן שאנו שוהים שם יש אפקט מצטבר. אבל מי שגר שם – אין אפס: הוא יותר קרוב לעניין ויכול לגעת בדברים יותר עמוקים, ברקויות וניואנסים.

דוגמה לניואנס כזה היא פרשת "מלון המתנחלים" – כניסתם של עשרות פעילים נגד ההתנתקות בסוף מאי למלון "חוף דקלים" בגוש, והקמת מעין מוקד התנגדות לפינוי במקום. למול כלי תקשורת אחרים, הרגיש אטינגר בריווחיו כי רוב הפעילים במקום כלל אינם תושבי הגוש אלא פעילי ימין מהגדה ומהמרכז. אטינגר: "הרבה עיתונאים לא הבינו את ההבדלים העמוקים, גם הפוליטיים וגם המנטאליים, בין האוכלוסייה שנכנסה לשם לבין האוכלוסייה של גוש קטיף. יש רוח מאוד זרה למקום שנושבת מהמלון. זה דבר שהעיתונאים שגרים פה – גם הזרים – הבחינו בו מהר מאוד, ואילו הרבה עיתונאים שבאו מבחוץ נפלו בפח".

מציאת את עצמך לפעמים נזהר מדי עם היד על המוקדת בגלל זה?

אני לא אשקר ואגיד לכם שזה לא עובר בראש, אבל בסופו של דבר לא היה מצב שבו שחררתי טקסט ואמרתי, "את זה כתבתי כדי למצוא חן". לעמוד מאחורי מה שאתה כותב גם אם למחרת בבוקר אתה יודע שיהיה מי שיעשה לך פרצוף, זה מבחן מרתק שאני מקווה שאני לומד לעמוד בו.

האם המגורים במקום מחזקים את האמפתיה למתנחלים? "הגעתי לכאן עם הרבה דעות קדומות", מודה ויצמן, "והשהות פה די מורידה לך אותן. אתה מבין אותם יותר, אתה רואה שהם לא מפלצות ושיש פה אנשים שאני יכול להתחבר אליהם ברמה האישית אפילו".

איך זה מתבטא בעבודה?

אם בהתחלה הייתי מתמקד בצילום על הסמלים הרגילים, נגיד מחפש את זה עם הפאות הכי ארוכות והנשק הכי מאיים, היום זה לא שנהייתי ימני קיצוני,

האנשים האלה אינם דוכים או פעילים של שום ארגון, שאחריהם מחזרים נמרצות עיתונאים הבאים "מבחוץ": כך גם נערים המופיעים בטורו של ירקוני: בעוד רוב התקשורת עוסקת בהרחבה בנוער חרור האיריאולוגיה שחוסם את הכבישים, הציג ירקוני נערים הכמהים לבילוי במועדונים בתל-אביב: "שיודיין כל הגוש הזה. מת לעוף מפה אחי, אין פה מה לעשות. תאמין לי אחי, מול שמפנים", הם אומרים ומתארים את הוריהם המאמינים כי לא תהיה התנתקות כ"חיים בסרט". בטור אחר ראיין ירקוני גולשים בחוף הים האמריים: "חבל על הבית פה, אבל זה לא נורא... הגלים בחוף זיקים עוד יותר טובים". כאן בא לידי ביטוי הקושי המרכזי שבפניו עומדים הכתבים המתגוררים בגוש: הקושי לבקר את מארחיך, הרומה במשהו לקושי של כתבים צבאיים המתלווים ליחידות במלחמה. לאחר פרסום הטור על הנערים המרדנים, למשל, נתקל ירקוני בקושי רב להשיג שיתוף פעולה מאנשי הגוש. בעיות דומות התגלו גם ב'96, כשכתבים עברו להתגורר בחברון לקראת ההיערכות מחדש בעיר. שלמה צונה, אז

י ו ת מ י ר ק ו נ י , " מ ע ר י ב " : ח ל ק מ ה ע נ י נ ה ו א נ י ס י ו נ ש ל י ל ח י ו ת ק צ ת כ מ ו ה א נ ש י מ פ ה . ז ה א ו מ ר , ל מ ש ל , ל א ל ר א ו ת ב ב ו ק ר א ת כ ל ה ע י ת ו נ ו י מ , ו ב ס ו ף ה ש ב ו ע כ נ ל ר א ו ת א ת " ב ש ב ע " ו " מ ק ו ד ר א ש ו ן " , ו כ מ ו ב נ ל ל כ ת ל ב י ת - ה כ נ ס ת

אבל אני יותר מחפש את הסיפור האמיתי. ירקוני: "אני הגעתי הנה מלכתחילה עם אמפתיה כלפי האנשים האלה – לא אמפתיה פוליטית, אלא ברמה הכי בסיסית, כי לתפיסתי יש פה טרגדיה אנושית מאוד גדולה. כשאתה גר במקום ומכיר את האנשים יותר טוב, אם הם מתייחסים אליך יפה והכל, מובן שהאמפתיה שלך כלפיהם גוברת".

האינטראקציה הזו פועלת גם הפוך: ירקוני ואטינגר סבורים כי נוכחותם הרציפה במקום מפחיתה מהעוינות המסורתית בגוש כלפיהם כעיתונאים: "יש יחס של חשדו, אבל אתה מוצא

כתב "מעריב", פרסם כתבה על הפולחן סביב קבר ברוך גולדשטיין, וכעבור זמן קצר סולק מהאכסניה שבה התגורר. כתבים אחרים, שגילו יותר אמפתיה למתנחלים, נשארו וזכו לשיתוף פעולה מלא. לירקוני פתרון מקורי לבעיה: "אנחנו הולכים כאן על חבל דק. אם אמצא סיפור מהותי מאוד, זה כבר יכול להיות בעייתי, יכולים להיות פניות ודברים שיכולים באמת לעשות לי צרות. במקרה כזה אני לא אפרסם את הסיפור בשמי, כדי לשמור על מרקם היחסים. אמרתי את זה לעצמי מיד כשנכנסתי לכאן".

אטינגר: "בעולם איריאלי, עיתונאי לא היה נוגע

אייתי רום הוא עיתונאי ב"גלובס"; מוֹן שירם הוא עיתונאי

יכולת לרדת מהמטוס

המקום הקבוע שלי במטוס ראש הממשלה נמצא ליד החלון השמאלי, שלוש שורות לפני חברי קוזה שפרן. אולי זו נקודת התצפית השונה, שגורמת לי לראות אחרת לגמרי ממנו את הטיפול התקשורתי בתוכנית ההתנתקות של ראש הממשלה, אריאל שרון. "נכשלנו", "ישנו במטוס", כתב שפרן ("העין השביעית", גיליון 56) על הכתבים המדיניים, ואני חולק עליו. לא נכשלנו. מילאנו ואנחנו ממלאים יום יום ושעה שעה את המוטל עלינו.

שפרן התבלבל: כתבים מדיניים אינם מפלגה או תנועת מחאה. יש להם תפקיד שונה בחברה הישראלית: עליהם מוטל לדווח לציבור על תוכניותיו ומעשיו של ראש הממשלה, ולנסות להסביר אותם. גלגול לאן הוא הותר, מה הן ההחלטות שקיבל, כיצד פועלים הכוחות בסביבתו, מה הם יחסיו עם המערכת הפוליטית המקומית ועם מנהיגים זרים. לתאר ככל האפשר את האילוצים והשיקולים שלו. אבל כאן מסתיימת אחריותו. מכאן צריכים הציבור ונציגיו לשפוט את המידע, לתמוך בראש הממשלה או להתנגד למדיניותו. שרון הפתיע אותנו ביוזמתו לפינוי ההתנתקות מרצועת עזה. אבל מרגע שחשף אותה, דיווחנו בפירוט ובזמנו אמת על גלגוליה:

על עסקת "עזה תמורת הגדה" שהציע לנשיא ארה"ב ג'ורג' בוש; על ההכנות למשאל חברי הליכוד; על החלטתו להתעלם מתוצאותיו; על הטריקים הפוליטיים שעשה בהמשך הדרך, עד לאישור התוכנית בממשלה ובכנסת; על הסחבת והליקויים בטיפול במפונים; וכן, גם על הביקורת של

מתנגדי התוכנית, מעוזי לנראו ובני אלון ועד לבכירי המערכת הבטחונית, משה יעלון, אבי דיכטר ועמוס גלעד. רבר לא הוסתר ולא הוצנע בגלל תמיכת העיתונאים בראש הממשלה ורצונם בפינוי המתנחלים, וכן, דיווחנו גם על שיטות המינויים של שרון והטענות להתערבות בנו עמרי; ועל הניהול המוחר של לשכתו, שמתפקדת בלי מנהל לשכה ועם יועץ חובק עולם בשליש משרה שמופקר על התחום המדיני; ועל החקירות והפרשיות שנכרכו בו ובמשפחתו, ורכו של שרון להתמודד איתן.

שפרן טוען שהתערבנו מדי עם שרון ועוזריו, שהוילון בין אנשי הלשכה והעיתונאים לא היה סגור. מה לעשות – כדי לדווח על שרון צריך לרבר איתו ועם עוזריו. כל יום. כמה פעמים ביום אם צריך. האם בגלל זה העלמנו משהו מהקוראים, המאזינים והצופים? או שדווקא כך הצלחנו להביא מידע מרוק ומעורכן יותר? הרי גם אילו מישוהו חשב להפנות מבט, או לשמוט סיפור, היתה התחרות דואגת שהרברים יתפרסמו בכלי תקשורת אתר. כל מי שטס עם ראש הממשלה, כל ראש ממשלה, יודע שהיריבות המקצועית בין הכתבים חזקה בהרבה מהאווה והשיתוף.

אין ספק ששרון יודע להתנהל מול התקשורת טוב מקורמיו. הוא משלב נגישות רבה בשיחות סגורות, עם מיעוט ראיונות לציטוט. כך מובטחת דריכות תקשורתית למוצא פיו. וגם כשהוא מתראיין, טרם נמצא העיתונאי שהצליח להסיטו מדף המסרים שהכין ושינן מראש. בזה באמת נכשלנו, והנה אתגר מקצועי לכולנו. אבל איש ממראייניו של שרון, גם לא מעיתונאי השמאל, לא עשה לו הנחות ויתור על שאלות כדי לעזור להתנתקות. העובדה ששרון מנוסה וממושם, ולשכתו פחות מבודקת משל ראשי ממשלה אחרים,

אינה כשלעצמה סיבה לתקוף אותו. או את העיתונאים. שרון חסם אותנו לא רק בהתנהלות ממושמת. הוא הצליח בהשלטת מרותו על הפוליטיקאים האחרים ועל צמרת המנגנון הממשלתי, וכך סכר את רוב המקורות הפוטנציאליים. גופים רבי כוח כמו צה"ל, קהילת המודיעין, האוצר ומערכת המשפט, שמיררו את חיי קורמיו, מהססים להפעיל נגד שרון את נשק ההרלפה. הוא יודע כיצד לטפל בהם: שומר מרחק ממעשי השרים ("אינני עוסק בכך"), נמנע מעימותים עם פקידים ושופטים, מסלק את יריביו מהדרך. אין ספק שלתקשורת קל יותר עם ראשי ממשלה מסוכסכים וחלשים, שיריביהם חותרים לסלקם ומוזינים את העיתונאים בהרלפות, כמו בימי בנימין נתניהו ואהוד ברק. האם בגלל זה עליה לעורר מריבות ובעיות בשלטון?

הטענות נגד התקשורת בסיקור ההתנתקות נחלקות לשניים: שלא הצליחה לפצח את מסתורי "הקופסה השחורה" של שרון, הרגע שבו הפנה עורף למדיניותו הקודמת; ושלא העירה בקול רם מספיק על מעשיו מאותו רגע. אבל מה רוצה שפרן שנעשה? שנגיף דגלים כתומים במטוס ראש הממשלה? שנכתוב "העקירה" במקום "ההתנתקות"? שנמחה נגד "הקמת ממשלה ברוב ערבי"? סליחה?

פספסות, שפרן. אם רצית למחות, יכולת להצטרף לתנועת מתנגדי ההתנתקות, להפגין בצמתים. אפילו לכתוב מאמר במדור הדעות עמודי החדשות, מהדורות הרדיו והטלוויזיה אינם הבמה המתאימה

באיזה "רוב ערבי" מדובר, ולשם מה ההערה הגועזת? אולי שפרן ציפה שנחריס את שרון ולשכתו עד שיבטלו את הקצאת הכספים ליהדות התורה ולשינוי?

פספסות, שפרן. אם רצית למחות, יכולת לרדת מהמטוס, להצטרף לתנועת מתנגדי ההתנתקות, להפגין בצמתים. אפילו לכתוב מאמר במדור הדעות, או להביע דעה בתוכנית דיבורים עמודי החדשות, מהדורות הרדיו והטלוויזיה אינם הבמה המתאימה. שם תפקידנו לדווח, להסביר, ולא להטיף בעד ונגד. ו חשוב לשמור על ההבחנה הזאת, מלאכותית ככל שתהיה.

הטענות של שפרן ושל אנשי הימין, שהתקשורת משת"פית של שרון וההתנתקות, מצלצלות מוכרות. הרי רק לפני שנתיים-שלוש שמענו אותה ביקורת, רק במהופך, מצד שמאל. אז אמרו עלינו שא" נחנו שפוטים של ראש הממשלה והצבא, שקיבלנו בלי ערעור את טענותיהם נגד יאסר ערפאת, שדחפנו את הציבור לוותר עליו כפי רטנר, שתמכנו בחיטולים ובמחוסמים ובגדר, והתעלמנו מהכיבוש, מהמאחוזים וממצוקת הפלסטינים. וגם אז הטענות החמיצו את העיניים, וכיטאו בעיקר את התסכול של בעליהן, שלא הצליחו לשכנע את הציבור בצדקת המסר שלהם, ובחורו להאשים את השליח.

אבל השליח אינו אשם: דיווחנו על כוונות שרון להכניע את הפלסטינים ולרמוס את ערפאת, כפי שדיווחנו בהמשך על מאבקו במתנחלים. מי שמתנגד למדיניותו, צריך למצוא את הדרך לכיבוש העיר וללכבות האורחים; לא לבוא בטענות לעיתונאים מקצועיים, שעשו ועושים את עבודתם. ■

אלוף בן הוא הכתב המדיני של "הארץ"

בזכות הענייניות, בגנות משוא הפנים

מסקנתו של אמנון אברמוביץ' בדבר היחס המגוון כלפי שרון מסוכנת והרסנית מאין כמותה

האם לא הכחין אברמוביץ' בסתירה הקשה שקלע את עצמו אליה בין המחויבות לעיתונאות אמיתית לבין מחויבות ללקוחות? חלק ניכר ממאמרו מקדיש אברמוביץ' להתמודדות עם "הטענה המתריסה, החצופה, הרמגוגית מכולן היא הטענה שאנחנו העיתונאים מחפים על מעשים עברייניים של שרון, פלייליים ממש, והכל למען ההתנתקות". לדרבין, "הטענה הזו מספרת כברות, ספסרות עוברתית ומשפטית". קשה להבין את התרעמותו של אברמוביץ'. כלום אין הודאתו שלו בגישה המגוננת שאימץ כלפי שרון, כשלעצמה, מאשרת את הטענה שנגדה הוא יוצא חוצץ?

יתר על כן, הניתוח של אברמוביץ' את תיקי שרון ובניו, שנועד להוכיח את טענתו האחרונה, הוא ניתוח כושל. הניתוח שלו עצמו מפריך את טענתו. כמי שמועד היטב לכך ששרון פועל באמצעות בניו, אברמוביץ' אינו מסתפק בהגנה על שרון. הוא פורש את סוכתו גם מעל עמרי וגלעד. לפי אברמוביץ', עמרי שרון הוא קורבן. המציאות היא שנגד עמרי שרון גובשה חוות־דעת של היועץ המשפטי לממשלה (שאינו נמנה עם "אחוזי טירוף האכיפה" בלשונו של אברמוביץ'), שלפיה נעברו עלידו, בכפוף לשימוע, עבירות פליליות משמעותיות. הראיות לכך הן למכביר, לרבות הודאתו של עמרי שרון בחקירתו. אברמוביץ' כמו מבקש להדגים בפני הקוראים את שיטת האתרוג ועוטף בצמר גפן של מלים את מעשיו הפלייליים ממש של עמרי שרון, באמצעות טענות חסרות בסיס על כתב־אישום גיקשה ומוחמר. אכן, אם, ורק אם, עמרי שרון הוא אתרוג, כתב־אישום הוא ניקשה ומוחמר. אברמוביץ' מוסיף את טענתם הקלאסית של ילדי הגן ושל המושחתים, שלפיה מעשים כאלה נעשו בעבר כרבר שבשגרה. האם יכול אברמוביץ' להצביע על מקרה אחד בעבר, שבו נעשו מעשים כאלה וגם נאספו ראיות למכביר להוכחתם כפי שהיה בעניינו של עמרי שרון? ואם אמנם נהגו כך בעבר, האם יש להמשיך ולנהוג כך גם עתה? האין אלה דברי חיפוי על מעשים פלייליים ממש של עמרי שרון?

הקורבן הבא להתנכלות של הפרקליטות הוא גלעד שרון, שטורטר – לפי אברמוביץ' – עלידיה במרדפה אחד המסמכים הנוגעים לחקירתו, "ער שבית־המשפט נאלץ לומר: עד כאן". האומנם? בית־המשפט, שהלך כאן בדרכה של הפסיקה האמריקאית והקנדיית, העניק דווקא גיבוי רחב (אם כי לא מוחלט) למהלכה של הפרקליטות להשגת המסמכים שהיו ברשותו של גלעד שרון. את טרטוריו של גלעד שרון יש ליחס בעיקר להתנהלותו שלו ולבית־המשפט.

גולת הכותרת היא טיפולו של אברמוביץ' באבי הבנים וב"תיק התיקים", "האי היווני". במרכז דיונו של אברמוביץ' בתיק היווני

גיליון הקודם של "העין השביעית" התפרסם מאמרו של אמנון אברמוביץ', תחת הכותרת "בזכות הגיוס, בגנות ההשתמטות". במאמר מציב עצמו אברמוביץ' במחנה שומרי אמוני שרון, לאור הופעתו של "שרון חרש, חוזר בתשובה, הנוטל סיכון אישי ופוליטי ומתחיל... לנתק חוליות אחרות משלשלת הכיבוש...". מסקנתו היא כי יש לשנות את הגישה לשרון מהתייחסות אליו כאל "איב" להתייחסות אליו כאל אתרוג, "שיש לשומרו בקופסה אטומה, מרופד בספוגית, צמר־גפן ונייר צלופן, לפחות עד תום ההתנתקות".

גם אם מקבלים את הניתוח של אברמוביץ' כרבר המטמורפוזה שהתחוללה בשרון, ואינני דן בכך, נותרת מסקנתו בדבר היחס המגוון כלפי שרון החדש מסוכנת והרסנית מאין כמותה. היא מסירה מן העיתונאי את החובה לטפל בנושאי סיקורו ללא משוא פנים: בהתנתקות – לגופה, ובהתנהגות פלילית, מושחתת או בלתי תקינה של שרון ובניו – לגופן. לפי שיטת אברמוביץ' הופך

על רקע עמדתו, שהינה היפוכה של עיתונות מקצועית, הוגנת וישרה, קשה להבין את השתלחותו של הכותב בעיתונאים מן הימין, שאותם הוא מכנה "שגרירי עמדה" ו"סוכני השפעה"

העיתונאי להיות "בעל עניין" – למי שיש לו מטרות לחסל אויבים, ומי שיש לו לקוחות שבהם הוא נוהג כח"צן. ברור שהחירות שאברמוביץ' לוקח לעצמו חייבת להיות נתונה לכל עיתונאי: כל עיתונאי ואתרוגי, כל עיתונאי ואיביו, כל עיתונאי ושאר ירקנות (מי שאינם אתרוגים ואינם אויבים). התוצאה היא שאותה התנהגות של איש ציבור תישפט אחרת לפי השתייכותו, באותה עת, לאחת הקטגוריות שהוזכרו. במקום שיפוט ענייני, במקום שיפוט מוסרי שמתבער חייב להיות שווינו, מתקבל שיפוט מוטה ומעוות. על רקע עמדתו זו של אברמוביץ', שהינה היפוכה של עיתונות מקצועית, הוגנת וישרה, קשה להבין את השתלחותו בעיתונאים מהימין, שאותם הוא מכנה "שגרירי עמדה" ו"סוכני השפעה", אשר אינם מחויבים לטפל במושאייהם "ללא הכדל דת, גזע ומין, שמאל וימין". מה ההבדל בינם לבין מטפחים של אישי־מחמד ומסמני מטרות מהשמאל? האם רק לשמאל מותר לנקוט חוסר ענייניות?

איור: אופיר שרר

שחר. עוד מייחס אברמוביץ' לאריבל שבחודש מרץ, "כנוהל של פגע וברח, הושלכה על שולחנו של היועץ המשפטי הנכנס, הטרי, מני מזוז, טיוטת כתבי-אישום". בהודעת המדינה לבג"ץ, שנכתבה כאשר מזוז מכהן כיועץ המשפטי לממשלה, מופיע התיאור הבא: "ביום 28 במרץ 2004, נמסרה ליועץ המשפטי לממשלה, לבקשתו (הרגשה שלי: מ"ק), חוות-דעתה של פרקליטת המדינה... לחוות-הדעת צורפו טיוטת כתבי-אישום, וכן מסמך סיכום חומר הראיות שהוכן על-ידי פרקליטת מחוז המרכז". הכנה של טיוטת כתבי-אישום מאפשרת לקורא חוות-הדעת לקבל תמונה מלאה ומדויקת של טיב האשמות שנמצאו להן ראיות. מדובר, לכן, בחלק מחוות-הדעת, שאין בו שום הפתעה מבחינה מקבל חוות-הדעת. מכאן שהתיאור של אברמוביץ' בדבר הליך של "פגע וברח" אינו משקף

טענות עובדתיות, אלא שלמרבה הצער חלקן אינן אמת וחלקן אינן מסתברות. לגרסתו של אברמוביץ' כתבה פרקליטת המדינה חוות-דעת בחודש דצמבר 2003, ולפיה אין להעמיד לדין את ראש הממשלה בפרשת האי היווני, וללא כל הסבר שינתה את דעתה לאחר כחודש. האמת היא שלא נכתבה כלל חוות-דעת כזו על-ידי פרקליטת המדינה בחודש דצמבר ולא נכתבה על-ידיה מעולם חוות-דעת שבה קבעה כי יש לסגור את התיק נגד שרון. חוות-הדעת שצידדה בסגירת התיק בחודש דצמבר 2003 (לפני שנלמדה לעומק סוגיית הקשר בין האי היווני לבין קרקעות גינתון) היתה מפרקליטות המחוז – כך עולה מתשובת המדינה לבג"ץ נגד החלטת היועץ המשפטי לסגור את התיק ביחס לראש הממשלה. הטענה שפרקליטת המדינה שינתה את דעתה היא אפוא חסרת

▶ את המציאות. פרקליטת המדינה ראו פעלה לפי בקשתו של היועץ המשפטי לממשלה.

ועתה לעניינים של הסתברות. עיקר טענתו של אברמוביץ' היא שבין סוף צמבר לבין השינוי שחל אצל פרקליטת המדינה מאוחר יותר לא נוסף נגד שרון כדל ראייה ואף לא ראשית ראייה. מי שידע דבר על מורכבותם של תיקים מסוג זה ועל ריבוי רישות ההשלמה מטעם הפרקליטות, יתקשה להאמין. הקושי הזה גדל למקרא מאמרה של חנה קים ("הארץ", 6.7.2004), המסתמך על מכתבו של עו"ד אֶליה, מחברי צוות הפרקליטות, שממנו עולה שהשינוי שחל בעמדת חלק מחברי הצוות נבע דווקא מראיות חדשות. וכוכור, לא חל כל שינוי בעמדתה של פרקליטת המדינה. המבנה העובדתי שהקים אברמוביץ' אינו מחזיק מים, וממילא מתפוגגות כבועות התייחסותיו למבנה זה. אברמוביץ' מעלה על נס את תנ"צ יוחנן דנינו שסבר שאין להעמיד לדין את שרון. אין הוא מגלה את עיני הקורא לעובדה, שמי שהיה מופקר על חקירת לב הפרשה – הקשר בין האי היווני לקרקעות גינתון – היתה רווקא תנ"צ מירי גולן, ושלכן להערכותיו של דנינו יש משקל מוגבל.

יש לסלק עוד פיסת צמר גפן מגוננת: חלק ממאמרו מקדיש אברמוביץ' ל"תיזת המותג". לפי תיזה זו ביקש דוד אפל בהעסקתו של גלעד שרון לרכוש לעצמו מותג. לפי אברמוביץ', אין הדבר שונה מאנשי עסקים השוכרים עורכי־דין, קרובי משפחה של שופטים בכירים, אך ורק משום שהם קרובי משפחה של שופטים בכירים. הטענה הזו מוכיחה את אחת הטקטיקות הגקושות בידי מנגנוני השחיתות – לסחוב את כולם אל המרמנה, ואז להכריז שאין מדובר במרמנה אלא בסתם מקום שיש בו ריח בלתי נעים. לגופו של עניין, ההשוואה מופרכת. השוואה רלבנטית, שעושה צדק עם חומרת המקרה של שרון, היא למקרה שבו איש עסקים שעניין חשוב שלו נרדף בפני שופט בכיר, מעסיק את בנו של השופט בתחום שבו אין לבן ניסיון קודם ובשכר שאיננו עומד בשום יחס לניסיונו ולעבודה הנועשית. השכר מועבר לחשבון בנק משותף של השופט ובנו, ואיש העסקים מיידיע את השופט על כך שבנו "עושה" אצלו כסף רב. השופט אינו פוסל עצמו מן הדין בתיק, ואף נוקט עמדה לטובת איש העסקים. האם לא מזדקת לכל עין, שאינה עיוורת או מגויסת, עסקת שוחד במלוא כיעורה? זהו צדה השני של גישה בלתי עניינית: מי שנוקט הבחנות פסולות ביחס למקרים שווים, מתעלם גם מהבחנות משמעותיות.

לא נחה דעתו של אברמוביץ' בהזדהותו עם שרון עד שהוא בא לכאוב את כעבו (של שרון) כמי שנלכד בצבת, אשר רותכה במיוחד כשבילו, ושטרם נראתה בארגו הכלים הפוליטי בישראל. זרועה האחת, הימין התקשורת, מתנגד ההתנתקות, "הזהארת-אחוזי טיפוף האכיפה"... רק בעיניים "אתרוגיות"-שמאליות ניתן לבוא בפרשה אל הימין התקשורתי שביקר את שרון על התנהגותו כמשרה, כאשר אפילו היועץ המשפטי לממשלה, מוון, מצא בה פגם. ואשר ל"מטורפי האכיפה": על ענייניות הערכתו של אברמוביץ' ומידת סבירותה ניתן לעמוד אם משווים אותה לפסקדינו של השופט מצא בבג"ץ האי היווני; דווקא מצא, שלאור עמדתו בפרשת שבע נמצא בקצה הסלחני כלפי מושחתים. לפי הפסק, גם עמדתה ההפוכה של פרקליטת המדינה היא סבירה

כל עוד דבק אברמוביץ' בשיטתו, לא יהיה מנוס מלדלג עליו לטובת ערוץ אחר או לצפות בו בתור שופרם של אנשי חוות-השקמים, יועציהם ויח"צניהם

וביסוד סגירת התיק נגד שרון על-ידי מוון עמד יחס מיוחד לטובה, בהשוואה לחשוד רגיל, כלפי ראש הממשלה. לעומת פסקי-הדין מצא אברמוביץ' להכפיש את פרקליטת המדינה ואת חברי הצוות שלה, כמוכי אמוק שאינם יודעים להבחין בין הבלתי ראוי לבין הפלילי. אילו טרחה, היה אברמוביץ' מגלה כי תכורות הקנאים חסרי ההבחנה הללו אחראית לסגירתם של לא מעט תיקי חקירה כלפי בכירים, אשר נחשדו בפלילים.

גם הטענה כי קיימת אצלנו הפרזה בתיוג אנשים כמושחתים – "כל מי שנולד לאם יהודייה ואינו בן דת אחרת" – אינה נכונה. ההפך הוא הנכון: אחר מכשליה החמורים של הציבוריות אצלנו הוא שלא פיתחה כיאות את הקטגוריות הוויז-פליליות של הוקעת אישי ציבור על התנהגות מושחתת או בלתי נאותה, שבמדינות מתקונות היתה מביאה להפרדה ביניהם לבין כסאותיהם. לעיתונות יש השפעה על כך. היא יכולה לגנות בחרייפות את המושחתים ולדרוש את הרתם, גם אם לא הואשמו בפלילים. במקום לפתח התייחסות כזו, מרים אברמוביץ' גרון מילולי דווקא על הקול המוסרי ביחס להתנהגותם של עובדי ציבור. אם משרים לבעלי הכוח השלטוני כי הליכה בדרך הפוליטית "הנכונה" תקנה להם מעמד של בני חסות וייסלחו להם כל חטאיהם, ניתן עידוד לשחיתות ותמריץ למושחתים. אם מכזיב את נאמגי שלטון החוק על שאינם מכירים בחשיבותם של המועדפים (כלשון הגינוי של אברמוביץ', "נוטרי שלטון החוק כמובו הטכני, המכני, הפשטני", להבדיל, כנראה, מנוטרי "שלטון החוק" המושתת על איפה ואיפה), כורתים את יסודות ההגנה מפני נצחון השחיתות. לפי שיטת אברמוביץ' נוצר עיוות גורמטיבי כפול: לרוגמה השלילית הניתנת בהתנהגות שלטונית בלתי ראויה יש כשלעצמה משמעות מעצבת. לנזק הזה מצטרף השיפוט המעוות-מרחני-סלחני של עיתונאים הפועלים למעשה ביח"צנים.

התייחסותו של אברמוביץ' למעללי משפחת שרון מוכיחה בבירור את מחירה הקשה ממשוא של שיטת האתרוג. אין בכך כדי להפליא. מי שמתכוון במציאות מתוך עמדה של משוא פנים, עיניו מוכות בסנוורים ומה שנראה לו כעובדות אינו אמת אלא פרי הבאושים של נטייתו, ושיפוטו הערכי מוטה עד כי העקוב נראה בעיניו כמישור.

מי שיצא להצליף בימין, נמצא שוגה פעמיים: בגישתו המקדשת עמדה ומעניקה למחזיק בה מעמד של "מוגן", אין לו יתרון כלשהו על שגריי עמדה מן הצד השני, שיש להם בני טיפוחים משלהם. הטענות "הדמגוגיות" של הימין, בדבר חיפוי מצד תומכי ההתנתקות על התנהלותה של משפחת שרון, נמצאו נכונות. לא "בזכות הגיוס, בגנות ההשתמטות" ראוי היה להכתיר את מאמרו, אלא "בזכות הקליינט, בגנות האמת".

אין תחליף למתכונת הישנה של עיתונות עניינית, הדגה בנושאים השונים לגופם וללא משוא פנים. אם רוצה אברמוביץ' שנתייחס אליו כאל עיתונאי מקצועי, עליו לחזור בו משיטת האתרוג. כל עוד הוא דבק בשיטה זו, לא יהיה מנוס מלדלג עליו לטובת ערוץ אחר או לצפות בו בתור שופרם של אנשי חוות-השקמים, יועציהם ויח"צניהם. אברמוביץ' אינו עומד לעצמו, הוא גם מייסדה של אסכולה חדשה על תפקידה של העיתונות. חשוב מוון: אם בארוים נפלה שלהבת, מה יגידו, וגרוע יותר – כיצד ינהגו – אוזבי הקיר? מתבקשת לכן הקריאה: אמנון, חזור כך. ■

מרדכי קרמינצ'ר הוא פרופסור בפקולטה למשפטים באוניברסיטה העברית ועמית מחקר בכיר במכון הישראלי לדמוקרטיה

אתרוג, לימון ופועל מהשטחים

ידיעה היא ידיעה. דעה היא דעה. מלכות במלכות אינה נוגעת. לא צריך להיות אקרויבט, די להיות עיתונאי סביר כדי להבין את ההבדל ולסמן אותו

בשעה שהמאמר הזה מתוקתק, מוצרת באתרי האינטרנט כותרת ראשית על החרפת המשבר בין ארצות-הברית לישראל בגין מכירת נשק לסין והחרמת ראשי מערכת הביטחון על-ידי האמריקאים.

הכותרת הזו היא פול-אפ ליריעה שפרסמנו לראשונה בערוץ 2. בתגובה חטפנו אז גם הכחשה מלשכת ראש הממשלה בירושלים וגם משפט מהצנזורה הצבאית בתל-אביב. זו ידיעה, שלשכות שרון ומפוז הצליחו להחניק ולהשתיק במשך שבועות רבים, עד שאיתרנו אותה ושיגרנוה לאוויר.

המשרה שלי בחדשות ערוץ 2 היא דו-קרבית. גם כתב, רפורטר, גם בעל טור, בעל דעה.

ככתב אני מביא, נאמר, משהו בין עשרים לשלושים ידיעות בשנה. חלקן, או רובן, אינן עולות בקנה אחד עם השקפת עולמי. חלקן, או רובן, אינן מקדמות, אפילו מסיגות אחור, את העדפתי הפוליטית. נו, וכי יש לי בכלל שיקול דעת שלא להביאן? וכי יעלה במוחי לייצר מרחב תמרון כדי להתחמק מפרסומן? ידיעה היא ידיעה. רעה היא דעה. מלכות במלכות אינה נוגעת. מי שלא מבין את הדיכטומיה הזו, את הפיצול, את החיציון הזה – שישתה את המים של בית סוקולוב.

■ ■ ■

משל האתרוג, שהומשל בדיון במכון ון ליר ובמאמר בגיליון קודם של "העין השביעית", יוחד לאגף הרעות. באגף הידיעות יש, כמובן, להתייחס לראש ממשלה כאל לימון, אפילו כאל חושש. משל האתרוג עורר ביקורת בשני מאתרים מובהקים: נוטרי יש"ע, מתנגדי ההתנתקות מצד אחד, ותצפיתני עיתונות, אנשי עיון מצד שני.

אלה אף אלה סמוכים על שולחני, שלא לומר פרויטים, בכל הנוגע לחשיפת התנהלותו, אורחו ורבעו המדיני, הפוליטי והמשפטי של ראש הממשלה. אלה אף אלה תוקפים את שרון באמצעות ועל סמך ידיעות שמובאות על-ידי כתבים-פועלים, רבות מהן על-ידי ההגיגנות, העיוניות הזו, מתקיימת על בסיס פועלם של רפורטרים, בזכות עבודה שחורה של כתבים, אבל מתייחסת לכתבים כפי שיתייחס מעביד נצלן לפועל מהשטחים.

■ ■ ■

בתוכנית "אולפן שישי" נחשף, שבמקביל לחקירת דודי אפל, פרשת "תפוח רקוב", מתנהלת חקירה הנקראת "שטית ארום", שב-סופה יתווסף לכתב-האישום נגד אפל מתן שוחד לראש הממשלה ולממלא מקומו. כלום עשינו או חשבון כלשהו? האם אפשרנו להע-דפה פוליטית להעלים, לעמעם או לטשטש את הידיעה?

כשפתחתי את המהדורה המרכזית בידיעה, שפרקליטת המדינה החליטה להגיש כתב-אישום נגד ראש הממשלה – לא ראיתי ממטר את תוכנית ההתנתקות, החשובה מאוד לדעתי, ואת שרון, היחיד שמסוגל לבצעה, להערכתי.

כאשר דיווחנו, מה שהיה למחרת לכותרת ראשית בעיתונים, שראש הממשלה נפגש עם בני משפחת ארד וגילה להם שהוא הולך לעסקת שבויים נטולת רון – ידוע ידענו שאנחנו מסמנים מתקפה על ראש הממשלה.

או כאשר סיפרנו על קרע בין שרון לירידו, או למי שהתגנדר בו כירידו, הנשיא פוטיין, על רקע האוליגרכים והגיבוי הישראלי – האם חשבנו, ולו להרף עין, על רצועת עזה?

כשאני חושף את דו"ח החקירה על השגריר כושינגטון, דני איילון, שהוא חביבו ובן-יתסתרו של ראש הממשלה, האם אני מהרהר בכך שהידיעה תפגע בראש הממשלה ולעומת זאת תשמח עד מאוד את שר החוץ? הנושא ראוי לפרסום, הפרטים מדויקים, נאמנים למקור – או קדימה לשידור, לפני שמישהו אחר יצוד את הדו"ח.

■ ■ ■

ישנו, כידוע, גם אגף דעות. די להיות עיתונאי סביר, לא צריך להיות אקרויבט, כדי להבחין בהבדלים ולסמן אותם.

בעיני, עיתונאי הוא מכוננית נוסעת ובתוכה השקפת עולם. לא צינור חלול, לא דמקול להשכרה, לא משפך ריק היוצק נחלים לא לו.

ועוד בעיני, הכיבוש, בנוסף לשלל מכותיו ותחלואיו, עושה את ישראל למדינה נטולת גבולות.

איך מלהגים הפרסומאים? כשהחומס אחלה – הכל אחלה. ובכן, כשהמדינה ללא גבול – הכל ללא גבול.

כפרפרזה על דברים שכתב פרופ' יהושפט הרכבי ז"ל: במדינה ללא גבולות – שר אינו יודע את גבולות השלטון, ושופט את גבולות המשפט, וחבר כנסת את גבולות החקיקה.

כאשר מסתמן סיכוי לסמן גבול, לפחות בחזית אחת, לפחות בריום, הרי שהמהלך הוא תקדימי, חשוב, היסטורי. המהלך ראוי לתמיכה עזה. ראש הממשלה – להגנה גמרצת.

לא אתרגש כש-1,600 משפחות ייאלצו לעבור דירה. עשרות אלפי משפחות בישראל עוברות דירה מדי שנה. אתקשה להזיל דמעה, משום שהן בסך-הכל זוות קילומטרים אחדים צפונה. הן חוזרות הביתה, הן לא גשלחות לאריתריאה.

והעיקר, אמשיך לסרב לבקשת רדשני הימין להטיל עבורם את מיהם שלהם, ולהמלצת אנשי עיון – שמעולם לא הביאו ידיעה עיתונאית – להתמרז, כי זה מצטלם מקצועי.

■

נפלאות האובייקטיביות

רקנמיכות רוח משוונה, או תלות ינקותית בהורה מזדמן, עשויה להביא את אמנון אברמוביץ' למצב שבו הוא מגן על אריאל שרון (גילוי נאות – אברמוביץ' ואני קצת חברים). כנ"ל, ללא ה"קצת חברים", נחום ברנע, שגילה בגיליון הקודם את נפלאות מסיבת העיתונאים בחוות קרופורד. חודש לאחר קיומה. הזמן הוא הכל גם אצל עיתונאים שאמורים ללמוד וללמד את לקחי אותה מסיבת עיתונאים, או כל תופעה שיש לה השלכות אקטואליות ותאריך תפוגה מבחינת ההשפעה הראשונית והמכרעת על דעת הקהל. ב"דיעות אחרונות" מדווח ברנע על פגישת שרון-בוש כחלק מן ההמולה התקשורתית, וב"העין השביעית" הוא מקונן על היות הדיווח העיתונאי חלק מן ההצגה, כשהוא נתלה בתרגיל ההרמה של איילה חסון להנחתה של אריק שרון. לזכותו של ברנע ייאמר כי נטע כבר בדיווח הראשוני את התחושה שמדובר בהצגה, אבל טקטיקת המשחק היום היא אגרוף ללא כפפות ומי שמנצח הוא מי שתוקע אצבע לעין ולא מי שקורץ באלגנטיות כדי לקצור גיחוך של יודעי ח"ן.

העסק מתחיל להיות בעייתי ממש כאשר טוראים כמו יואל מר"קוס ואמנון אברמוביץ' מסרבים להכיר בעובדות המונחות מולם ובונים מערך הגנה תקשורתית סביב ראש הממשלה. הבעיה לא רק מנטלית או כספית, אלא אותו ערפל קרב שאיננו מאפשר זיהוי ברור של האינטרס הלאומי האמיתי, ומונע משני החברים הנכבדים הללו, כמו רבים אחרים, לזהות נכוחה את המציאות. נכון ש"המציאות" היא מהומה בלתי פוסקת של אינטרסים והשקפות עולם, כשהכל נחתך מתוך הבשר החי וטובל ברוטב דם, ונכון שהעיתונאי אמור לדווח ולפרשן תוך שמירה על קוד של "אובייקטיביות" ומחויבות לבטחון

לרחוף את השקפת עולמו. ממילא הצד השני כבר מזמן חצה את קווי האתיקה ולא רק בתקשורת. ממילא כל צד סבור שמדובר באיום אמיתי על איכות החיים, על ערך החיים ועל החיים עצמם. כיוצא בזה אברמוביץ' מסרב לתקוף את שרון, כיוון שהוא איננו רוצה לשחק ליריהם של תוקפי שרון מן הימין. שוב: מדובר בטעות טכנית. שרון של היום איננו רלבנטי יותר לתהליך; לא זה של ההתנתקות ובייחוד לא של מימוש מפת הדרכים. הוא את שלו כבר תרם. לא צריך להיות פרשן גאון או נביא בעירו כדי לדעת שהקשר בין שרון לבין הנסיגה מן השטחים בכלל ומעזה בפרט איננה נוכעת מ"החלטתו", "הבנתו" הפתאומית את מגבלות הכוח, או "הפנמת הכיבוש" ושאר תובנות מצחיקות (אותו). שרון יוצא מעזה כיוון שהוכרח לצאת. שאלמלא היה יוצא, היה מסיים כמו יצחק שמיר. לכן מורה תמיכתו הגורפת של יואל מרקוס, אבל מה לי כי אלין על מרקוס, שכותב כי הרמטכ"ל עשה עבודה נהדרת במלחמה נגד האינתיפאדה והטרור. להוכיח מר מרקוס: במלחמה ההיא הפסדנו. המלחמה היתה אמורה לאפשר לשרון לנהל את המשא ומתן מול הפלסטינים מעמדה של כוח, ועמדה של כוח מבחינתו של שרון זה לא לסגת מנצרים. רק לאחר שצה"ל והשב"כ נכשלו, שלא לדבר על קריסה כלכלית וגרוע מכל מוסרית, התערב האח הגדול והגיה לשני מתאגרפי הגרוגי האלה ליפול זה על צווארי זה.

האמצע האובייקטיבי התקשורת הקדוש אינו מונח בין העצמי למרקוס, אלא בין האינטרס הלאומי על-פי השקפתו של כל עיתונאי וכן יישומו בשטח.

לא צריך להצטייר בטלסקופ או מיקרוסקופ כדי לזהות מהו איי-טרס לאומי, אפילו ברמה של עלות-תועלת, וניתן לזהות אותו גם

יש היום מאבק על לבה ונשמתה של החברה הישראלית וככה זה במלחמה, אותה לא יכול להיות מן האו"ם

ישראל, צור ישראל וישראל הג'ינגי עם מפתחות החניה. אבל, כפי שזה מצטייר ממעוף הציפור על פני מרחבי התקשורת הישראלית, הסיפור הזה פשוט לא עובד. לכן החיפוש המתמיד אחרי עוגן ממד שלה. מערכת. ארגון. מנהיג חזק. לכן התלות המשונה של השמאל בשרון וההתנפלות "המקצועית" על עיתונאי הגדה הימנית.

אברמוביץ' מזהה ו"חושף" בעלי טורים שיש להם אג'נדה ימנית, כאשר הוא וחבריו מחויבים לסוג של אתיקה שאותם סוכני השפעה המתחזים לעיתונאים מתנערים ממנה. יש כאן טעות אופטית שהיא גם טעות לוגית: גם "הם" וגם "אנחנו" מדברים על אותה עובדה מנהמת לבנו אבל משתי נקודות מבט שונות. ההגומות וההטעיות, אגב, הן החלק הוגיח של מאבק הלחץ על פני כל המגרש. הדיווח בנושאים הטעונים של היום הוא לא עניין לאובייקטיביות, אלא להשקפת עולם ולניתוח המציאות המתחייבת ממנה, ויותר מזה: יש כאן מאבק על נצחון אותה השקפת עולם וצריך לקרוא לדברים בשמם: זה או הם או אנחנו. מה לעשות, יש היום מאבק על לבה ונשמתה של החברה הישראלית וככה זה במלחמה, אתה לא יכול להיות מן האו"ם אם יש לך השקפת עולם כשהצד השני עושה את כל מה שמצטייר בעיניך כרע שמעבר לחוק ולנורמה. מובן שאתה יכול להצהיר שאתה מן האו"ם נוסח אברמוביץ'. אבל בדרך-כלל מי שמתיימר לעשות זאת עושה שימוש באו"מניקיות הו שלו כדי

בלי להיתקל בו בכומכה באמצע החיים. היתקלות מעין זו מותרת אותך לפעמים המום חסר עשתונות אבל לא חסר דעה, ואת הדעה הזו חייבים לשווק בתומון המתאים: ברגע שהתברר (כמה ימים לאחר הסכם שארם) ששרון איננו מתכוון למלא את סעיפיו, היו צריכים גם ברנע, גם אברמוביץ' וגם מרקוס לתקוף אותו לאורך כל החזית. כל אחד מהם יודע (בערך) מהו האינטרס הלאומי, והבערך הזה אמור להספיק. החשש שללא שרון לא תהיה התנתקות נובע יותר מחולשת דעת מאשר מהערכת מצב. ההתנתקות, כמו התהליך כולו אגב, אינה גיתנת לעצירה והיא לא תלויה בשרון. השאלה איננה אם ניסוג אלא כמה קורבנות ייפלו עד שניסוג. אם התשובה לשאלה כמה קורבנות ייפלו כאן היא שרון, אזי מדובר בנחל איתן של דם ודמעות.

שרון, מאז ההסכם, עושה ככל יכולתו כדי לרכא את אברמאון, וגם כאן הוא זוכה לגיבוי תקשורת בעייתי. ביום רביעי (4.5) נהרגו בגדה שני ילדים מאש חיילי צה"ל. כל כלי תקשורת הגיב על-פי רמת דגישותו. בתגובה ירה חמאס קסאם על שדרות. נפח התגובה התקשורתית היה כמקובל גדול יותר מנפח הידיעה על מות הילדים (זה כאילו בסדר; הרוגי קל"ב יקירים יותר). אלא שעיתונות אמיתית אמורה לכרוך את שני הרברים בסדר הבא: בפעולה שבה נהרגו הילדים, חרג צה"ל מרמת הפעילות המצופה בתקופת רגיעה וחמאס הגיב בירי קסאם. כלומר, צה"ל התחיל. ולהניח את התובנה הזו

איור: אפרת בלוטסקי

לך השקפת עולם, בשהצד השני עושה את כל מה שמצטייר בעיניך כרע שמעבר לחוק ולנורמה

כאשר הפעם זה יקרה עם סכב חללים הרבה יותר גדול?
 למן היום שבו עמד על דעתו בצה"ל (נניח מאז ה-101), נושא שרון בתרמילו את שרביט המנצח על-פי הפרטיטורה שלו, ורק שלו, וכל תו שם (כמעט; להוציא מלחמת העצמאות) נושא מזכרת עוון, כולל תרומתו העכשווית להשחתת המידות והמדים.
 עיתונאי מסוגו של אברמוביץ', המוזהה את האינטרס הלאומי ופועל בהתאם, אמור לנטוש את מושא תמיכתו ברגע שהמציאות מצביה בפניו אלטרנטיבה טובה יותר, וכל מה שמסתובב כשטח עכשיו – פרט לשרון – הוא בגדר אלטרנטיבה טובה יותר. כולל נתניהו שתלותו בימין תקרב אותנו מהר יותר לסדרק הגואל בכלוק הפרלמנטרי של שחיתות נוסח מרכזו הליכוד ומשיחיות נוסח מרכזו הריב. הקרע בימין אמור להוביל לזיהוי ברור יותר של הציבור את הימין הקיצוני, ובעיקר יביא סילוק שרון את המדינה אל הנקודה שבה העולם, כולל ארה"ב, יתאחרו נגדה. ומכאן הדרך קצרה אל הסיכוי היחיד והאמיתי לשינוי המצב: מהפך קואליציוני.
 כל האמור למעלה, אגב, הוא כמובן אמירה מקצועית ואובייקטיבית שיש לה קשר עם אידיאולוגיה והשקפת עולם. אם שרירות אישית היא אידיאולוגיה ושרירות לאומית היא השקפת עולם. ■

הכותב הוא עיתונאי

במסגרת החדשותית המיידית ולא להשאיר את הקשר בין הדברים לפרשנות שלמחרת או לעמורי הדעות של סופשבוע. אבל גם בסוף-השבוע (יום ר') עוסק זאב שיף רק בירי הקסאמים ובכך ש"אברמאון אינו עושה די למנוע אותו", וכי "צה"ל בדרך-כלל אינו נוהג להבליג אלא שהפעם לא היו נפגעים בנפש". אגב, מפקד אירוע הילדים הושעה – והמקרה בחקירה.
 מבחינת שרון, התקשורת מגבה אותו והוא חש עצמו הופשי לרכא את אברמאון ולהעלות את החמאס. מכאן ואילך (ולאחר הבחירות ברשות), ובעזרת קמפיין השחרה וכמה פרובוקציות, הוא יוכל להציג לעולם ארגון פונדמנטליסטי שלא ניתן לעשות איתו שלום – ושלום על פלסטיין.

הנכון הוא שיש כאן משחק נגיעה מרפרף על קשקש של יחסי הכוחות והרגישויות: הרי גם שרון רוצה רגיעה ותמיכה כדי להוכיח ליהודים ולעולם שהוא אכן "עשה את זה", והוא אכן יקבל אותן. אבל במקביל לרגיעה תתבצע התחמשות פלסטינית בממדים שמבעיתים כיום את מערכת הביטחון, והיא תדבר בסיבוב הבא. אז מה הקטע של תמיכה בשרון? כדי שילך לבחירות עם נתניהו (אין בר דעת הסבור שהם יפרקו את הליכוד) ויעשה מכה נוספת של 40 מנדרטים? כדי שיוכל לעמוד מול פריצת אינתיפאדה חדשה ולרחות את מימוש מפת הרכים,

חיים יוצא אל החיים (והמתים)

על שלושת הפרקים הראשונים של "בארץ המתנחלים" (ערוץ 2, "טלעד") ועל כמה תגובות פרה/פוסט טראומטיות שעוררה

1. היכוננו ליציאה מן הארון השמאלני

הדיווחים המוקדמים כמעט שלא הותירו מקום לספקות: חיים יבין, מר טלוויזיה, מר ממלכתיות, עומד לפרוץ בסערה (בגיל 72) מן הארון השמאלני. סנונית ראשונה (אפשר שהיו קודמות שהחמצתי) נצפתה מרפרפת בגליון נובמבר של "העין השביעית", שהוקדש ברובו לשיח התקשורת על ההתנתקות. מתוך כתבת דיוקן של רן בנימיני על ערן שטרנברג, דובר המועצה האזורית חוף-עזה, למדתי כי "יבין מכין סרט על המתנחלים בשביל זכיית ערוץ 2, 'טלעד', וגייס לתקופה מסוימת כיועצים את עיתונאי 'הארץ' עקיבא אלדר ור'ר עדיה ורטל, שני אנשים שלא ידועים בחיבתם להתנחלויות". כהקשר זה דיווח בנימיני על מכתב שכתב הרובר הלוחמני למוטי שקלאר, מנכ"ל הרשות השנייה, ו"בו איים כי שידור הצילומים של תושבי גוש קטיף שהולכו שולל אחר יבין 'גורר צעדים חמורים ביותר, הן משפטיים, הן אזרחיים, ויפתח מלחמת עולם כלפי הגוף המשרד" (שם).

כהתקרב מועד השידור נשמעו קולות זועמים נוספים מקרב הימין: באתר ערוץ-7 (בדבר טענת עמותת "לרעת" כי "יבין הטעה את המתנחלים כדי לשתף עמם פעולה", 29.5.05) וביום השידור עצמו דווח באמצעי התקשורת השונים על דרישת מועצת יש"ע להריח את יבין "בשל הצגת דעות שמאל קיצוניות באופן חריצני", וזאת בהסתמך על צפייה בפורמואים של הסדרה. ברם, לא רק גורמים מן הימין סימנו את הסדרה של יבין כמוצר שמאלני, אלא גם, למשל, תום שגב, שהקדיש לו את טורו האישי במוסף "הארץ" (27.5.05). "יבין", כותב שגב, "מציג את המתנחלים ככני כת קנאית, מטורפת, גזענית, מתועבת, אלימה ומסוכנת, מקוממת ומייאשת

2. הפרדוקס הממלכתי

"ייתכן", מסכם שגב בנימה עגמומית, "שתשומת הלב לא תתמקד במסר הנורא של הסרטים, אלא רק בעובדה שחיים יבין עשה אותם" (שם). וכך בדיוק קרה. שגב רואה בכך, ובצדק, פועל יוצא של האטימות הישראלית והסגירה לידוענים, אך דומתני שגם הז'אנר המסוים שבו בחר יבין, יומן אישי, מכתיב זאת, ועומר על כך אורי קליין: "יש לסדרה ייחוד, והוא נובע מזהותו ואישיותו של האיש שיצר אותה ומפיע בה (...) (שם). לתפיסת קליין, "מעלתו (של יבין) כדוקומנטריסט שמסוגל לייצג את מהותה הנפשית והאידיאולוגית של התקופה שבה הוא מייצר את הסדרה (...) חיים יבין מצליח להפוך את העמדה הרגשית והמוסרית שאותה הוא מייצג לממלכתית ואינני יודע אם יש בישראל עוד יוצר סרטים, או אפילו אישיות ציבורית, שמסוגל לעשות זאת בצורה כה ישירה" (שם).

הנה כך, בזכות גישתו הממלכתית, "הצליח אחד כמו יבין לדלג בקלילות מעל הרתיעה הטבעית של תושבי יש"ע מהתקשורת, וגרם להם למתוח את צווארם ולהגיש לגיליוטינה" – התיאור הציורי משל רובר חבל-עזה במאמר ל"בשבע" (מצוטט ב"העין השביעית", (שם).

3. מטמורפוזה

מרתק לעקוב אחר המטמורפוזה שעוברת דמותו של יבין מפרק לפרק – במהלך תסריטאי מחושב ומרהיב (הראוי, אולי, להילמד בבתי-ספר לתועמלנות), המאפשר לישראלי המצוי להזדהות עם המגיש, ובהדרגה לאמץ את דעותיו. יבין של הפרק הראשון נראה המום, אינו יודע מה לומר ומתגלה כמלוא מערומי של הקריין – זה הקורא בקול את מה שאחרים כותבים, כלי לערער או לפרש ("אני לא יכול לסייע למצוקה, רק לתעד אותה", הוא מכריז בפרק הזה). הצפייה ביבין של הפרק הראשון מותירה משקע מטריד – שחור וסמיך כמשקע הקפה שיבין לא סירב לקבל בבתייהם החמימים של המתנחלים שהעניקו לו מחסה מפני הקור. קל היה להסכיין עם שתיית קפה מחושבת, ערמומית, למטרת השגת חומרים עיתונאיים, אבל יבין – זה שעל המסך בפרק הראשון – לא משרד ערמומיות אלא תמימות, הוא "מעריך ואפילו מחבב את המתנחלים" והמצלמה חושפת את הטבעיות שבהיענותו להזמנה. באותו הרגע הופך יבין למייצג, לא רק של הציבור "המתון", אלא גם של התקשורת הרוחמת עצמה לסיקור מצוקות המתנחלים והצגת אנושיותם.

אבל בפרק השני, ועוד יותר מזה בפרק השלישי, יש הרבה פחות מופעים של יבין ההמום/המנסה להבין/המזדהה עם סבלה של מתנחלת שכולה (בעצם נראה כי בכלל יש פחות "רגעי יבין"), יותר ויותר רגעים של עימות אלים בין יבין וצוותו לבין המתנחלים, ובעיקר, יותר ויותר תיעוד של זעזועות.

ושוב – יש חשיבות לנוכחותו של יבין, למצלמתו של יבין ולתיוכו של יבין. זעזעות כיבוש מגוונות צולמו במצלמות של פעילי "תעאיוש" והאנרכיסטים, אבל יבין אינו פעיל

קנאים, החמיצה לחלוטין את האירופיה והרגימה בכובד ראש: "אתה פשוט מתיישב, או אוחז – ככה – במוט ברזל ואומר, 'אני חזק', 'אני חזק'". זה היה מופע אימים, ודרך גאונית להחמיש לצופים מהו טירוף, אך ריבה לא הסתפק בכך – עד מהרה מצאה עצמה וייס, הלהוטא לשתף פעולה, משופרת לצדו על מושב הלימוזינה, נשאלת שאלות חריפות, וביניהן גם שאלה חודרנית במיוחד, אינטימית ופוליטית, "מתי את נוגעת בעצמך, רניאלה?"

מגומגמת, כמי שכפאה שר, הודתה וייס כי אין לה זמן לגעת בעצמה, וכי היא מוצאת סיפוק בפעילות למען כלל ישראל. בסיום האיטם, כמענה לשאלה "מה תספרי לנכדים על התוכנית?", הגישה גם וייס את צווארה לגיליוטינה, לעריפה סופית: "הסתבת המטורפת שלכם", אמרה, "שוב הכניסה את עצמה בזמן הלא מתאים לסיטואציה הלא מתאימה".

גם רניאלה וייס היתה ליהוק צפוי, וסיפקה את מרכולתה הקבועה, שהיתה מספקת לכל מראיין סתמי. למחרת הופעתה בפרק הראשון של "ארץ המתנחלים", ב"לימוזינה" (ערוץ 10, 1.6.06), "תוכנית ההתנתקות האמיתית", ניתנה לצופים הודמנות פז לראות מה מסוגל מראיין בלתי שגרתי להפיק מן הגברת הזאת. גיל ריבה, קרוב לוודאי האנטיתזה הגרולה ביותר ליבין – קינקי, קווירי, טוסי, חסר גבולות, גם רוח ומבריק – קרקר סביבה בטייץ אדום ובכרבות מחומצנת, ובקול מתחנחן-מפלטט-צוהני-מלא פתוס, אך גם עתיר אירוניה (מלווה בסבטקסט לחשושי חדר המיטות של סרו' גנסבורג וג'יין בירקין ב"ר'טם"), ביקש ממנה שתסביר לו "מה יש בארמה הזאת ששווה להישכב עליה?", "למה אני לא מרגיש כלום חוץ מלכלוך?", ואחר דרש שיעור הדגמה להיאחזות בקרקע ("אני רוצה להיות תלמיד שלך, תראי לי איך מחזיקים יד ושומרים אחר על השני"). וייס, כורכם של

"תעאיוש" ולכן הרגע (כפרק השני), שבו מתנחל מתנפל על מצלמתו וחוסם אותה כירו, הופך לרגע סמלי ואימתני, מעין חזרה גנרלית למוראות הפינני. כך גם כאשר מתנחלת קוראת לעברו "סתום" או ברגע מצמרר אחר, כאשר מצלמתו מתעכבת על טפיחת שכם סחבקית של מתנחל גזול-ארמות על גב שוטר. "אני מבקש", אומר המתנחל לשוטר, "שתעשה את תפקידך". גם עצם השימוש של הסדרה בחומרים מצולמים של ארגונים כמו "תעאיוש" והאנרכיסטים, והכמה הניתנת לנציגיהם בסדרה, מכניסה את מי שאך לפני שבועות נתפסו כציבור הרחב כארגוני שוליים קיצוניים, בתיווכו של יבין, אל לב הקונסנוזוס.

4. מופע האימים של רניאלה

כמו מראיינים אחרים בטרטו של יבין,

הוצא מהקשרו

הבשורה של "עיתונאות שלום", שהוצגה בכנס באוניברסיטת תל-אביב, לא זכתה להיענות נלהבת

גילי דרוב-היישטיין

המאמץ הבינלאומי שמרכזת קבוצת עיתונאים מנוסים וחוקרי תקשורת כדי להנחיל לפרקטיקה העיתונאית תפיסה חדשה, המכונה "עיתונאות שלום", הגיע גם לישראל. אבי הדיסציפלינה, פרופ' יוהן גלטונג, מהיוזמים והמפתחים של לימודי השלום באוסלו וראש מכון Transcend, נחת בחדר שיוני בארץ כדי להשתתף כאורח הכבוד בכנס בנושא "עיתונאות שלום", שהתקיים באוניברסיטת תל-אביב בחסות מכון חיים הרצוג לתקשורת, חברה ופוליטיקה. על-פי תפיסתו של גלטונג, עיתונאים מלכתחילה אינם ניטריים לנוכח סכסוכים. לשיטתו, עיתונאים צריכים לזנוח את המיתוס שהם רק משקפים את המציאות ולהכיר בכך שהם נוטלים תפקיד פעיל בהבנייתה. "עיתונאות שלום" צמחה על רקע הביקורת על האופן שבו מסקרת התקשורת סכסוכים ("העין השביעית", גיליון 37). כלומר, התמקדות בשפיות הדמים תוך התעלמות ממתן הקשר רחב יותר לסיפור. עיתונאות השלום מציעה גישה חלופית, שכוללת הצגה מעמיקה של הסכסוך תוך מתן הקשר לאירועים השוטפים.

חרף העובדה שהדיסציפלינה של עיתונאות שלום לא זוכה בינתיים להצלחה מסחררת בעולם התקשורת, גלטונג ועמיתיו משתדלים לרתום למשימה עיתונאים מכל קצות תבל. לכנס בתל-אביב הגיעו גם שני עמיתיו של גלטונג, עיתונאי טלוויזיה ותיקים שהפכו לחוקרי תקשורת, אנבל מקגולדריק וג'ק לינץ'. השניים פרסמו את ה"מדריך לעיתונאי שלום", הכולל 17 עקרונות ליישום מעשי של תורתו. בין השאר הם ניתחו את המינוח הנקט בסיקור סכסוכים כדי לנסות ולהפחית בשימוש במלים מתלהמות. במהלך הכנס הקרינו השניים סרט שיצרו, שיצק תוכן מעשי במושג עיתונאות שלום. לינץ', עיתונאי בבי. בי.סי, שמקדיש חלק ניכר מזמנו ללימוד נושא עיתונאות שלום, סבור כי ישראל נמצאת בנקודת זמן מעניינת. הוא מזהה ב"ארץ המתנחלים" של חיים יבין צעד ראשון בדרך לייצוג ריאליסטי של המציאות. לינץ': "הסדרה מצליחה לחשוף את שורשי הסכסוך. מי שעומד מאחוריה הוא מר טלוויזיה בכבודו ובעצמו. הואיל והסדרה מציגה היבטים שאינם נראים בדרך-כלל, העובדה שמראים אותם כעת על המרקע מקפיצה אותם ללב התודעה הציבורית. הסדרה של יבין היא

עיתונאות שלום. היא חושפת את התהליך שהוביל לאירועים ולמה שעומד בבסיס הסכסוך. אחת המוסכמות העיתונאיות היא שבדרך-כלל אנחנו מקבלים את התכתיבים של המקורות הרשמיים. אני מניח שכעת, לעיתונאים הישראלים יהיה קל יותר להתייחס להיבטים של הסכסוך אשר אינם מגיעים מהמקורות הרשמיים."

לינץ' אופטימי ביחס לסיכוייה של עיתונאות שלום לשגשג בישראל. "טייבם של רעיונות שהם מתחילים לאטם", הוא מסביר. "הרעיונות החדשים ישיפעו בסופו של דבר על מה שנחשב לזרם המרכזי של העיתונאות. עיתונאים אינם

פרופ' יוהן גלטונג, ראש מכון Transcend

משנים את השקפותיהם בן לילה. אף עיתונאי לא יודה בפניו, אחרי ששמע לראשונה על הרעיונות הללו, שהגיע להארה והפך לעיתונאי שלום. כיום הם בוודאי סבורים כי הרעיונות שהצגנו אינם ריאליים. בשלב הבא הם אף עלולים להחשיבם כמסוכנים. אך אני מאמין שבסופו של דבר, הם יבינו כי זו הפריגמה הנכונה."

התגייסות עיתונאים לקירום השלום מנוגדת בעיני רבים לכללים האתיים של המקצוע; עיתונאים הרי מחויבים לאי משוא פנים בסיקור. לינץ' אינו רואה בכך בעיה: "עיתונאים סבורים שהם מדווחים על עובדות אבל האמת היא רחבה יותר. הבחירות שעלי-פיהן מבצעים את הסינון הן שחר שובות. צריך לשקלל מה תהיינה תוצאות הדיווח ובאיו מידה תהיה לעיתונאים אחריות על התוצאות. כשאנחנו מדווחים על העובדות של היום, אנו משפיעים על העובדות של מחר. לא ניתן להתעלם מהתוצאות גם אם זה לא נוח. עיתונאי צריך לדעת לקחת אחריות. מי שעוסק בחדשות נוטל תפקיד פעיל בעיצוב האירועים."

קבוצת העיתונאים הזרים, שנטלו חלק בפאנל, נתקלו במושג "עיתונאות שלום" לראשונה בכנס בתל-אביב והצהירו כי אין להם מחויבות אחרת וזלת עבודתם העיתונאית. "עיתונאות שלום היא זיהום הניטרליות שלנו", אמרו חלק מהם. מרטין פלטצ'ר, ראש המשרד הישראלי של א.נ.בי.סי: "הרעיון של עיתונאות שלום אינו מושג בעיתונאות שלי. ברור שכל אדם תומך בשלום, אך אני מקווה שזה אינו משפיע על עבודתי". ואילו סיימון וילסון, ראש המשרד הישראלי של הבי.בי.סי, הוסיף: "אני מעולם לא שמעתי על עיתונאות שלום. כעיתוני-אי אתה חייב לדעת מה המטרה שלך. המטרה היא להגיד את האמת."

בישראל הדרך ליישום עיתונאות שלום עוד ארוכה. ניתוח התנהלות התקשורת במהלך הסכסוך הישראלי-פלסטיני מצביע על כך שהיא לא מילאה תפקיד חיובי בקירום תהליך השלום, וחלק מהחוקרים אף הצביעו על התפקיד שהיא מילאה, לדעתם, בהסלמת הסכסוך. הדיווחים מישראל מתרכזים, בדרך-כלל, באירועים השוטפים וכך מתעלמים מתפיסת "עיתונאות השלום" לשתול אותם בהקשר רחב, והם נוטים להיענות לציפיית המערכות למסור תיאורים מדממים ככל האפשר. לינץ' מודע לקושי לפתוח את הטקסט ולהעלות שאלות בתקשורת כשמדינתך שלך מעורבת בעימות. הוא מצביע על חובתו האזרחית של העיתונאי לספק לציבור מידע שיסייע לו לקבל החלטות עצמאיות בסוגיה שעל סדר-היום הציבורי. ד"ר הלל נוסק, מהמסלול האקדמי של המכללה למינהל, מאשר את האבחנה: "כשהסכסוך הוא שלנו, התקשורת נוטה להשעות את הכללים המקצועיים". במחקר שביצע מרכז "קשב" בהנחייתו של ד"ר דני רור, והוצג על-ידי המנכ"ל יוהר באר, עולה כי המסר החדשותי העולה מהכתורות הראשיות ב"דויעות אחרונות" וב"מעריב" הוא ש"אבורימאון הוא עוף בלי נוצות". באר האשים את התקשורת הישראלית שהיא מאמצת בקלות רבה מדי שיח אחד ונמנעת מלבטא כראוי את השיח השני, המספר שהמציאות מורכבת ושהגריסה שמקבל צרכן התקשורת הישראלי מושפעת באופן מופרז ממניפולציות של לשכת ראש הממשלה.

ממחקר שהציג פרופ' מוחמד דג'אני מאוניברסיטת אלקודס עולה, כי הן התקשורת הישראלית והן הפלסטינית תרמו להתמוטטות תהליך השלום. מסקנתו המרכזית של דג'אני היא שכלי התקשורת משני הצדדים לוקים בהטיה וברמוניציה של הייבו.

נעמי טל

יועצת ומרצה בתרבות עסקית

מתמחה בכללי התרבות העסקית ובשיפור התקשורת הבינאישית בסביבה העסקית והחברתית.

מקנה פנים לשיפור ההופעה ויצירת תדמית מקצועית וסמכותית באמצעות לבוש, שפת גוף, קודי נימוס ועוד.

מדריכה מנהלים בכירים ואנשי עסקים במפגשים עסקיים חוצי-תרבויות.

בין לקוחות המשרד: הכנסות, משרד דה'מ, חברות מכלליות וחברות הייטק.

www.tal-image.co.il

e-mail: info@aladcompany.co.il

טל: 03-6312759

פקס: 03-6315471

ני"ד: 050-5755232

Sarit Lahav Designs

שרית להב עיצובים לאינטרנט

עיצוב ופיתוח אתרי אינטרנט
מיגוון אפשרויות עיצוב ודינמיקה
באתר בטכנולוגיות שונות

עיצוב אישי מותאם לאופי האתר
ולקהל היעד

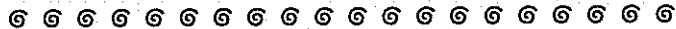
מגוון שרותים נלווים כגון:
קביית דומיין
איכסון האתר
פירסום וכו'...

מחלקת גרפיקה והפקות דפוס,
מגוון שרותי גרפיקה ממוחשבת
כרטיסי ביקור, פלירים, פרוספקטים,
קטלוגים, אינטרטים, חוברות וכו'...
מעיצוב ועד המוצר המוגמר

טל: 050-6967689

E-mail: sa_la@012.net.il

www.sarit-lahav.com

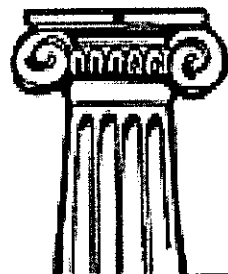

D.F

משרד אדריכלים

הכל תחת קורת גג אחת

- ⊗ עיצוב פנים
- ⊗ ארכיטקטורה - תכנון ועיצוב הוליסטי (פנגשווי)
- ⊗ יעוץ ופתרונות לעברות וחריגות בניה
- ⊗ מתן שירות לקיבוצים - לגליזציה
- ⊗ ניהול וקידום פרויקטים

בורגתא מיקוד 42860 טל/פקס: 09-8948048 פלא': 054-4844684

VACANCE A.I

בתי כפר
סירות
אחוזה
Holidays
Rentals
Europe

להשכרה שבועית וילה כפרית פרטית בצרפת איטליה וספרד

טוסקנה, אגם גרדה, פרובנס, דורדון, נורמנדי,
פירנאים, חבל הבסקים, דירות בפריז ובברצלונה.

עדי לבנת טל: 03-6425393

רח' לחובר 5 רמת אביב
www.vacance.co.il vacance@zahav.net.il

בריל BERILL

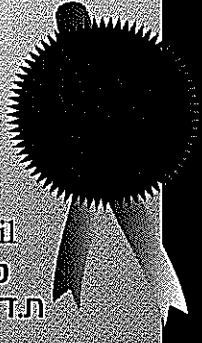
תרגום, הוצאה לאור, ליווי פרוייקטים

בניהול לאה גורביץ

עברית, אנגלית, טרבית, שפות אירופיות,
בלטיות, חבר המדינות, מסמכים, מאמרים,
קסטטים מדעים, רפואיים, טכניים, משפטיים
אישורים נוטריוניים, אפוסטילים

- ביצוע מקצועי
- עמידה בלו"ז
- מחירים סבירים
- יחס אישי
- ניסיון של 14 שנה
- מגוון לקוחות רחב

berillea@netvision.net.il
טל/פקס: 08-6433373
ת.ד. 5327, באר-שבע 84152

ABCDEFG

אורלי
אחזקה עסקית ומקצועית

מאמנת אישית לאנגלית - אימון, תמיכה וליווי
לכל צרכי האנגלית שלך בהתאמה אישית

✓ תכתובת	✓ דיבור
✓ מצגות	✓ פגישות
✓ תרגום	✓ כנסים

אורלי עפרי, MBA (ארה"ב)
מאמנת ומתרגמת
054-7701881

orlyofri@netvision.net.il
www.orlyofri.co.il

אורלי עפרי

מטעמים מהמטבח הצרפתי קלאסי בסגנון פרובאנס.
הנופים הירוקים אליהם משקיפה הגזוזטרה רחבת הידיים
יזכירו את אירופה, השירות נינוח ומוקפד,
ויחד הם יוצרים חוויה בסטרונומית בלתי נשכחת.

ארוחה רומנטית ואינטימית, ארוח אורחים מחו"ל,
ארועים עסקיים אנינים לקבוצות מעל 20 איש.

ממוקמת במושב רשפון, מרחק נסיעה קצר מתל אביב.

רח' הפרחים 4, רשפון. בחמנה מראש כלבד 09-9518418

קוצים ושושנים

אן הוורדים המטופח חוצץ היטב בין מבנה בית-המשפט העליון למשכן הכנסת הסמוך. התקשורת הישראלית, לעומת זאת, מקפידה על חלוקה ברורה של הגן בין שתי הישויות: הקוצים לחברי הכנסת, השושנים לעוטי הגלימות מהיכל המשפט והצדק.

מעבדה כימית לטקסטים, לו היתה כוון, היתה מצליחה למצוא מכל דיווח ממוצע על הכנסת כף גרושה של ציניות, סרקום ולעג לבית הנבחרים. המוסכמה הכמעט מפורשת שעומדת בבסיסן של רוב הכתבות מהפרלמנט היא שמאה ועשרים הח"כים הם חבורה של מזוייפי הצבעות, מעתיקי עבודות וחובבי פגרות; הם כאים מאוחר ועוזבים מוקדם, מתבטלים במוזון המפואר שלהם ובשאר הזמן נחים רגל על רגל בלשכותיהם המהודרות, בעורם מזמינים לעצמם וילונות קטיפה על חשבון תקציב הקשר לכותר.

300 מטר משם, לעומת זאת, אפוף הדיווח העיתונאי ביחס של הדרת כבוד הגובלת בקדושה. לשופטים אין דמות הגוף, גם לא רכב שרד, תבאים או לשכה מפוארת; רק קול צלול שמשמיע מפעם לפעם את פסיקותיו, והעיתונאים אומרים אמן ורצים לדווח. והעליון לא לבר: עד לעימות מוזן-אריבל סוקרה פרקליטות המדינה משל היתה שוכן יונים; הוועדה למינוי שופטים, על שלל העסקאות המביכות שנתפרות בה כסגנון "שופטת ערבייה תמורת רשם רוס", נהנית על-פי רוב ממעטה חשאיות כמו של הקונגלסה.

תנאי הפתיחה של כתבי המשפט, יש להודות, קשים לאין שיעור מאלה של עמיתיהם לתא הפוליטי-פרלמנטרי: הם עובדים מול מערכות דברור ריכוזיות, וניצבים בפני חומת שתיקה בצורה מצד מושאי הסיקור. בכנסת, לעומת זאת, ההדלפות מתעופפות כחלל האוויר, רק הושט היד וגע בן. כתבי הכנסת אוכלים עם מושאי הסיקור שלהם מאותו מסטינג, מאזינים לשיחותיהם המביכות בחדרי השיחותים המשותפים, ומתעדים אותם בגורל טבעי. כתבי המשפט, לעומת זאת, רואים את השופטים עם גלימות בלבד. סעודותיהם של 15 המופלאים נפרדות, לשכותיהם לא נשופו מעולם באור המצלמות ופיותיהם חתומים עד עולם, או עד למסיבת הפרישה.

אלא שמדובר לכל היותר בכניסות מקילות, לא בכתב זיכוי. אחרון ברק אמנם אינו אלי אפללו, ורליה דורנר אינה רליה איציק, אבל זה אינו הופך אותם למרטירים. מילא הפסיקות השנויות במחלוקת שיצאו תחת ידיהם של בתי-המשפט, אבל האם פגרותיהם של שופטי המחוזי אינן מצדיקות ידיעה? מדוע היינו צריכים לחת כות לתוכנית "בולדור" כדי לגלות מיהם השופטים המתעצלים בהנפקת הכרעות וגורמים עינוי דין מתמשך? מה עם הטענות של עורכי-דין ידועים על שופטים שנדרמים בדיונים ועל אחרים שלא טורחים לקרוא את חומר הראיות? מתי נזכה לצפות בכתבה מושחתת על הוצאות השופטים ועל תנאי העסקתם? על סכומי העתק שדרש שופט עליון בדימוס תמורת ימי חופשה? על הנתק המוחלט ששרר בין שניים מחבריו השופטים על רקע משפחתי, מה שהעכיר את האווירה במבנה השיש המהודר? היכן הכפולות במוספי סוף-השבוע שיחשפו את המתרחש מאחורי הקלעים של החלטתה על הגיור הרי-פורמי? מדוע שום עיתון יומי לא ויתר פעם על הפוסטר החצי-שנתי

"לאן נוסעים השרים בחו"ל" לטובת מפת רחובות של שכונת יוקרה ירושלמית מסוימת, כדי לברוק אחת ולתמיד אם נכונות הטענות שרבים משופטי העליון מתגוררים בה?

צרכני התקשורת בישראל אינם יודעים, למשל, שהמערכת המשפטית הפרה במשך חודשים ארוכים החלטה של כנסת ישראל: ועדת החוקה הורתה אשתקד להרחיב את מספרם ל-15, אבל ארבעה חודשים אחרי-כך עדיין לא מולאה ההוראה הוון, מסיבות שונות ומשונות. כאשר המערכת המשפטית מפירה לכאורה חוק, זה מצדיק כותרת ראשית לא פחות מאשר ח"כים שמצביעים פעמיים. אבל אנחנו הערפנו לעסוק בעימות העסיסי האחרון בין רוחמה לענבל. האם זה באמת יותר חשוב?

הסיקור הסלחני והאזהר כלפי מערכת המשפט נובע מתחושה אמיתית של הכתבים שזהו המעוז האחרון בישראל שעליו טרם השתלטה השחיתות והפופוליזם. יש בזה הרבה מן האמת, אבל מכאן ועד ל"כזה ראה וקדש" ארוכה הדרך. כל עוד נבחרים השופטים כהליך סודי למחצה, העיתונות היא הדרך היחידה של הציבור לפקח על שופטיו.

לא יזיק להוציא את המצלמות מכמה דיונים מהותיים בכנסת - ולשרד במקומם כמה דיונים מהותיים בבג"ץ. אור השמש הוא אמנם חומר החיטוי הטוב ביותר, אבל גם חשיפת יתר, כידוע, עלולה לגרום נזקים. השופטים, לעומת זאת, יוצאים לאוויר הפתוח כשהם מרוחים בשכבה עבה של מקדם הגנה עיתונאי

אגב, דורית בייניש תהפוך בעוד זמן לא רב לנשיאת בית המשפט העליון על-פי הקריטריון המקצועי הנכבד המכונה ותק. אם תא כתבי המשפט היה קצת יותר נשכני, היה אחד מחבריו מציין כבר שעל-פי אותו נוהג, אם היה ראש הממשלה פורש לחוותו בסוף 2004, היה מחליפו לא אחר מאשר נתן שרנסקי.

הכנסת, לעומת זאת, קנתה לעצמה בצדק את הסיקור הלעגני: במדרף אחר כל מיקרופון רענן, בהשתטות המביכה, בניסיון למצוא חן בעיני התקשורת גם במחיר פגיעה בתפקוד בית המחוקקים. אלא שהכנסת גדולה מסכום נבחריה, והעיתונאים צריכים לשמור עליה מפני עצמה. זה קשה, זה לא פופולרי וזה קצת פחות צבעוני, אבל בסוף זה ישתלם. למיטב ידיעתי, עד כה טרם נמצאה כנסת אחרת. בכלל, אם מותר להשמיע הרהור מסוכן שכזה בקול, ייתכן שהכנסת סובלת מחשיפת יתר. כבוד השופט ברק יודע היטב מדוע הוא נלחם נגד הכנסת מצלמות לאולמות הדיונים, בעוד שהכנסת מקימה לעצמה ערוץ טלוויזיה. לא יזיק להוציא את המצלמות מכמה דיונים מהותיים בכנסת, ולשרד במקומם כמה דיונים מהותיים בבג"ץ.

אור השמש הוא אמנם חומר החיטוי הטוב ביותר, אבל גם חשיפת יתר, כידוע, עלולה לגרום נזקים. השופטים, לעומת זאת, יוצאים לאוויר הפתוח כשהם מרוחים בשכבה עבה של מקדם הגנה עיתונאי. ■

עמית סגל הוא הכתב הפרלמנטרי של גליציה"ל

יעובדה - לא בדיוק

המתלקה לחקירות שוטרים הזימה לחלוטין את ממצאי תוכניתה של אילנה דיין על ניצב משנה יורם לוי ממחוז הדרום. האם היתה זו שללנות עיתונאית או מריחה משטרתית?

רן בנימיני

בבתיאחת ירדה לאסתי לוי אבן גדולה מהלב. ולאבן הזאת גם נמצא שימוש – היא הושלכה מיד על המטרה: אילנה דיין. זמן קצר לאחר שהודיעה המתלקה לחקירות שוטרים במשרד המשפטים כי התיק נגד ניצב-משנה יורם לוי נסגר מחוסר אשמה, עלתה רעייתו לשידור בגלי"צה ל – התחנה שבה משרדת גם אילנה דיין – ולא עצרה את התרגשותה. היא סיפרה על התקופה הקשה שעברו בני משפחתה לאחר התחקיר של "עובדה" וחקירת מח"ש שבה בעקבותיו, על הקושי להוכיח "שאינן לך אחות", ובלהט הרברים תקפה את דיין במלים חריפות.

כמה חודשים לפני כן פרסמה התוכנית "עובדה" בערוץ 2 תחקיר, שממנו עולה כי לנצ"מ יורם לוי, מפקד היחידה המרכזית במחוז הדרום, היו קשרים לא ראויים, ואפילו פליליים, עם גורמים עבריינים בדרום. בחלק הראשון של התחקיר, בחודש פברואר, נאמר כי על אף שורה של חשדות ובריקת פוליגרף שתוצאותיה אינן חרימשמעות, קודם לוי לתפקיד ראש הימ"ר על-ידי מפקד המחוז הדרומי דאז, המ"פ כ"ל היום, משה קראדי. בחלק השני של התחקיר, בחודש אפריל, היו החשדות שפורסמו ממוקדים יותר – עדויות של שני עבריינים שסיפרו כי במקום מפגש מוסכם זרקו מעטפות מלאות כסף לתוך מכוניתו של יורם לוי, ובתמורה דאג זה לספק להם הגנה וביטחון מפני פשיטות של המשטרה על בתי הקונו שלהם: "... אני זרקתי פעם מעטפה לקצין יורם לוי מאוטו לאוטו. מעטפה סגורה. לא היה בה ניירת, היה בה כסף, אני ראיתי. ראיתי לפני כן מה יש במעטפה – כסף, כסף, כסף... אני, מה שאני יכול להגיד חרימשמעות, זה שיוורם מקבל כסף. יורם היה הגב של הקונו...". יורם לוי נחקר באזהרה במחלקה לחקירות שוטרים. אנשי

כי הוא דובר שקר. ראיות אחרות שהיו בידי מח"ש היו עדויות שמיעה רחוקות: עבריינים שסיפרו כי שמעו מעבריינים אחרים שיוורם לוי לוקח מהם שוחד. החוקרים הגיעו לעבריינים שעמדו בסוף השרשרת, אך לא מצאו ולו ברל של ראייה (יתרה מכך, בכמה מקרים גילו החוקרים כי מדובר בהמצאה של העבריינים כדי להעלות את מעמדם בעולם התחתון). במח"ש חקרו גם קציני משטרה בכירים, אך גם הם לא סיפקו עדות ישירה על מעשים פליליים שעשה לכאורה יורם לוי. הם דיברו על תחושות בטן, על חשדות שקיננו בלבם, אבל לא יותר מכך (בשלב מסוים עלה בצוות החקירה ספק בדבר אמינות עדותם של כמה מהקצינים, על רקע מערכת יחסים עכורה במיוחד עם יורם לוי).

לחוקרים אמנם היה ברור מנסיונם שהכל אפשרי: שוטרים יכולים להיות גנבים, וגנבים יכולים להיות שוטרים, אך עוד בשלבים הראשונים של החקירה נדלקו אצלם נורות אדומות לגבי ההיגיון שמאחורי התיאורים שעמדו במרכז החשדות נגד הקצין הבכיר: בתחקיר "עובדה" נטען, למשל, כי בני משפחת פריי פרניאן, שהפעילו על-ידי החשד קוינו במושב הוריה והעבירו אותו לאחרים, המליצו ליורשיהם להשתמש בשירותיו של הקצין המעניק "גב משטרתית" ונהג לקבל כספים הנזרקים למכוניתו בצומת מרכזי. החוקרים תהו: כיצד הסכימו בני המשפחה "לשרוף" מקור בכיר שיש להם בשורות המשטרה? מדוע הסכים הקצין הבכיר להיחשף בפני עבריינים אחרים? ומדוע בוצעו חילופי הכספים בצומת מרכזי ולא בביתו של הקצין, שם נהג להיפגש עם בני אותה משפחה לצורך עבודת המודיעין?

במח"ש טוענים כי החקירה התנהלה באינטנסיביות: החוקרים לא השאירו אבן אחת שלא הפכו, ולא היה מידע שלא נבדק. אנשי צוות החקירה, שהתבקשו לסכם את החקירה בפני מנהל

מח"ש חקרו וגבו עדויות מעשרות אנשים ובהם גם קציני משטרה בכירים. נחקר גם אחד העדים שצוטטו ב"עובדה". הער השני לא אותר.

ב-10 במאי פרסם דובר משרד המשפטים הודעה, כי לאחר בחינת החומר שנאסף, הגיעו חוקרי מח"ש למסקנה, שבהתחשב במהות הראיות ובמשקלן יש לסגור את התיק מחוסר אשמה. יחד עם זאת המליצה מח"ש להעמיד את נצ"מ לוי לדין משמעתי בתוך המשטרה, משום שלצורך עבודת המודיעין נפגש עם מקורות בביתו ולא במקום ניטרלי – בניגוד להוראות (בקשה של דוברות המטה הארצי של המשטרה לדובר משרד המשפטים, להשמיט מהודעתו את ההחלטה על העמדה לדין המשמעתי, נענתה בשלילה).

בחינה מדוקדקת של הממצאים שהעלתה חקירת מח"ש מגלה פער עצום מול הממצאים שהעלה תחקיר "עובדה": מכל עשרות העבריינים וקציני המשטרה שנחקרו נמצא רק אדם אחד שסיפר שראה במו עיניו את יורם לוי לוקח כספי שוחד – העד המרכזי שצוטט בתחקיר "עובדה", עבריין שהיה לו אינטרס להפיל את הקצין הבכיר. גורמים במח"ש מספרים כי בתחילה טען העבריין שיש ביריו תיעוד בסרט ויריאו של עסקת השוחד, אבל סירב בעקביות להראות אותו לחוקרים, גם לאחר שהבהירו לו שיסתפקו בצילום יחיד מתוך הסרט. לאחר שהתגלו סתירות מהותיות בעדויות שמסר לחוקרים, הוחלט לשלוח את העד לבדיקת פוליגרף. הבדיקה הראתה באופן חרימשמעי

**"אין עשן בלי אש?"
במתלקה לחקירות שוטרים
אומרים כי בחקירתה לא
התגלה אפילו עשן**

ממנו; שלישית, בשנת 2000 פשט כוח של מרחב לכיש על בית קוינו כמושב הוריה, שעל-פי החשד היה בבעלות בני משפחת פרייפרניאן. מי שהיה שם באותה עת נתן למפקד הכוח להבין, שיש להם "גב משטרתני". מפקד הכוח חשד כיוורם לוי וחיבר דו"ח מיוחד על האירוע. גם על פריטי המידע האלה ניטש ויכוח: אסתי לוי, רעייתו של הקצין, טוענת בלהט כי הרברים אינם נכונים, ותומכת את דבריה במסמכים ובבדיקה שעשה גם עיתון "הארץ": הקוינו שמרובר עלינו נהרס עד היסוד, יורם לוי מעולם לא היה בעליה של פז' 205 והסקאנר נמצא עדיין בתחנת המשטרה. ב"עובדה" אומרים, לעומת זאת, כי היו שני סקאנרים, ובאשר לבעלות על הפז' – בידיהם נתונים המוכיחים אחרת.

ביום שבו הוריעה מח"ש על סגירת התיק אמרה מערכת "עובדה" בהודעה לעיתונות, כי את הסיפור המלא ניתן יהיה לברוק רק כאשר יוסר צו איסור הפרסום מחקירות של מקרי רצח חמורים הקשורים לפרשה הזאת. לתחקיר שנעשה היתה חשיבות ציבורית געלה. תפקידה של החשיפה העיתונאית הוא להביא את המידע הרלבנטי לציבור ולרשויות; אין זה מתפקידה לקבוע אם לממצאים יש משמעות פלילית או ציבורית, נאמר בהודעה.

אכן אי אפשר לשפוט תחקיר עיתונאי בכלים משפטיים, ולא נכון לדרוש מעיתונאי אותה רמת ראיות הרושה להרשעה בבית-משפט, אבל פרסום חשרות פליליים חמורים מאוד כנגד קצין משטרה בכיר מחייב משנה זהירות. ההבדלים הגדולים בין ממצאי חקירת מח"ש לממצאי התחקיר הטלוויזיוני מטרידים, במיוחד על רקע העובדה ששניהם ברקו בדיוק את אותם המקורות, ובכל זאת הגיעו למסקנות הפוכות לחלוטין. החלטת מח"ש – הגוף המוסמך לברוק חשרות פליליים נגד שוטרים – לסגור את תיק החקירה נגד יורם לוי מחוסר אשמה, ולא מחוסר

חקירת מח"ש. מתברר כי גם בבדיקת הפוליגרף שנעשתה ללוי במח"ש לא הצליחו החוקרים להגיע לממצאים חד-משמעיים (לוי נמצא רובר אמת רק בבדיקה שעשה באופן פרטי), אך בהודעה של מח"ש על סגירת התיק לא מופיע הנתון הזה, אלא מצוין רק כשלונו בפוליגרף של העד שנתן לכאורה שוחר. ב"עובדה" אומרים כי יש בידיהם עדות שגורם בכיר במח"ש אמר כי הפוליגרף איננו מכשיר אמין. עוד מתברר, כי חוקרי מח"ש החליטו לא לערוך עימות בין העד המרכזי לבין יורם לוי, וסגרו את התיק, למרות שרק יום קודם לכן קיבלו לידיהם עדות מפורטת מאוד מקצין משטרה על התנהלותו הבעייתית של יורם לוי.

אילנה דיין ועורך "עובדה" דורון גלעזר עומדים לחלוטין, גם עתה, מאחורי כל פרטי התחקיר

מרוע נסגר התיק מחוסר אשמה ולא מחוסר ראיות מספיקות, תוהים ב"עובדה"? איך אפשר לבטל לחלוטין כמה עדויות של אנשים שאינם קשורים זה בזה? ב"עובדה" סבורים כי ההחלטה להעמיד את יורם לוי לדין משמעתי, על שנפגש בביתו עם בני משפחת פרייפרניאן, מאששת חלק מהטענות שהועלו בתחקיר. שלושה פריטי מידע בתחקיר חיוקו לכאורה את העדויות: ראשית, אחד העדים סיפר כי זרק את המעטפה עם הכסף למכונת פז' 205; שנית, יורם לוי החזיר סקאנר (מכשיר המאפשר האזנה לרשתות הקשר המשטריות) לאחד מבני משפחת פרייפרניאן, אחרי שהוחרם

מח"ש, הרצל שכירו, אמרו לו חד-משמעית: אין בתיק החקירה אפילו תשתית מינימלית של ראיות. לפיכך החלטת לסגור את התיק נגד יורם לוי מחוסר אשמה. במלים אחרות, מכחינת מח"ש יורם לוי חף מפשע לחלוטין. אין עשן בלי אש? במח"ש אומרים כי בחקירה לא התגלה אפילו עשן.

אילנה דיין, ועורך "עובדה" דורון גלעזר, מסרבים להתרשם מהמסקנות הנחרצות שאליהן הגיעו חוקרי מח"ש, ושניהם עומדים לחלוטין מאחורי כל פרטי התחקיר. דיין תתומה על כל הכתבות והתחקירים שמכינים הכתבים והתחקירנים בתוכנית, ונוטלת אחריות מוחלטת גם על תחקירים שלא היתה מעורבת ישירות בהכנתם. בתחקיר על נצ"מ יורם לוי עשתה אילנה דיין חלק גדול מהתחקיר בעצמה, ונעזרה בתחקירנים איתי ורד ואסף לוי. לא כקלות ראש פורסם התחקיר: במערכת התוכנית נקטו צעדים שהניחו את דעתם באשר לאמינות העדויות של העבריינים, אך לא הסתפקו רק בהן; לשם בדיקת העדויות האלה נעשה מאמץ גדול לראיין גם קציני משטרה – ובהם כאלה שלא היו מסוכסכים עם לוי – שסיפרו על קשריו עם העבריינים. העדויות הצטלבו, וחיוק נוסף נמצא גם בתוצאותיה של בדיקת הפוליגרף שנעשתה ללוי במעבדת המשטרה לפני שקודם לתפקידו. תוצאותיה לא היו חד-משמעיות, וברוק הפוליגרף אמר שאיבתן התנהגות בלתי שגרתית ויוצאת דופן של הקצין (התגשפויות, תנועות גוף), אם כי הוא לא ירד לומר בוודאות שהיה זה ניסיון להכשיל את הבדיקה; יורם לוי סירב לבוא לבדיקה חוזרת. כל הנתונים האלה הביאו את מערכת "עובדה" למסקנה, כי "האמת העיתונאית" שבידה נבדקה כראוי ומצדיקה את פרסום התחקיר.

לאחר סגירת התיק במח"ש, למערכת "עובדה" אין היסוס או חרטה באשר לפרסום; להפך. ב"עובדה" מעלים כמה סימני שאלה לגבי התנהלותו של לוי

שקט, חקלימים

**שביר להניח שכל עיתונאי היה מגיע לחסקנה
דוחה לזו שאליה הגיעה איילה חסון - כך
מלחמת האזנה להקלטה המלאה של השיחה
שניהל ח"כ אברהם פורז עם שני פעילי שינוי**

יובל קרמניצר ויפתח אלעזר

ביום רביעי, 25 במאי, שבוע כדיוק לפני פרסום ההקלטה שבה מבטיח ח"כ אברהם פורז לפעילי שינוי נסיעות לחו"ל, עצרה מכונית בפתחו של בית בנצרת עילית. ראש מחלקת החדשות ב"מעריב", חיליק שריר, יצא ממנה והתדפק על רלתו של גבי בלגר, אחר משני הפעילים שהקליט את פורז. רעייתו המופתעת של בלגר הציצה מהחלון בחשדנות ולבסוף פתחה את הדלת. היא אמרה שבעלה אינו בבית והוסיפה שאינה יודעת דבר על הקלטה של פורז. שריר חזר למכונית, שבה חיכה לו עורך "מעריב" אמנון דנקנר, והשניים שמו פעמיהם, מאוכזבים, בחזרה לתל"אביב.

ההקלטה שחמקה מאנשי "מעריב" באותו ערב התגלגלה, בסופו של דבר, לידיה של כתבת הערוץ הראשון איילה חסון. קרוב לשלושה שבועות אחרי שפרסמה אותה, ערך ח"כ פורז מסיבת עיתונאים נועמת, ובה איים להגיש תביעת דיבה נגד חסון ונגד הערוץ הראשון. פורז האשים את חסון בפרסום שקרי, שמקורו בניסיון של ירכיבו הפוליטיים לתפור לו תיק. ההאשמות שהעלה נגד חסון, עיתונאית רבת הישגים, נשענות במידה רבה על תוכן השיחה בינו לבין פעילי שינוי, שהנוסת המלא שלה טרם פורסם. לצורך הכנתה של כתבה זו שמעגנו את ההקלטה המקורית במלואה, וניסינו להתחקות אחר השתלשלות העניינים שהולידה את הפרשה.

פעילי שינוי גבי בלגר הוא אופוזיציונר עור מ'מיו בנוער מפ"ם, כאשר הרפיס במכונת כתיבה את עלון האופוזיציה המחתרתי "המשקיף". לפני חודשים אחרים החלו בלגר וחברו למפלגה, גדי כ"שמואל, שניהם מקורבים של השר לשעבר יוסף פריצקי, להפיץ את העיתון המקוון "השינוי בשינוי", שמוחת ביקורת חריפה על תחומים שעניינם מינהל תקין בתוך המפלגה. אברהם פורז מככב תדיר בעיתונם – ולא באורח חיובי. כאשר נתקל פורז בבלגר ובכ"שמואל בפנינת התה בכית סוקולוב, בתום ישיבה של מועצת שינוי, אמר מיר: "קודם כל תפסיקו להוציא את העיתון הזה. אני אומר תפסיקו עם העיתון הזה".

כך, ללא הקדמות, מתחילה שיחה בת כעשר דקות, שבה מפציר פורז בשניים להפסיק את ההתקפות נגדו, ואילו הם מתלוננים על העדר יחס שווה במפלגה בין נאמני פורז לבין מי שאינם נאמניו, ומוכיחים בהקשר זה גם את הנסיעה לאינטרנציונל הליברלי בבלגריה. בלגר מעיר שהם אינם תובעים נסיעות לעצמם. כביסו של בלגר מונח כל העת נגד קמט, שנועד, לדבריו, להקליט את ישיבות מועצת שינוי. ההקלטה נמשכת כרצף, מתחילת הישיבה של שינוי ועד סוף השיחה עם פורז. באמצע השיחה, כאשר פונה פורז להשיב לצלצול בטלפון הסלולרי, מתלחשים השניים, ובלגר מבהיר לחברו שהוא מקליט.

עם חידוש השיחה מבקשים שני הפעילים לדעת כיצד מתכוון פורז "לשלבם" במפלגה. בתגובה מציע להם פורז "ללת פתוחה" אצלו ומוסיף: "אתם מדי פעם חושבים שאתם צריכים להיות באיזו נסיעה לחוץ-לארץ, אני מוכן, וגם ליל-ל...". כאן עולה קולו של בלגר שמואל על דבריו של פורז.

בלגר יצא מהפגישה בהרגשה שההקלטה שבכיסו זימנה לירי "סקופ" של ממש. בעיני רוחו ראה כיצד יחשוף מעל רפי "שינוי בשינוי" את הודאתו המרעישה של פורז

ראיות, מחלישה מאוד את טענות התחקיר של "עובדה". עמוקים ככל שהיו איסוף העדויות והבדיקות לקראת הפרסום, בשידור עצמו צוטטו רק עדויותיהם של העבריינים. מעדויות כאלה צריך להיזהר, וצריך להתייחס אליהן בעירובן מוגבל מאוד, גם משום שברור האינטרס של העבריינים להפיל איש חוק (אנשי משטרה, המעורים ברזי העולם התחתון, יודעים לספר כי עבריינים אוהבים להצהיר שאנשי משטרה עובדים בעבורם – זה נחשב "סמל סטטוס"). בהתחשב בתפקידו ובמעמדו של הקצין הנחשד בפלילים, ובהתחשב בבעייתיות הרבה שיש בעדויות ובעדים שצוטטו, היה מקום מצד "עובדה" לתימוכין נוספים: בתחקיר חשוב כלי-כך אין להסתפק בהסתמכות על עדויות של עבריינים ממוקפים ויריבים חשדניים. חסרה בו ראייה אחרת, חיצונית, ככדת משקל.

מצד שני, קשה מאוד להוכיח טענת שוחד: לעתים רחוקות נמצאות הראיות תחת הפנס, לעתים קרובות הן לא נמצאות בכלל. בהעדר ראייה חותכת, תתבסס הטענה העיתונאית על עדויות נסיבתיות משכנעות המסוגלות לעמוד גם כמבחן בדיקת הרשויות המוסמכות. כך, למשל, כשפרסמה השנה "עובדה" תחקיר ובו עדויות של נהגי מוניות על פקידים במשרד התחבורה שלוקחים שוחד בתמורה לאישור קווים למוניות שירות, התלונן דובר משרד התחבורה, אבנר עובדיה, בפני מועצת העיתונות, ומחה שהעדויות לא הוכחו ולא נתמכו בשום ראייה עובדתית. המשנה ליועץ המשפטי של מועצת העיתונות, עו"ד יעל גרוסמן, דחתה את תלונתו: "צפיתי בכתבה ומצאתי כי מובאת בה תגובת משרד התחבורה. ההאשמות בדבר שחיתויות מובאות בשם אומן, לעתים בצורה ישירה ולעתים בצורה מוסווה. על פניו, אין פגמים ממשיים בעבודה העיתונאית שנעשתה לצורך הכנת הכתבה".

"עובדה" היא תוכנית התחקירים הרצינית היחידה בטלוויזיה, ומכאן גם חשיבותה הרבה. בתוך כל הכליל המטופש של השעשועונים ותוכניות המציאות, שודרו במסגרת התוכנית מאות תחקירים במשך 12 שנה, ולרצינותה של התוכנית תרם הדימוי הסמכותי והאמין שיש לאילנה דיין בציבור. זה כוח אדיר: למעמד של "עובדה", ולחשיפה הנרחבת שמקבלים תחקירים בלעדיים שמשודרים בה, יש השלכות מרחיקות לכת על מושאי התחקירים, בד בבד עם השפעות על דעת הקהל. אמנם, אילנה דיין הקפידה לומר בשידור על נצ"מ לוי שמדובר בחשדות בלבד, וש"עובדה" אינה מתיימרת לקבוע באופן ודאי שהם נכונים, אבל הדרך הרשמית שבה הוצג התחקיר שידרה לצופים מסר אחר. ברך לצופה כסלון, היטשטש הגבול בין חשדות לעובדות (כמה ימים אחר-כך, בתוכניתו של אלי יצפאן, אפילו ניצב אלברט אפללו ככר הפך למושחת).

לצוות "עובדה" נהיר כי למעמד שיש לתוכנית יש גם מחיר: הצופים והמבקרים שופטים את התוכנית ואת אילנה דיין בחומרה יתרה, ותמיד יהיה מי שיחגוג ויעשה כותרות מכל טעות (התחקיר על יורם לוי בא כמה שבועות לאחר שידור הכתבה על האירוע במוצב גרית, שבו נחשד סרן ר' בוירוא הריגה בילדה פלסטינית. דוברת צה"ל האשימה את אילנה דיין בעריכה מגמתית ויצירת רושם מוטעה בקרב הצופים על מהלך האירועים במוצב. דיין טענה כי בתום לב ובשוגג לא הורבקה המלה "אילוסטריציה" לכמה תמונות).

בינתיים הגיש ניצב-משנה יורם לוי תלונה במשטרה נגד אי-לנה דיין בטענה של הוצאת לשון הרע. הוא גם הודיע על כוונתו להגיש נגדה תביעה אזרחית על הוצאת דיבה. אם אכן תוגש, זו תהיה תביעת הדיבה הראשונה בתולדות "עובדה".

רן בנימיני הוא כתב לענייני משטרה של קול ישראל

שהוא מנע שילוב של אנשי האופוזיציה ב"שינוי" בוועדות שונות של המפלגה. אבל הסיפור התפתח לממדים שלא צפה.

כשבועיים לאחר מכן התקשר לבלגר כתב "מעריב" מאיר סוויסה, ששמע כי בלגר מחזיק בידיו הקלטה מעניינת של פרוז. בלגר, שלא הבין את גודל הסיפור, הסכים מיד למסור את ההקלטה, אבל סוויסה, שהיה עסוק בכתבה אחרת, ביקש לשמוע תחילה את השיחה המוקלטת בטלפון. אחרי ששמע, הודיע לבלגר שהוא שולח ברחיפות מוגנת עם שליח לנצרת עילית כדי לקחת ממנו את ההקלטה. בלגר נבהל מהתלהבותו של הכתב, והתקשר להתייעץ עם חברו. החבר הזהיר אותו שלא לסמוך על "מעריב" בשל הידידות בין העורך, אמנון דנקנר, לבין יו"ר שינוי, טומי לפיד. בעקבות השיחה כיבה בלגר את הטלפון הסלולרי, ונעלם. גם מסעם של דנקנר ושריר לכיתו לא הועיל. במסגרת נסיונותיהם להשיג את ההקלטה פנו אנשי "מעריב" בשבוע שלאחר מכן לשר לשעבר יוסי פריצקי, והציעו לפרסם ראיון עמו בעיתון, אם ישכנע את בלגר ובכך שמואל למסור את ההקלטה ל"מעריב". אנשי פריצקי ביקשו מבלגר ומבין שמואל למסור את ההקלטה ל"מעריב", אך נתקלו בסירוב.

בינתיים הגיעה השמועה על ההקלטה לאוזניה של איילה חסון. ביום שני, 30 במאי, היא פנתה לבלגר, ולמחרת, ביום שלישי, התייצבו בלגר ובין שמואל בבניין הערוץ הראשון ברוממה. חסון התפנתה אליהם רק בשעת ערב מאוחרת והם מסרו לה את ההקלטה, יחד עם תמליל שערך בעצמם.

ביום רביעי, 1 ביוני, נפתחה מהדרות "מבט" בכותרת הכאה, מפיו של חיים יבין: "חבר הכנסת מטעם שינוי, אברהם פרוז, הציע לשני יריביו במועצת שינוי נסיעות לחוץ לארץ, אם יפסיקו את פעילותם נגדו". בהמשך מושמעים קטעים מהקלטה, בצירוף כתוביות על המסך. הכתוביות משלימות את המלה האחרונה, "לממן", שאינה נשמעת בבירור מפיו של פרוז: "אם אתם מדי פעם הושבים שאתם צריכים להיות באיוו נסיעה לחוץ לארץ, אני מוכן, וגם לממן".

מהדרות החדשות וכותרות העיתונים ביממה שלאחר מכן מצטטות את נוסח התמליל שהתפרסם בטלוויזיה. מעל הכותרת הראשית של "מעריב" ביום שלמחרת, המכריזה על פרשת "הקלטת של פרוז", מובא הציטוט (הלא מדויק) הבא: "בואו נלך על שיתוף פעולה. תחשבו מה אתם רוצים ממני, חוץ לארץ? אני אממן את זה". רק למחרת מגלים אנשי פרוז שהמלה "לממן" אינה נשמעת בשידור בבירור. בעקבות פניותיהם מבקש עורך "מעריב", אמנון דנקנר, לשמוע את קלטת השידור. הוא מכריע כי לא ניתן לקבוע בור דאות מה אומר פרוז בסוף המשפט, ו"מעריב" מעניק למחרת מקום נרחב לטענות פרוז, תחת הכותרת: "פרוז: תמלול הקלטת מוטעה".

את טענותיו של פרוז ניתן לצמצם לשתיים מרכזיות. הראשונה, שהועי לתה למחרת הפרסום, היא שתמלול הקלטת אינו מדויק והמלה "לממן"

אינה נשמעת בהקלטה. במסיבת העיתונאים שערך ב-19 ביוני הציג פרוז שתי תוויות רצת של מומחים התומכות בטענתו – אולם אלה מסתמכות על קלטת השידור בטלוויזיה, ולא על ההקלטה המקורית. איילה חסון מספרת שאחרי שקיבלה טלפון מטומי לפיד ביום שישי, התערער מעט בטחוונה, והיא הלכה בשבת למעבדה מקצור עית, שבה הצליחה לשמוע, בהילוך אטי, את המלה "לממן". לרבריה היא לא הקרישה תשומת לב מיוחדת למלה השנויה במחלוקת לפני השידור, בין היתר משום ששרי חצה עם פרוז בטלפון ושאלה אותו לאיזה סוג של מימון התכוון בשיחה. מתשובתו, שהתכוון למימון מפלגתי, הסיקה שנוסח הדברים שאמר אינו שנוי במחלוקת.

האזנה לקלטת המקורית – באמצעות תוכנת מחשב המאיטה את קצב הדיבור, שלא במעבדה מקצועית – אינה מכריעה בוויכוח, אם נאמרה המלה "לממן" או לא. עם זאת, שמיעת הדברים בהקשרם המלא מחזקת את הרושם שהשאלה אינה מהותית. ממילא ברור לצדדים בשיחה כי המימון לבקשותיהם של הפעילים יבוא מכספי המפלגה. מהקשרים רבים בשיחה גם עולה בבירור כי בכוחו של פרוז להינותנות לבקשותיהם של הפעילים או לרחותן, והוא שיכריע אם ישולבו בפעילויות המפלגה אם לאו, ואם יוקצה לכך המימון. טענתו של פרוז, כאילו השמטת המלה "לממן" שומטת את הקרקע מתחת לריווחה של חסון, היא טענה מופרכת. יחד עם זאת, גם אם המלה "לממן" אינה מרכזית לאימות הסיפור, היא ללא ספק מחזקת את הכותרת העיתונאית ומסייעת ליצור "רושם מפליל" אצל הצופה או הקורא ההדיוט. לכן, ולאור המרכזיות שתפס המונח בריווחים בסופו של דבר, ראוי היה לבחון ביתר תשומת לב את ההקלטה ואת ההתאמה בין התמליל לפסקול עוד לפני השידור.

במסיבת העיתונאים שקיים ב-19 ביוני העלה פרוז טענה נוספת, מהותית יותר, הנוגעת להקשר שבו נאמרו הדברים. לפי פרוז, בניגוד לרושם שעולה מקטע השיחה ששודר בכתבה, הפעילים הם אלה שהעלו את נושא הנסיעות לחוץ – הן בכתב ששלחו לו, והן בשיחה עצמה, בקטע שהושמט מהשידור. עובדה זו, לרבריו, מוכיחה כי השיחה היתה ניסיון יום להפיל אותו, וכי השמטת התלקים הרלבנטיים היא ראייה לעריכה מגמתית. מבלי להכריע מה היו כוונותיהם של פעילי שינוי שהקליטו את השיחה, ניתן לומר כי מצטיירת בה תמונה שונה מעט מזו שהצטיירה בכתבה. משידור הטלוויזיה משתמע כי פרוז "שולף" את ההצעה לנסיעות לחוץ במפתיע, מיוזמתו, אבל האמת היא שזה אחד משרה של נושאים, ששני הפעילים העלו במסגרת טענותיהם על הפליה. חשוב להדגיש כי גם בנקודה זו, טענתו של פרוז אינה פוגעת במהות הסיפור. ועם זאת, בחוכמה שבריעד, ניתן לומר שהצגת הדברים בהקשרם המלא והמדויק היתה מחסנת את חסון מכל אבק של ביקורת.

חסון אומרת כי הסיפור העיתונאי היה פשוט וברור, ופרוז הוא זה שמנסה לסבך אותו. "הלקח היחיד שלי מהסיפור הזה", היא אומרת, "הוא שפוליטיקאים, שיש להם טכניקות מרדיות להכחיש סיפורים, מסוגלים להכחיש גם קלטת, שבה הם אומרים כך וכך. זה קצת מזכיר את הגברים השוביניסטים שאומרים: 'אם אתם תופסת אותך במיטה, תכחיש'".

בריקה קרובה של טענות פרוז מביאה למסקנה כי הסיפור ששיררה חסון הוא אכן סיפור עיתונאי ראוי ונכון. סביר להניח שכל עיתונאי שהיה כוחן את החומר שהיה לפניו, היה מגיע למסקנה דומה לזו שהגיעה אליה היא: פרוז מבקש לקנות את שתיקת פעילי שינוי. יחד עם זאת, הדרך שבה הצליח פרוז להיתפס לפרטים בדיווח של חסון ולערער על מהימנותו, מלמדת כי עירן ההקלטות, שבו כולם מקליטים את כולם, אינו מבשר בהכרח חיים קלים לעיתונאים. השיחה המוקלטת, שאמורה לשמש תעודת ביטוח לעיתונאי ולהבטיח סיפור אינסטנט, מיידי ובטוח, מוכן להגשה, צריכה להיבדק בהשדנות. מוטב להגיש מנה צוננת מעט, ולא להסתכן בהאשמות על בישול. ■

הצלחתו של פרוז להטיל צל על אחינותה של חסון מעידה ששיחה מוקלטת, שאמורה לשמש תעודת ביטוח לעיתונאי ולתת בידיו סיפור מיידי ומהימן, צריכה להיבדק בחשדנות

ב "ילקוט הכוכבים" של דן בן-אמוץ וחיים חפר מסופר על מרדון, שיצא עם חבריו לשיט לילי בכינרת. כשרוחם טובה עליהם, רחקו החברים במרדון להשליך את הלוקס – מנורת נפט של דייגים – אל תוך המים, כשהם מקניטים אותו כל העת וקובעים: "אין לך אופי". מרדון האומלל ניסה כתוארנות שוננת להציל את הלוקס, אך בסופו של דבר לא עמד בהתגרירות והשליך אותו למים. "מה אתם אומרים עכשיו?", שאל מרדון בתחושת ניצחון. "אין לך אופי", לגלגו חבריו. "כל אחד יכול לה שפיע עליך".

עד לא מזמן, דומה היה כי הקו

מאו עזיבתו של העורך הראשי חנוך מרמרי וכניסתו לתפקיד של רוד לנדאו לפני כמעט שנה וחצי, נמתחה ביקורת רבה על סגנונו החדש של העיתון, על השינויים הארגוניים שעבר, על היחס הבעייתי לעובדים, על האווירה העכורה במערכת ועל מנהיגותו של לנדאו (בעיות אלה נסקרו בהרחבה, בין השאר, בגליון מרץ 2005 של "העין השביעית"). לביקורות אלה נלווים גם חששות כבדים מפני עתידו של העיתון בעידן האינטרנט. אולם באופן מעניין ופרדוקסלי מעט, דווקא בתקופה שבה ספינת "הארץ" מיטלטלת בחוסר יציבות ארגונית, הקו המערכתי של העיתון הפך ליציב כפי שלא היה שנים ארוכות. בעוד שמבחינה סגנונית, "הארץ" מתנהג

ההחלטה לאחד בין חלקו הכלכלי של העיתון לבין אתר האינטרנט "The Marker", כצעד ראשון לקראת הופעת העיתון הכלכלי היומי "הארץ The Marker" (המצורף ל"הארץ"), תוך מתן אוטונומיה מוחלטת לעיתון הכלכלי החדש. עם זאת, לכל היה ברור כי עילה זו היתה רק הקש ששבר את גב הגמל, ושקרמה לה הידרדרות הולכת ונמשכת ביחסים בין המו"ל והעורך, שהיו ידועים קודם לכן כחברים קרובים. אחד הגורמים להידרדרות היה התהום האידיאולוגית שנפערה בין השניים. זו אולי לא הגיעה לממדיה של תעלת לה מאנש, אבל גם לא דמתה לנהל הגעתון. מרמרי, שהיה מוזהה בראשית דרכו עם עמדות שמאליות למהררין, עבר עם

האפשרות שגם אם לא רצוי להפריז בהערכת השפעתה של האידיאולוגיה, לא רצוי באותה מידה גם להמעיס בערכה.

ב דיקה שיטתית של מאמרי המערכת של "הארץ" בשנה האחרונה מגלה עקביות יוצאת דופן, לעתים עד כדי שעמום, בכל הנושאים המדיניים והבטחוניים העומדים על הפרק, אף שייתכן שיש לייחס לפחות חלק מעקביות זו להתייצבותה היחסית של המציאות הבטחונית, הרי שניכר שזו אינה הסיבה היחידה, או העיקרית, לכך. בעניינים מסוימים העקביות צפויה: "הארץ" – גם בתקופת מרמרי – היה תמיד חדימשמעי בתמיכתו במשאיומתן עם הפלסטינים ובתהליך

"הארץ"

מאז שהתמנה דוד לנדאו לעורך העיתון, מתחדד

המאמר שפרסם עמוס שוקן, ובניצא בחריפות נגד ההגבלות שמטילה המדינה על חופש הנישואים במגזר הערבי, חשף את הקשר בין עמדותיו לעמדות שמביע העיתון

מדיני שסופו נסיגה ישראלית לתחומי הקו הירוק. גם אם תוכנית ההתנתקות איננה מהווה ביטוי מזוקק של עמדה זו, קשה לומר שתמיכת העיתון בתוכנית מפתיעה. אמנם לעתים ניתן למצוא במאמרי המערכת הסתייגויות מהליכה חדר צדדית של התוכנית ("תוכנית ההתנתקות היא תוכנית רעה... אבל היא רעה פחות מהנצחת המצב הקיים", 13.10.04; "גישתו החד צדדית [של שרון] פגומה, ומוטב היה לנהל משאיומתן עם גורם פלסטיני מוכר ואחראי", 8.10.04), אך במרבית המקרים נוקט העיתון עמדה מוצהרת וחד ערכית בזכות התוכנית. יתרה מזאת: הסגנון המאופק וההתנחסות הזהירה, המאפיינים לרוב את מאמרי המערכת (ובמידה רבה את

השנים לגרסת הלייט, בעוד ששוקן נע בעקביות שמאלה. בשעתו היתה הרעה הרווחת שאין להעניק משקל יתר לרכיב האידיאולוגי בנסיבות שהוכילו לעזיבתו של מרמרי. בצמרת העיתון העדיפו לרבר על חילוקי דעות מקצועיים וניהוליים, שהשפיעו על היחסים האישיים. הכיוון האידיאולוגי החד משמעי שבו מוביל לנדאו בשנה האחרונה את העיתון – והרמיון בין זה לבין השקפותיו של שוקן – מעלים את

כמו עיתון במשבר – כזה שטרם החליט אם הוא מעוניין לפזול לקהל של "יריעות אחרונות" ו"מעריב" או לשמר את מעמרו האליטיסטי – הרי שמבחינה אידיאולוגית הוא משמיע בשנה האחרונה קול בהיר, צלול וחד משמעי. במקרה, או שלא, הקול הזה מוכיר בטון, בסגנון ובמהות את קולו של המו"ל, עמוס שוקן. העילה הרשמית להתפטרותו של מרמרי מעריכת העיתון היתה

המערכת של "הארץ" מוכיח מאוד את מרדון. בנסיגה להתגונן הן מפני מקטרגיו (מבפנים ומבחוץ), שהאשימו אותו בנטיות פוסט-אפילו אנטי-ציוניות, והן מפני מבקרים שטענו כי מאז אינתיפאדת אלאקצה ביצע פנייה חדה ימינה, מצא את עצמו העיתון מתלבט, מתאמץ שלא להצטרף אל הלוקס בקרקעית המים. בחינה מסודרת של מאמרי המערכת של "הארץ" בשנים 2000-2002, שהתפרסמה ב"העין השביעית" בגליון יולי 2002, סיכמה כי המאמרים הפגינו "ויגוג יצירתית... (ו)חוסר עקביות בולט בשורה ארוכה של נושאים". חוסר עקביות זה שירר, לרברי אחד הכותבים הבכירים בעיתון, "חוסר החלטיות ובלבול שלא אפיינו אף פעם את 'הארץ'".

"הארץ" (כולו), נעלמים כאשר מרובך בתוכנית ההתנתקות, הנצבעת בגוונים משיחיים המזכירים יותר מכל את אלה של מתנגדיה: "זה מעשה שיצער את המדינה... אל ראשיתו של פרק חדש בתולדות הסכסוך ובהיסטוריה הפוליטית בארץ", התפעם העיתון ב-22.10.04. "הוא אינו נופל בחשיבותו מהיוזמה הנחשונת של מנחם בגין". בהודמנות אחרת נקבע כי "ההצבעה (על ההתנתקות) היא לא פחות מרגע היסטורי במלחמתם של הישראלים על הבית. זוהי המלחמה על הבית הציוני המצומצם, הדמוקרטי, ההומניסטי, שוחר השלום... ההתנתקות אינה התפרקות של ישראל מנכסיה... אלא תרופה מצילת חיים למחלה ממארת המקננת בקרבנו" (26.10.04).

"ממשלת אריאל שרון... הפכה את הגדר למכשיר אידיאולוגי, שחולל מסע גינויים בינלאומיים נגדה" (18.6.04), וקרא "להכתיב תוואי מתוקן לגדר, שישמר את ערכה הבטחוני ויצמצם את פגיעתה בפלשתינאים ואת נזקה המדיני לישראל" (22.8.04). העיתון התנגד באופן הדימטעי לקיומו של משאל עם בעניין תוכנית ההתנתקות (לדוגמה ב-18.10.04 וב-7.2.05), קרא פעם אחר פעם להפעלת יד קשה נגד מתנגחים הפועלים בניגוד לחוק

באה לירי ביטוי בנימוקים המוכחים כדי להצדיק את עמדת העיתון בסוגיות שבמנו לעיל. בניגוד למקובל, נימוקים אלה נגזרים רוב הזמן לא מהספירה הפרגמטית, אלא מוזמוסרית. כך, לדוגמה, ההתנגדות למשאל עם נומקה, בין השאר, בכך ש"תושבי עזה ושכם לא ישתתפו במשאל כזה אף שקיום התנחלויות נוגע קודם כל לעתידם" (7.2.05). בהתייחסותו למבצע "ימי תשובה" כאזור בית-חאנון ובמחנה הפליטים

לאחר פגוע (כצומת הגבעה הצרפתית, ב-22.9.04) בחר העיתון להפנות את הזרקור רוקא אל מדיניות הממשלה, וקשר באופן ישיר בין מדיניותה לבין הטרור: "ישראל צריכה לעשות ככל אשר ביכולתה כדי לצמצם את הפגיעות באוכלוסייה פלשתינית אזרחית. ההתעמרות בה מולידה זעם ותסכול" (23.9.04).

סדר-היום האמיץ שמכתיבים מאמרי המערכת של "הארץ" בא לירי ביטוי גם בבחירה להתמקד בשאלות של מוסר בתאריכים מיוחרים, דוגמת היום שבו צוינו מאה שנים למותו של הרצל. ביום זה בחר "הארץ" לציין כי "הציונות של שנות אלפיים לא תשרוד, אם הפרשנות החרשה ל'מרינת היהודים'

ההנמקה המופיעה במאמרים הראשיים בשנה האחרונה מגיעה מהתחום המוסרי ולא מעולם השיקולים המעשי

זו תייר שר לשמאל

חדת מאמרי המערכת שלו

ההתנתקות כונתה גם "תוכנית שחשיבותה לעתיד המדינה מכרעת" (1.9.04) ו"אינטרס לאומי עליון" (8.10.04), וישיבת הממשלה שבה נערכה ההצבעה עליה זכתה לתואר "אחת החשובות ואולי המכריעות... מאז ההחלטה על הקמת מדינת ישראל" (15.2.05).

גם בנושאים מדיניים ובטחוניים ממוקדים יותר מביע "הארץ" עמדה עקבית, אם גם בפחות פאתוס. העיתון תמך פעם אחר פעם בשיתוף פעולה אזורי ובהיענות לסיוע בינלאומי בנסיגות לקדם את פתרון הסכסוך מצד ארצות-הברית, בריטניה, מצרים ותורכיה, בין השאר. "הארץ" ביטא התנגדות עקרונית ועקבית לתוואי המוצע של גדר ההפרדה, קבע כי

(לדוגמה ב-5.1.05), תבע להותיר על כנם את בתי המתנחלים שיפנו מגוש-קטיף (לדוגמה ב-6.5.05), רדש מישראל לגלות איפוק צבאי ופקפק בעיילותם של מבצעים צבאיים שיצאו לדרך (לדוגמה ב-27.7.04, ב-3.10.04 וב-28.1.05). למעשה, הנושא היחיד כמעט שבו התקשו מאמרי המערכת להפגין כושר התמדה נטוב על האופן שבו יש לכנות את יו"ר הרשות הפלסטינית: האם מרוכר ב"מחמוד עבאס", "אבו-מאזן", "מחמוד עבאס (אבו-מאזן)" או "אבו-מאזן (מחמוד עבאס)"?

תופעה המעניינת ביותר, המבטאת יותר מכל את הלך המחשבה ב"הארץ" בשנה האחרונה,

ג'כליה, קבע "הארץ" כי "מקרי ההרג של ילדים, ושל אזרחים אחרים, מעיבים על רמתו המוסרית של זה"ל ומחייבים חקירה יסודית ומיצוי הרין עם האחראים" (14.10.04), ובמקרה אחר ציין העיתון בציונות כי "לצה"ל יד קלה על ההרק, או על האלה, או על דרושת הדיי"ש" (14.7.04). בהתייחסותו לסוגיית המחסומים, קבע "הארץ" חד-משמעית כי "אין נסיבות שיכשירו את מעשי ההתעללות והגטות התכופים במחסומים" (9.8.04), ובהודמנות אקורת הזכיר כי "יותר מאלף תלונות הוגשו מתחילת האינתיפאדה על מקרים של יחס בלתי הומני ואף התעללות של חיילים במחסומים. רק מיעוטן הקטן נחקר" (25.8.04). באופן נדיר כוירה הישראלית, אפילו יום

תהיה מדינת אפרטהייד, השולטת בפלשתינאים נגד רצונם... עתידה של מדינת היהודים שזור בעתידו של העם הפלשתיני החי לצדה ובתוכה, ואת הפתרון ההגיוני והמוסרי לכך אי-אפשר למצוא בחזון, אלא בתיקון המציאות" (9.7.04). באופן דומה, מאמר המערכת של גליון יום העצמאות קבע כי "כיום העצמאות הזו אין משהו אופטימי וחשוב לשאוף אליו יותר מאשר חלוקת ארץ ישראל מחדש, בהסכמה ולא במלחמה, למדינת ישראל ולמדינת פלשתיין. כשכל וברוח לב, בהנחה שאם יהיה טוב לשכנינו, אולי יהיה טוב גם לנו" (11.5.05). ומדי פעם, גם ללא הקשר מיוחד, בוחר "הארץ" להצביע על הקשר בין הכיבוש לבין הביטחים

לאומנות תרבותית

סימואה של התודעה בדרכי נועם

יאורה ריבלין, זוהרת מתמיד ומחויבת כולה, אורם שפתיה כמו אורם חולצתה מתכתבים עם אדמומיותה הקורצת של כותרת אנרי גימית ונטולת שיר – "השבועון". שבועיים לאחר מכן מופיע על השער ידוען תרבות נוסף: אבי קושניר, שחור הכריזטיין בשערו כצבע המקטורן, וצווארון החולצה התכול הוא נוכח במעמד של משקיף בלבד, והוא נמנע באופן כמעט מוחלט מלהופיע ברסק החדשות. למרות העובדה שמאז מינויו של לנדאו לעורך, שוקן מעורב מעט יותר, במצוהר, בנייהול השוטף של "הארץ", אין כל עדות לכך שהוא משפיע באופן ישיר על התכנים או על עמדות המערכת. אולם העדרה של השפעה גלויה איננו כל הסיפור. מינויו של לנדאו לעורך לא היה מקרי, ומותר להניח כי לקרבה האידיאולוגית בין עמדותיו לבין אלה של שוקן היתה השפעה על המינוי (השקפה זו בוטאה במפורש על-ידי גרעון לוי זמן קצר

יאורה ריבלין, זוהרת מתמיד ומחויבת כולה, אורם שפתיה כמו אורם חולצתה מתכתבים עם אדמומיותה הקורצת של כותרת אנרי גימית ונטולת שיר – "השבועון". שבועיים לאחר מכן מופיע על השער ידוען תרבות נוסף: אבי קושניר, שחור הכריזטיין בשערו כצבע המקטורן, וצווארון החולצה התכול הוא נוכח במעמד של משקיף בלבד, והוא נמנע באופן כמעט מוחלט מלהופיע ברסק החדשות. למרות העובדה שמאז מינויו של לנדאו לעורך, שוקן מעורב מעט יותר, במצוהר, בנייהול השוטף של "הארץ", אין כל עדות לכך שהוא משפיע באופן ישיר על התכנים או על עמדות המערכת. אולם העדרה של השפעה גלויה איננו כל הסיפור. מינויו של לנדאו לעורך לא היה מקרי, ומותר להניח כי לקרבה האידיאולוגית בין עמדותיו לבין אלה של שוקן היתה השפעה על המינוי (השקפה זו בוטאה במפורש על-ידי גרעון לוי זמן קצר

יאורה ריבלין, זוהרת מתמיד ומחויבת כולה, אורם שפתיה כמו אורם חולצתה מתכתבים עם אדמומיותה הקורצת של כותרת אנרי גימית ונטולת שיר – "השבועון". שבועיים לאחר מכן מופיע על השער ידוען תרבות נוסף: אבי קושניר, שחור הכריזטיין בשערו כצבע המקטורן, וצווארון החולצה התכול הוא נוכח במעמד של משקיף בלבד, והוא נמנע באופן כמעט מוחלט מלהופיע ברסק החדשות. למרות העובדה שמאז מינויו של לנדאו לעורך, שוקן מעורב מעט יותר, במצוהר, בנייהול השוטף של "הארץ", אין כל עדות לכך שהוא משפיע באופן ישיר על התכנים או על עמדות המערכת. אולם העדרה של השפעה גלויה איננו כל הסיפור. מינויו של לנדאו לעורך לא היה מקרי, ומותר להניח כי לקרבה האידיאולוגית בין עמדותיו לבין אלה של שוקן היתה השפעה על המינוי (השקפה זו בוטאה במפורש על-ידי גרעון לוי זמן קצר

יאורה ריבלין, זוהרת מתמיד ומחויבת כולה, אורם שפתיה כמו אורם חולצתה מתכתבים עם אדמומיותה הקורצת של כותרת אנרי גימית ונטולת שיר – "השבועון". שבועיים לאחר מכן מופיע על השער ידוען תרבות נוסף: אבי קושניר, שחור הכריזטיין בשערו כצבע המקטורן, וצווארון החולצה התכול הוא נוכח במעמד של משקיף בלבד, והוא נמנע באופן כמעט מוחלט מלהופיע ברסק החדשות. למרות העובדה שמאז מינויו של לנדאו לעורך, שוקן מעורב מעט יותר, במצוהר, בנייהול השוטף של "הארץ", אין כל עדות לכך שהוא משפיע באופן ישיר על התכנים או על עמדות המערכת. אולם העדרה של השפעה גלויה איננו כל הסיפור. מינויו של לנדאו לעורך לא היה מקרי, ומותר להניח כי לקרבה האידיאולוגית בין עמדותיו לבין אלה של שוקן היתה השפעה על המינוי (השקפה זו בוטאה במפורש על-ידי גרעון לוי זמן קצר

מהיותו מפלה, לא רמוקרטי, ואשר הופך את ישראל למדינת אפרטהייד – חותר תחת השאיפה לכונן שלום", (6.5.2005), ומצביע יותר מכל על הסימביוזה בין רוח "הארץ" הנוכחית לבין רוחו של המו"ל.

שוקן הקפיד מאז ומעולם לשמור על ההפרדה בין הנהלת העיתון למערכת. כשיבות הנהלת המערכת הוא נוכח במעמד של משקיף בלבד, והוא נמנע באופן כמעט מוחלט מלהופיע ברסק החדשות. למרות העובדה שמאז מינויו של לנדאו לעורך, שוקן מעורב מעט יותר, במצוהר, בנייהול השוטף של "הארץ", אין כל עדות לכך שהוא משפיע באופן ישיר על התכנים או על עמדות המערכת. אולם העדרה של השפעה גלויה איננו כל הסיפור. מינויו של לנדאו לעורך לא היה מקרי, ומותר להניח כי לקרבה האידיאולוגית בין עמדותיו לבין אלה של שוקן היתה השפעה על המינוי (השקפה זו בוטאה במפורש על-ידי גרעון לוי זמן קצר

אחרים של חיינו כאן: "הכרה שמפנה את גבה, משך יותר מ-37 שנים, למצוקתם של הפלשתינאים בשטחים ומשלימה עם החלוקה המלאכותית בין האוכלוסייה החיה במדינת דמוקרטיה לבין זו החיה תחת שלטון של כיבוש לא תצמיח כבתייהספר שלה אורחים רגישים לעוול, שומרי חוק, הסולדים מאלימות לכל צורותיה" (1.7.04). זוהי ההסתכלות המוסרית מאפיינת גם את התייחסות העיתון לסוגיות נוספות, וגם כאן אין הוא מערפל את עמדתו. ההחלטה להחיל את חוק נכסי נפקדים על מורה ירושלים כוננת "גול", "הרפה" ו"איוולת מדינית מן המדרגה הראשונה", ובשלוש הזדמנויות שונות התייחס "הארץ" לתיקון לחוק האזרחות (הקובע למעשה כי ישראלים לא יוכלו להתגורר בישראל עם ערכים מהאזור שעמם התחתנו), כשהוא מצהיר כי מדובר ב"שינוי המבייש את הכנסת" (14.11.04) ובי"חיקה גזענית... אי אפשר לשמר את אופיה היהודי של

החלפתו של העורך הקודם, תנון מרמרי, והקו שנוקט "הארץ" מאז, מעלים שאלות עקרוניות ומהותיות בנוגע ליחסים בין המו"ל למערכת

לאחר מינויו של לנדאו. לנדאו אינו מריונטה, ובעניינים רבים עמדותיו שונות מאלו של המו"ל, אך דומה כי במרבית הסוגיות המרכזיות, העומדות כיום על סדריהיום הלאומי, רב המשותף בין השניים. החלפתו של מרמרי והקו שנוקט "הארץ" מאז מעלים שאלות עקרוניות ומהותיות בנוגע ליחסים בין המו"ל למערכת. מה הן בריוק סמביותיהם של בעלי העיתון? מה מידת עצמאותם של חברי המערכת? והיכן עובר הגבול המכריח בין השפעה בלתי לגיטימית של מו"ל על תכנים לבין השפעה שהיא לגיטימית? דומה כי לאתיקה העיתונאית של התקשורת הפרטית אין בשלב זה תשובות חרימשמעיות לשאלות אלו.

המדינה על חשבון השוויון, וכדאי לזכור שלא חוק האזרחות הוא המאיים על אופיה היהודי של מדינת ישראל, אלא המשך שליטתה באוכלוסייה כבושה גדלה והולכת של פלשתינאים" (19.7). ההתייחסות הנרחבת לחוק הזה מעניינת במיוחד בשל העובדה שגם עמוס שוקן בחר לעסוק בו באחת ההזדמנויות הנדירות שבהן כתב מאמר לעיתון (מאז שנת 1994 פרסם שוקן 13 מאמרים פובליציסטיים מעל רפי "הארץ", כלומר כמאמר אחד לשנה). מאמר זה (שזכה לפרסום בעיקר בשל התגובה, הגובלת בהיסטריה, של "מעריב" עליו) דומה מאוד ברוחו למאמרי המערכת שפרסם "הארץ" בנושא ("התיקון לחוק האזרחות – לכך

מי שרואים במדינה [ישראל] את הנקמה המתוקה ביותר בהיטלר ובאויביה דהיום את יורשיו הרוחניים, ודאי מחויבים להמ" שיך לעסוק במקורות הרשע" (15.4). בהספר נרגש לאהוד מנור, מסביר אריק גלסנר ששיר המחאה "אין לי ארץ אחרת" הפך ל"שיר עם חרישי ונוגה", מכיוון ש"מנור לא יודע להיות אנטי אלא רק בעד" – כפי שצריכים להיות כולנו (שם). עינת ברזילי זועקת: "אל תיגעו לי בטקס הרלקת המשואות" ומסבירה ש"חרשנות היא אמנם דבר מבורך, אבל... הל" אום זקוק לסמלים, למיתוסים מלכדים שמג" שרים על הפלורליזם התרבותי, לתחושה משר תפת לכולם (6.5). תמר נשריטי מסיימת את ביקורתה על ספרה החדש של גיל הראבן, "האיש הגבוה", בקשרה בין אותנטיות רגשית לחיפוש אחר "מסורת ועבר בעולם חסר אחריות ומחוי" בות", שהרי "מי שנושט את עברו... שלא יתפלא אם משפחתו מתפרקת, ואם ילדיו מתנכרים לו, ואם עולמו הולך ומתרוקן ממשמעות". ותכצלת פרבר, בניקורתה על הספר "החדר החשוך", מנ" סחת בבלי דעת את האתוס הפרטיקולריסטי המ" סתור מאחורי מראית העין האוניברסליסטית של מוסף התרבות: "אני כנראה שמרנית מדי, אתנצינ" טרית/יהודייה מדי, ואינני מבקשת להתורדע ללבטי נפשם של גרמנים... המבקשים להתמודד עם עברה של ארצם. מרוע צדיק בן הקורבן להתעניין בלבטי נפשם של קרובי הרוצח" (20.5).

לו היו עורכי "השבועון" וכתבי עומדים בצד" מת וצועקים, "אין ערבים אין פיגועים", או מרקדים לצלילי "עם ישראל חי", היינו מתרחקים מהם כולנו בשאט-נפש, ממלמלים לעצמנו משחו על "הפנאטים האלו", מפחדים שהמשיחיות הבורטה תגיע אלינו הני- תה. אבל כשהם מדברים אלינו מערנות, ב"מתורבתת" – פתאום הם נעימים לנו. כזה הוא מוסף התרבות החדש. כל מה שיכול היה להיות פוליטי בעמודי החדשות נהיה לכליליות אשלייתית בעמודי התרבות: פתאום סיפור קצר על לבטיו של זוג מחבורו, שמבקש למול את עוללם הרך בנצרים לאחר שאת בכורם מלו במערת המכפלה (20.5), הופך לסיפור אוניברסלי של מסע וגאולה, ומעורר הזדהות רגשית; ובעמוד הבא כבר לא קשה להתפעל מן האסתטיקה של אמנות המחאה בגוש-קטיף, או להתעניין בספר חדש על תולדות קבר רחל (ש"ע עם ישראל שמר [לה] אמונים... ועתה נרכשות חלקות ארמה סביב הקבר, בניסיון לבסס לצדו יישוב יהודי של קבע" (17.6). גבולות בגיאוגרפיה התרבותית שהיו פחות או יותר ברורים כשקרא" נו "מעריב", "יריעות אחרונות" או "הארץ", יילכו ויישטטשו ככל שנקרא בשבועון של "מקור ראשון", ונמצא עצמנו נינוחים, תרבותיים, מבוררים, כמעט קוסמופוליטים – בלי לתת עוד את הרעת על העושה, הגול והעולה הגדולה שמחיקתן מן התודעה היא צורת התמיכה הטובה ביותר בהמשך קיומן במציאות.

המקורב לנתניהו רון לאורד, והעיתונאי הימני וחובב ההשתלחיות, עורך "מקור ראשון", אמנון לורד. מן הפרסומים המעטים בתקשורת ניתן היה ללמוד ששלושתם חברו לפרויקט מתוך שותפות בחזון לקר" ממותה של תקשורת אחרת, שלמען הגשמתו השקיעו עד כה (בנפרד וביחד) מאמצים בלתי נרלים ומשאבים בלתי מבוטלים, קודם בנסיון ההשתלטות על ערוץ 10 והקמתו של ערוץ "תכלת" (שנסגר בינ" תיים), וכעת בהתמודדות על הקמת "ערוץ המסורת" ובחידוש פניו של עיתון הימין הכושל "מקור ראשון" – "עיתון איכותי ופטריוטי שבא לתת מענה להלכי הרוח הפוסט-ציוניים והאנטי-מסורתיים שבהם נגועה התקשורת הישראלית" ("מקור ראשון", אתר הבית). כפי שמסבירה ענת באלגיט בכתבתה על המהפכה העיצובית וה" תוכנית שעובר העיתון בימים אלה (ששבועון התרבות הוא בלון הניסוי שלה), הכינו פרנסיו החדשים כי כשלונו נעוץ היה בסק" טוריאליות בוטה ובסגנון פרוכניציאלי, ואם ברצונם להחזירו אל תוככי ההגמוניה הישראלית החילונית, ולהוכיח לעיתון "שיוכר בנשימה אחת" עם היומונים הגדולים – הם מוכרחים לשנות את הגישה ("הארץ", 15.3.05).

תוכלו לומר: ומה רבותא בכך, הרי תרבות היא תרבות היא תרבות, שפה אוניברסלית שלא משנה מאיזה צד היא נב"ת. בת. אפילו לורד, שבמשך שנים מקרם כפובליציסט וכעורך אג'נדה פוליטית ואידיאולוגית חרימשמעית וחד-צדדית, צוטט לאחרונה כמי שחושב שיש להפריד בין עיתונות (שהוא מגדיר כמיתמם כ"שירות בסיסי לציבור") לבין "חוט השרה האידיאולוגי שלה" (שם). לפיכך, כנראה, הוא אינו רואה כל סתירה בין תפיסת עולם שמרנית למה שנתפס בעיניו כעיי" תונות "פתוחה וליברלית" (שם). ברות זו הופרד מוסף הת" רבות לגמרי מגוף העיתון (באופן שמונע את זיהויו המיידי עם "מקור ראשון"), ומלכד קצת אייטמים מן המגזר הרתי ומעט כתבות על ההתנגדות להתנתקות, מתחנף "השבועון" לסגנון החיים ולמדרג הערכים של קהל היעד החדש שלו: החול במדריד, הכולל פירוט של אירועים ותוכניות המשור" דרות בשבת ובהג, וכלה בהצגת גיבורי תרבות של השמאל החילוני על השער.

אלה, מצדם, מתמסרים, שבוע אחר שבוע, למגעו המ" לטף של המעצב הגרפי המוכשר ולשאלותיהם המחבקות של מראיינים חסרי שם מן הפריפריה. יהונתן גפן מתרפק על העבר, מתודדה ש"הנושא הפוליטי מעסיק אותו הרבה

פחות" והוא בעצם אוהב את המדינה ולא רוצה לבעוט יותר (6.5); קושניר מתברר כישראלי פשוט וישיר, מן הזן המשובה, שמצטמר בגרמניה, מסור לילדיו ואוהב לטייל בארץ וגם רוצה שבקשיב כולנו אחד לשני (1.4). אף אחד לא מתרגז, לא מטיח ביקורת, לא מביע עמדה – כמו לא היתה הארץ שרויה ממחלוקת. בכלל, כולם מרוצים פחות או יותר ורק מתגעגעים למשהו שהיה, ישראליות אחרת, פחות גסה, פחות חומרנית, ובעיקר הרבה יותר גאה ומאור" זרת. הבעיה היא, שבמסגרת "השבועון", מה שנדמה היה בתחילה כנוסטלגיה לתי: מוזיקה מתגלה כשמרנות פורטיטני; הרחנניות מיועדת ליהודים בלבד; הצורך בהשתייכות שבטית מיתרגם כסטימיזנט לאומני ובדלני, ומתנסח מונחי הלגריתאה-אוי-לצרינו. כמו מין חמצמצות השורה על המוסף בכלל" ו, הנימה הזו מציצה מובחנת יותר או פחות בינות לשורות תמימות לכאורה מתפעלות מספר, או מבקרות סרט שזה עתה עלה לאקרנים.

אנשיל פפר כותב בפתיח לרשימתו על הסרט החדש "הנפילה", שעוסק דמותו של היטלר: "היטלר הוא גלגול של כל צוררינו לדורותיהם, פרעה, גג, נבוכדנצר, אנטיוכוס, המן, טיטוס, טרוקומרה, חמלניצקי, פטליורה...

טל ארבל היא סטודנטית לתואר שני במכון ההיסטוריה ופילוסופיה של המדעים והרעיונות באוניברסיטת תל-אביב

דינת התקלה

■ שירים עד כאן

מאי 2005, בוקר יום הזיכרון לחללי צה"ל ונפגעי הטרור. ברדיו מתנגנים צלילים עצובים של געגוע וכאב, "יש ערימה של חכר'ה על הרשא, אני דברים כאלה מחבב, בנים בנות ביחד, זה יפה שיש אומץ לפעמים להתערבב...". השירים היפים מרכינים ראש למען האמהות, החברים, האבות והאמהות, "...הוא לא ידע את שמה, אבל אותה צמה הלכה עמו לאורך כל הדרך, והוא ידע, יש יום בו ייפגשו פתאום, עם שחר של טללים או שמש ערב...". כותרות של עיתונים ישנים קורמות עור וגידים ולובשות סיפור אישי עם התחלה בלי סוף. הנופלים שבשיר קמים לתחייה, ולו לכמה דקות, ומזכירים לנו את השכן ממול, החבר מהכיתה והמפקד המצטיין.

מאי 2005, צהרי יום הזיכרון. קריין החדשות מודיע על פקקים בכניסה לבתי העלמין ואין פרסומות. גם הפרסומות מרכינות ראש מול השכול. "דמעות של מלאכים, דמעות שקטות, דמעות יפות ועצובות, זולגות באופק דמעות, ומחפשות...". הזפזוף בין תחנות הרדיו מהפנט לאותם שירים סיפורים המשויכים כליכך להווייה הישראלית.

בין זפזוף לזפזוף אפשר לשמוע כמה מעידות קלות של עורכי תוכניות רדיו, מעידות בסגנון שירי אהבה קלילים של יום חולין. אך מהר מאוד מחזירה קדושתו של היום את רוב העוסקים בדבר ליישר קו. לעומתם, ערוץ בורד אחר החליט להמציא את הגלגל דווקא ביום זה. "רדיו 102", הוא "רדיו תל-אביב", חי ובוטט גם כשאין כל צורך בכך. רדיו תל-אביב, שטוח קליטתו משתרע על האזור שבין חדרה לגדרה, החליט באופן עקרוני לשלב באותו יום בין שירי יום הזיכרון גם שירים לועזיים, ברובם שירי אהבה, ולגוון את הרפרטואר על חשבון שירי הנחמה הישראלים. בחירת השירים התמוהה והמביכה של עורכי התחנה הגיעה לשיאים מלאי אווירה חגיגית בסגנון שירי פופ רגועים, שירים נוסח "אהבת אותך, עוזבת אותך".

למקבלי ההחלטות, ששכחו את משמעות היום הרגיש ופספסו את שתי הצפירות שמוכרות ולו במעט את הצורך להתייחד עם המשפחות השכולות, כדאי לומר שסולידריות היא לא מלה גסה. למשפחות וללא מעט מאזינים, שירי האבל היפים מסמלים את זכרון הנופלים ואת חשיבות ה"ביחד", שלא לדבר על פוטנציאל השחיקה העתידי של היום הייחודי. אין כל פסול להתנחם בישן ובמוכר, כמילות שירו הנוגה של שלום חנוך, "עיני פקוחות מבלי לראות את השמים, מבלי לראות כחול של ים ירוק של עץ. מבלי לשמוע מגנינות יפות כמו פעם, מבלי לראות את הרברים כמו שהם...".

■ שרון לוי - חי כאלוביץ'

שרון לוימכאלוביץ' היא תסריטאית וקופרייטורית

הפלורליזם וטשטוש הגבולות במדיום האינטרנטי. תוצרי כליאיים רוגמת ערוץ היהדות, המקדמים אג'נדה פוליטית מובהקת במסווה של ערוץ גישה, ללא התחשבות בכללי האתיקה המקובלים באתרי חדשות, הם דוגמה להתמודדות לא מספקת עם אתגר זה. ולעורכי ערוץ היהדות חשוב להוכיח שאת השנוא עליך אל תעשה לחברך. זה שאמנן אברמוביץ' חוטא בקידום מעורר מחלוקת, מבחינת כללי המשחק העיתונאיים הראויים, של אג'נדה מסוימת, לא אומר שאתם צריכים לעשות את אותו הדבר.

■ רלוקה גנאה

רלוקה גנאה היא סטודנטית לפילוסופיה באוניברסיטת תל-אביב

ומה עניין התקשורת ה"שמאלנית" לערוץ היהדות? הבעיה אינה רק התשובה המדירה של עורכי הערוץ לשאלה "מיהו יהודי", המצמצמת למגזר הדתי-לאומי-המתנגד-להתנתקות-זוברך-כללי-אשכנזי, אלא "תעודת האחריות" העיתונאית שמקבל הערוץ מתוקף מיקומו באתר חדשות. העובדה שהכניסה לערוץ נעשית באמצעות אייקון בעמוד הבית של nrg "מעריב", הוזה בגודלו ובצבעו לאייקון המפנה לערוץ החדשות או לערוץ הכלכלה, דורשת מעורכי הערוץ לקחת אחריות עיתונאית על תוכנו.

יותר משני מתחריו, Ynet מבית "ידיעות אחרונות" ו"הארץ On-Line", nrg "מעריב" הוא גילום מובהק של האתגר שמציב לעורכי החדשות

■ מיהו יהודי?

בחודשים האחרונים, האישיות הציבורית הפופולרית ביותר בערוץ היהדות של אתר nrg מבית "מעריב" היא אמנון אברמוביץ'. אין כמעט שבוע שעובר בלי אייטם מושחו המוקדש לאיש התקשורת הכביר. ועל שום מה זוכה אברמוביץ' לכבוד זה? בגלל האתרוג. אף כי במרור יהדות עסקינו, אין מדובר באותו אתרוג מארבעת המינים, אלא בזה ששימש את אברמוביץ' כדימוי ליחס הרצוי מצד התקשורת כלפי ראש הממשלה שרון עד לביצוע ההתנתקות (ראו גם מאמריו בגיליון הקודם של "העין השביעית" ובגיליון זה).

קריאה שוטפת של הערוץ, המעוצב בצבעי כחול-לבן, מעלה הגדרה ייחודית לתחום העשיר הנקרא יהדות, המולאם כאן לצורך קידום אג'נדה פוליטית: יהדות = התנגדות מימין לתוכנית ההתנתקות. במסגרת המרור המרכזי בערוץ, "חמש שאלות קשות לתקשורת", הווכה להפניה שבועית מעמוד הבית של nrg "מעריב", מציגה "המערכת" העלומה חמש ביקורות על התקשורת השמאלנית הפוסטי-ציונית. כך למשל, ב-29.5.05 עסקו שניים מתוך חמשת הקטעים במרור ב"כתב האשמה החרד-צדדי כנגד מפעל ההתיישבות ביש"ע" שניפק חיים יבין, ודרשו "לבצע תהליך התנתקות מהיר" בינו לבין משרת המגיש של "מבט".

כאשר מדובר בקידום אג'נדה האנטי-התנתקות של הערוץ, עורכיו אינם נרתעים מלתקוף אפילו את כבירי "מעריב". אמנון דנקנר ורן מרגלית, תומכי התנתקות ידועים, זכו בעקבות פרסום מאמרם המפורסם בנושא השחיתות לעקיפת המדור, שנתה את המלחמה החדשה שהוכרזה על השחיתות תחול גם על הסיקור העיתונאי של משפחת שרון, או שאלה יישארו מוגנים כאותו אתרוג אברמוביץ', עד לאחר ההתנתקות (יהדות nrg, 22.5.05).

ההתמחות של המרור בביקורת רענונות ותכונות היטב על התמיכה הבלתי מסויגת של התקשורת בתוכנית ההתנתקות, מביאה אותנו לשאלת המקום – סוגיה מרכזית בהגות היהודית. לחלק מן הביקורת בערוץ היהדות יש מקום חשוב בכימה שעוסקת בביקורת התקשורת, אך מה עניין שמיטה להר סיני?

ריטואל תקשורתי, הגרסה הרכה

יום שלישי, 7 ביוני. מתחמם. בצהרים אני שומע על שלושה הרוגים מנפילת רקטת קסאם בחממות ההתנחלות גנייטל. התוצאה הקשה ביותר עד כה מנפילת מטען הצינור המעופף הזה, ועוד באמצע הפסקת האש. בעיני רוחי כבר יכולתי לראות את הכותרת בעיתון שלמחרת: "חממת הדמים" נשמע לי לא רע. רציתי כבר לראות מי ומי נפגעו. אמנם לא איש ההתיישבות העובדת אנוכי, אבל בסך-הכל,

כמו בסרט פורנו

במקרה או שלא במקרה וזכה השם "גרון עמוק" לשתי הערות שוליים, שונות למדי זו מזו, בהיסטוריה התרבותית של המאה העשרים. זהו שם הצופן של המרליף בה"א היריעה, ויותר מזה, סמל למסתורין שבעבודה העיתונאית. זהו גם שמו של סרט הפורנו המפורסם ביותר בעולם. בין שני ההקשרים של "גרון עמוק" נמתח מרחב האפשרויות הסגובי של עולם העיתונות. פרשת ווטרגייט מסמלת קצה אחד של הסיפור העיתונאי, בפנינת הרחוב שהוא חולק עם המעשייה הבלשית. זו העיתונות שעולמה עולם של חידות, תעלומות ומסתורין, עולם עיתונאי פתלתול כסימן שאלה. כמו סיפור בלשי טוב, התוצר העיתונאי המוצלח בואנר מצטיין בעלילה עשירה, בדמויות מורכבות, ובהפתעה.

כמו בסיפור בלשי, ישנה חשיבות לכך שנקודת המבט היא חלקית. הרמה עובדת רק משום שאנחנו יודעים שלבלש, או לעיתונאי, אין התמונה המלאה. וכמו עבודתו של הבלש, עבודתו של העיתונאי לעולם אינה נשלמת. הבלש, גם אם פתר את התעלומה, נותר, בסופו של דבר, עומד באפלה. המורל האידיאלי הזה הוא רק קצה אחד של אפשרויות האנר. בקצה השני חולקת העיתונות את מיטתה עם הפורנוגרפיה. כמו סרט פורנו היא מתמקדת בבוטה, מתוך יומרה "להראות הכל", לרווח את פרטי הפרטים המיוזעים, לחשוף, פשוטו כמשמעו, את האמת במערומיה. תחת סימני השאלה הבלשיים היא מציבה סימני קוראה ונחרצים. ממש כמו בסרט פורנו, שבו העלילה היא רק מכשול פורמלי, היא מותידה אותנו עם תמונה של האקט הממשי, בלי מסתורין, בלי הפתעות. וגם הדמויות שמככרות בה שטוחות כסדין.

אולם דווקא כה שהרברים מוצגים במערומיהם, משוהו על כסותה של האמת העיתונאית נחשף. האמת העיתונאית קיימת רק כמידה שהיא מגלה טפח ומכסה טפחיים, כאילו הגילוי העיתונאי המוצלח מצוהיר על המציאות עצמה כתעלומה.

השאיפה להראות הכל, לעומת זאת, מאיינת את המציאות שהיא מתיימרת לחשוף. בצמצום של המציאות לתיאור "חושפני" היא מאבדת את המובן החשוב, שבו האמת שלה נבנית מתוך יחסים של שיתוף פעולה עם הקורא. רק כאשר הקורא הוא שותף פעיל בהרכבת הפאזל, תקוע תמיד עם ההתיכה החסרה, אכן נבנית תמונת מציאות כלשהי. תמונה פגומה וחסרה, ממש כמו המציאות.

משוהו רע קורה ליחסים בין הקורא, או הצופה, לבין העיתונות, ככל שהיא נוטה לצרה הפורנוגרפית. העלילה הבלשית, ריזוקא משום שאינה חושפת הכל, מערבת את הקורא, דורשת ממנו מאמץ. החשיפה הבוטה מגמדת אותו, מבטלת את המשמעות שלו כיצור חושב. במעבר מהצגה חלקית, של פרטים מסוימים, שבאמצעותה אמור היה הקורא לפלס את דרכו ולהרכיב סיפור, עשיר ככל הניתן – לשאיפה "להראות הכל", הקורא מצומצם לחומר, מסה חושית המגיבה לגירוייה הגסים של המציאות. העיתונות הפורנוגרפית כבר לא צריכה את הקורא, רק את הקונה.

כל שאלה טובה, עסיטית, נחנקת על-ידי התשובה שמצומדת לה. חשיפת זהותו של "גרון עמוק" הציבה עוכרה, סתמית למדי, במקום שבו היתה תעלומה. הודמנות טובה ללבוש מעיל גשם ארוך, לצאת החוצה, ולהתחקות אחר תעלומות חרישות.

יובל קרמניצו

יובל קרמניצו הוא עיתונאי

מגורים בשדרות והרגה שני פעוטות. הכותרות, כמו שאומרים, זעקו וצה"ל לא חיכה הרבה זמן כדאי להגיב: ביתור הרצועה, תקיפה אווירית בעזה, כמה הרוגים פלסטינים, כרגיל.

אבל מה קורה היום? שלושה הרוגים – וכלום. הכותרות ממש לא זועקות וגם שמות עדיין אין. יכול להיות שיש קשר בין זה לבין חוסר התגובה של צה"ל?

פתאום נזכרתי במשהו. בחדשות אמרו שהקסאם נחת בתמונת. התחלתי להבין שהסיפור הפעם מורכב יותר מזה של ספטמבר והחלטתי לפנות לאינטרנט יודע הכל. אולי שם אמצא תשובות.

ואז גיליתי: הפעם לא נפגעו ישראלי ו/או יהודי, הראשונים בהיררכיית המוות הישראלית. איזו הקלה; כולו פועל סיני ושני פועלים פלסטינים הרוגים. עוד כמה (וזה כבר לא באמת משנה כמה) פועלים פלסטינים פצועים. עכשיו אני מבין למה הסיפור ירד מהכותרות כליכך מהר. לגבי השמות שלהם – מי בכלל עוד רוצה לדעת?

אני אפילו מחייך כשהרמטכ"ל אומר בטלוויזיה שמפגיעת הרקטה נהרג תאילנדי. בסדר, סיני, תאילנדי, לא נהיה קטנוניים, בסך-הכל ראיון ראשון שלו כרמטכ"ל. מסכן, אולי הוא התרגש.

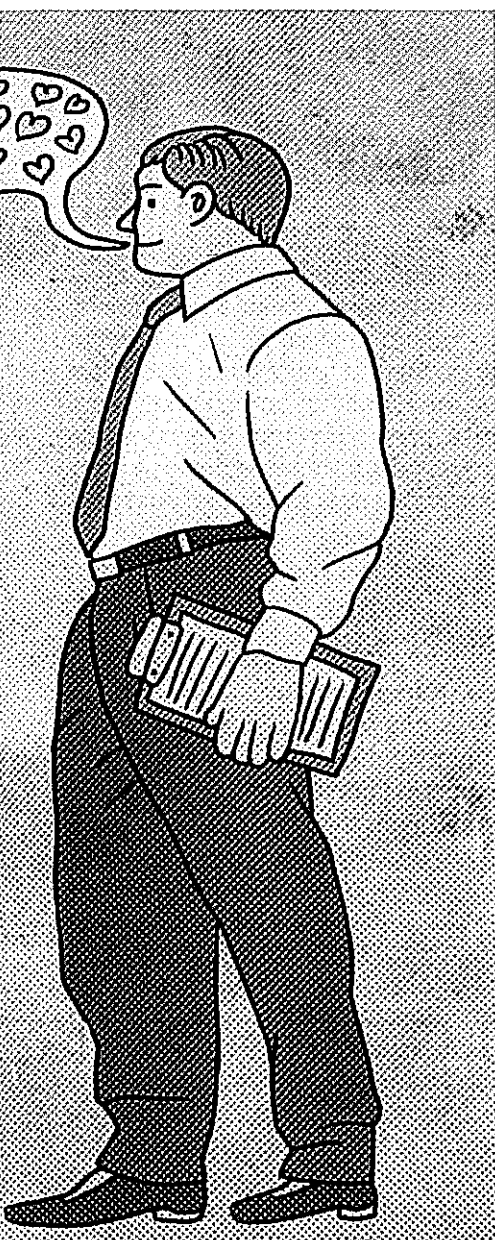
פתאום מתחוויר לי כמה חכם הוא הרמטכ"ל החדש, שמציע לנהוג בכובד ראש. כשהעיתונאים לא רודפים אחריו עם אמירות על "ים ילדים בשדרות", הציבור לא לוקח קשה מות פועלים זרים ואפילו יגאל קירשנפוט, תושב נווה-דיקלים, סבור שהמוות בחממות אינו אלא נס ומסביר ש"פה הפגז נופל איפה שצריך", זו באמת הודמנות פז לשקול תגובה ולא לשלוף מהמותן כדי לרצות תקשורת צהובה וציבור צמא נקם.

אורי בלאו

אורי בלאו הוא עיתונאי

יש ארגונים שמצאו דרך מקורית להשפיע על השיח התקשורתי: לחלק פרסים כספיים לעיתונאים המקדמים את רעיונותיהם

איתי רום ומתן שירם

ב

14 במרץ נערך טקס חגיגי בסנימטק תל-אביב, ובו הוענקו פרסים לעיתונאים שהצטיינו בסיקור נושאים הקשורים לאיכות הסביבה. בין המאושרים היו עמנואל רוזן על תוכניתו "זה הזמן", גיא לשם מ"ישראל 10" שקיבל את הפרס על כתיבתו ב"ידיעות אחרונות", דליה טל מ"גלובס" ועוד אחרים. את הטקס הנחה מיקי רוזנטל, מגיש "בולדוג" לשעבר וזוכה הפרס אשתקד. הפרס הוענק מטעם מרכז השל (המכון הישראלי לחשיבה ומנהיגות חברתית) ומומן בידי קרן נדבנות אוסטרלית, במטרה "לעודד מודעות בקרב כלי התקשורת, ובאמצעותם – בקרב הציבור, למשבר הסביבתי בישראל, על הקשריו החברתיים, הכלכליים, התרבותיים והערכיים".

מרכז השל, גוף "ירוק", אנטי-קפיטליסטי, שא-נשיו מגדירים אותו כבעל "חשיבה די רדיקלית", מבקש למעשה באמצעות הפרס לקדם את האג'נדה שלו בתקשורת ולהשפיע על השיח התקשורתי. הוא לא היחיד. בישראל קיימים היום גופים הפועלים, או שוקלים לפעול, באופן רומני: עמותת "אור ירוק" מוד לקת פרסים למצטיינים בסיקור תחום הבטיחות ברכים. "האגודה לזכות הציבור לדעת" מתגמלת מצטיינים לטעמה בתחום ביקורת התקשורת. "המועדון הבכיר לשיווק" במכון הישראלי לניהול, גוף המורכב משורת מנכ"לים של החברות הגדולות במשק, הכריז בעבר על חלוקת פרסים לכתבים מצטיינים בתחום השיווק (שמסקרים בין השאר את המנכ"לים האלה) וכבר הקים ועדה מארגנת, אולם לפי שעה גזו את הרעיון. בארגון לנ"ה (ליגת נשים למען שלום) מחפשים מימון למימוש הרעיון לתגמל כתבים המקדמים את השלום והשוויון באזור. עיתונאים ישראלים וזכים מרי פעם גם בפרסים של ארגונים זרים, המבקשים לקדם את רעיונותיהם במזרח התיכון, כמו למשל ארגון "Commonground" הפועל בארצות-הברית ומג-תגמל כתבים בישראל ובעולם שקירמו, לשיטתו, את ההבנה והשלום.

התופעה הזו מעלה כמה שאלות: האם ראוי שעיתונאי יתוגמל כספית בידי גוף בעל עניין הנמצא בתוך שדה הסיקור התקשורתי שלו, וכיצד מושפעים מכך דיווחיו? מי האנשים העומדים מאחורי היוזמות לחלק פרסים, מה מניע אותם להוציא מכספם ומה מידת כשירותם להעריך מוצר עיתונאי? מה קורה כשמחלקי הפרס הם גם מרואיינים/מושאי כתבות של הווכים? כיצד מגיבות מערכות כלי התקשורת לפרסים והאם חלוקתם אכן משפיעה על תפקוד העיתונאים? דומה שהשאלה החשובה ביותר היא, האם לא ייתכן שחלוקת פרסים כספיים ל"עיתונאים מצטיינים" אינה אלא דרך מכובדת/מכובסת למתן תגמולים כספיים לעיתונאים נבחרים?

...

לו היו חברות מסחריות מחלוקת פרסים כספיים לעיתונאים, סביר להניח כי היתה מתעוררת על כך צעקה. במקרה הנדון מדובר אמנם בארגונים שאין להם עניין בהפקת רווחים כספיים, אולם יש להם בהחלט עניין בהפצת עמדותיהם בתקשורת. "קידום השלום", למשל, הוא מטרה נעלה – אך נתונה לאינספור פרשנויות. עמותת "אור ירוק", למשל, פועלת לקידום הבטיחות ברכים – מטרה שעל חשיבותה אין חולק; אלא שעל הדרכים ליישומה ועל הגורמים האמיתיים לתאונות מתקיים ויכוח עז, שבו ל"אור ירוק" עמדות מסוימות. העמותה טוענת, למשל, שהגורם המרכזי לתאונות הוא תשתיות לקינות ולא הגורם האנושי, כפי שטוענים אחרים. היא מפעילה שרולה בכנסת לקידום עמדותיה ומעלה טענות כלפי תפקוד הרשויות. האם תיתן העמותה מכספה לכתב שהצטיין בסיקור תחום הבטיחות, אולם כתבותיו נשאו מסר שאינו חופף את עמדותיה? דובר העמותה, אהרון לפידות, מסביר שהפרס ניתן למי ש"הועירה שלנו מחשיבת את פעילותו כתרומה משמעותית ביותר למאבק בתאונות הדרכים". לדבריו, מטרת הפרס היא לעודד את העיסוק בנושא "באמצעות תמריץ כספי".

"כשהחלטנו לגלגל בינינו את רעיון הפרס", אומר לפידות, "הכיסוי של בטיחות ברכים בעיתונות לקה מאוד בחסר. העיתונאים הוציאו כמעט אך ורק

כרוניקה של תאונות, הכיסוי היה מאוד שטחי ולא נגע לעומק בכעיות האמיתיות של תאונות הדרכים. החלטנו לעודד כיסוי יותר מקצועי ויותר מוצלח. פנינו בקריאה לעורכי העיתונים למנות כתבים שאמונים על הנושא."

והם עשו את זה?

כן. בחודשים האחרונים אנחנו רואים שינוי בשיח התקשורתי בעניין, אנחנו רואים ברכה בעמלנו. יש שינוי גם ברוחב היריעה, בטיפול בה ובעומק.

פרס כספי לא קונה בעצם את הכתבים ועשוי לגרום להם להימנע מלבקר את "אור ירוק"?

הפרס ניתן על עבודה במהלך השנה כולה. העמותה היא לא פקטור. לא מעניין מה כותבים עליה, זה לא חשוב. הפרס הוא בריעבד, לא קרימה. לפידות מוסיף כי "אם מה שמשנה לעיתונאי בהחלטה לבקר או לא לבקר את העמותה זה עשרת אלפים שקל, הוא לא ראוי לתואר עיתונאי. התמריץ בכוונה אינו גבוה".

לשם שחיים

איור: בתיה קולטון

נאפולי", שבו זכו כמה מכתבי "יריעות אחרונות". במרכז השל, למשל, הפרס הוא רק חלק מ"פרויקט תקשורת", הכולל גם ארגון סמינרים מיוחדים לעיתונאים, שבהם שוקרים אנשי המוסד "להנחיל את העמדות שלנו", כרברי ליבי בייקין, רכות הפרויקט. רבים מהעיתונאים שזכו בפרסים גם השתתפו בסמינרים הללו. אנשי השל, למעשה, גם מתדרכים את העיתונאים ומספקים להם חומר ורעות – וגם מחלקים להם פרסים. ב-2002, לרוגמה, זכה בפרס כתב "הארץ" צפירי רינת. חודשיים לאחר מכן היה אילון שוורץ, מנכ"ל השל ששימש כדירקטור בקק"ל, אחר ממרואייניו של רינת בכתבה הנוגעת לתקינות התנהלותם של ראשי קק"ל. למה אתם מחלקים פרס?

ענת ג'ורגי ("הארץ"),
בלת פרס עמותת "אור
ירוק": לא ראיתי בזה
תמריץ. בזמן שקיבלתי
את הפרס כבר לא הייתי
כתבת תחבורה. אם
הייתי כתבת תחבורה,
הייתי מסירה את
המועמדות שלי

בייקין: "אתה מכיר את שוק התקשורת הישראלי: חוזים אישיים, משכורות רעב לכל מי שנמצא בדרג ביניים ומטה, שעות עבודה בלתי אפשריות. הסמינרים לא נותנים לך תוצר עיתונאי מיידי, ולפעמים קצת קשה להתחבר אליהם. באמצעות הפרס רצינו להגיד לעיתונאים, 'כל הכבוד, עשיתם עבודה מצוינת ואנחנו רוצים לציפר אתכם על זה שהעליתם נושא חשוב לסדר-היום'."

אלא שלא רי בעיסוק ב"נושא החשוב" כדי לזכות

המועמדות שלי. אין לי מה לדבר איתכם על אתיקה. אין לי שום קשר לאור ירוק. עשיתי סדרת כתבות על המאבק בתאונות הרכבים, ובאף אחת מהן לא הוזכרה העמותה."

בריקה מעלה כי העמותה אמנם לא הוזכרה, אולם ג'ורגי כותבת כבר שנים רבות על "דרך ארץ", החברה המפעילה את כביש חוצה ישראל. מי שעומד בראש "דרך ארץ" ומצוטט תדיר בכתבותיה של ג'ורגי הוא וילק – יו"ר ועדת הפרס.

...

האיזכור האמור לא בא להטיל דופי בג'ורגי אלא להצביע על מראית-עין בעייתית: הסיכוי שבשיראל הקטנה עיתונאי יסקר, בשלב כלשהו, את אחר הגורמים שהעניקו לו פרס כספי הוא גבוה; מצב כזה אינו קיים כאשר הפרס מוענק על-ידי גוף בינלאומי שאינו מסוקר בישראל, כ"פרס

יצוין כי לחלק מהעיתונאים כיום, סכום הפרס משתווה לשתי משכורות חודשיות או קרוב לכך. "האגודה לזכות הציבור לדעת", אגב, מחלקת פרס בשווי חמשת אלפים דולר, ואת לאחר שהחליטה כי הסכום שחולק בהתחלה, בסך עשרת אלפים דולר, היה מוגזם.

לפידות אומר כי "הוועדה שבחרת, אין שם אף אדם שהוא מ'אור ירוק". האמנם? לצד עיתונאים כעמוס רגב, משה נטל באום ומנכ"ל אגודת העיתונאים יוסי ברימחה, יושבים בוועדה גם חברי מועצת "אור ירוק", כשהיו"ר הוא יהודה וילק, מפכ"ל המשטרה לשעבר וחבר בכיר בעמותה.

ענת ג'ורגי, עורכת מוסף הנר"ן של "הארץ" הכותבת רבות בנושאי תחבורה ובטיחות, זכתה ב-2003 בפרס מטעם העמותה, המוענק בשיתוף אגודת העיתונאים. "לא ראיתי בזה תמריץ", היא אומרת. "בזמן שקיבלתי את הפרס כבר לא הייתי כתבת תחבורה. אם הייתי כתבת תחבורה, הייתי מסירה את

בפרס, אלא חשוב גם כיצד: באחד מהסמינרים, למשל, נלקחו העיתונאים לסיור בשטח שבו אמור לקום פארק אילון, שעליו נסוב מאבק עז בין הארגונים הירוקים לבין גורמי ג'ול", המבקשים לפתח בו בנייה. בייקין מודה כי בהשל לא היו מעניקים פרס לכתב על כתבה שהיתה מגלה אהרה לעמדות חברת הג'ול", "מכיוון שהוא לא רואה את טובת החברה במקרה הזה".

נניח שמחר התעשיינים יתאחדו ויקימו פרס לעיתונאים שמקדמים את הכלכלה החופשית. זה יהיה תקין בעיניך?

צריך לשאול את מי מקדמת האג'נדה הזו. היום כל המנגנון החברתי שלנו, כולל הסיקור התקשורתי, מוטע לכוון של אותם יומים. השיח שלהם הוא השולט. הם רוצים להצמיח את המגזר הספציפי שלהם, רק הם ירוויחו מהאג'נדה שלהם ואילו מהאג'נדה שלנו תיהנה החברה כולה.

מצד אחד אתם מתדרכים עיתונאים, ומצד שני נותנים להם פרסים. אם אני כתב לענייני סביבה, יש לי פיתוי ללכת לכיוון שלכם כדי לזכות.

אנחנו מאוד מודעים לבעייתיות הזאת. קודם כל אסור להגיש חומר למועמדות שנוגע אלינו, למרכז השל. תכנים ישירים שמקורם אצלנו לא יכולים להיכנס. זה מאוזן על-ידי כך שבועדת השופטים יש שבוע אנשים, שמתוכם רק שניים מהשל. ובכל מקרה, בצורה מאוד דומה לזו שמשמעת נשפעת הרמה העיתונאית. אתה לא יכול להגיש כתבה, לא משנה כמה ירוקה היא תהיה, אם היא כתובה רע או אין בה תגובות וכו'.

מי שופט את האיכות העיתונאית? ועדה שבה יושבים בעיקר אנשי אקדמיה, ועיתונאי אחד בלבד – היום רור גלבוני, בעבר ירון לונדון. בייקין סבורה שאין בכך בעיה משום שהכללים העיתונאיים הם "דברים כליך כסיסיים שכולם יודעים אותם".

י"ר ועדת הפרס הוא פרופ' אכיש ברורמן, נשיא אוניברסיטת בן-גוריון – דמות המסוקרת תדיר

בתקשורת, כולל בנושאים אלה. רכות ארגון "מגמה ירוקה" בבן-גוריון, אביטל גרא, הרפתעה לשמוע כי ברורמן עומד בראש ועדה המחלקת פרסים לעיתונאים בנושא איכות הסביבה, ושאלה אם אנחנו מרבים בריצנות. "זה מאוד בעייתי", היא אומרת. בתוקף תפקידה היא מנסה ללא הצלחה לרתום את ברורמן לפעילויות שונות בתחום. "אין לו נכונות להיפגש איתנו", אומרת גרא. "קיימנו כנס על בעיית רמת-חובב שהגיעו אליו גם חברי כנסת, אחרי שהוא אמר לנו שהוא נורא רוצה להביא לקידום הנושא. בסופו של דבר העוזרת שלו אמרה לי שהוא לא יגיע כי עמרי שרון ביטל את השתתפותו. רצינו להיפגש איתו כי חשבנו להפוך את השנה הבאה ל'שנת איכות הסביבה בקמפוס', אבל אי-אפשר להיפגש איתו ישירות. לא הצלחנו לעבוד איתו".

בין אם נכונות הטענות ובין אם לאו – הרברים ממחישים כי מחלק הפרסים לעיתונאים בנושאי איכות הסביבה הוא מושא פוטנציאלי לביקורת גם בנושא זה. כשבאה הפורומים של סטורנטים נדונה לאחרונה סוגיית הצבתן של אנטנות סלולריות בקמפוס בן-גוריון, הציע אחד הגולשים לפנות בעניין לתוכניתו של עמנואל רוזן. הוא לא ידע שרוזן עומד לקבל פרס כספי מנשיא אוניברסיטה.

רוזן: "אתם באמת הושבים שאם מישהו יפנה אלי עם סיפור שקשור לברורמן אני לא אטפל בו?".

אתה אולי כן, אבל עיתונאים אחרים עלולים להגיב אחרת אחרי שזכו בפרס כספי.

מי שיהנה אחרת לא ראוי להיות עיתונאי. השאלות שלכם מתאימות אולי להרבה מאוד עיתונאי אג'נדה או עיתונאי חצר, כאלה שקמים בבוקר ולפני שהם

יובל שטייניץ, יוזם פרס ביקורת התקשורת מטעם "האגודה לזכות הציבור לדעת": צריך לעודד ביקורת תקשורת בישראל וזה תפקידי ומחובתי כאיש ציבור וכחבר כנסת

עצמה, וכי היא סובלת מהטיה לשמאל: "בתקופה הזו, כשהיו שמים אותי באולפן טלוויזיה מול אכרם בורג או אופיר פינס, היה ברור למי מתייחסים בכבוד ולמי לא". במהלך השנים זכו בפרס מתי גולן, יואב יצחק, אמנון דנקנר, קלמן ליבסקינד, חגי סגל ובפעם האחרונה עמוס כרמל – עד לאחרונה עורך מדור הדעות ב"ידיעות אחרונות" – על שתרם ליתר איזון בין הפובליציסטים.

שטייניץ אינו סבור שקיימת בעייתיות בכך שפוליטיקאי, המסוקר בקביעות בתקשורת, אחראי על הענקת פרסים כספיים לעיתונאים: "צריך לעודד ביקורת תקשורת בישראל וזה תפקידי ומחובתי כאיש ציבור וכחבר כנסת". עם זאת, מאז מונה ליו"ר ועדת חוץ וביטחון והפסיק להיות "ח"כ מהספסלים האחוריים", כהגדרתו, התפטר מתפקידו כנשיא

כותבים מבקשים רשות. אני עושה מה שאני רוצה. בעונה שעברה, למשל, שידרנו כתבה שתפקה קשות את ברורמן והעלתה טענות קשות של הסטורנטים על התנהלות אוניברסיטה. אין פה שום ניגוד עניינים. זה משהו שבא בדעברי. אם הייתי אומר בתחילת השנה, 'בוא נגיש את התוכנית לפרס', זה היה אולי אחרת, אבל לא היינו חלק מתחרות, זה לא היה 'כוכב נולד'. פעם ראשונה ששמעתי עליהם היתה כשהוריעו לפני שבועיים שהתוכנית זכתה. מעולם לא הגשתי מועמדות, לא לזה ולא לשום דבר אחר.

הגשת מועמדות באופן יוזם זה פסול בעיניך?

אני חושב שעיתונאי לא צריך להיות עסוק בהגשת מועמדות לכל מיני פרסים.

גם קלמן ליבסקינד, שזכה בפרס "האגודה לזכות הציבור לדעת", מרגיש כי הוא לא הגיש מועמדות לפרס וכי במקומות הספורים שבהם התייחס לאגודה בכתבותיו "הם קיבלו ממני בראש". רבים בתקשורת, מסתבר, סבורים אחרת מרוזן וליבסקינד: בייקין טוענת כי לארגון הוגשו שישים מועמדרויות באופן יוזם על-ידי כלי תקשורת. גם לפרסים האחרים מגישים עורכים ועיתונאים מועמדרויות באופן יוזם.

• • •

בשנת 2000 החליט ח"כ יובל שטייניץ ליוזם את חלוקת "פרס ביקורת התקשורת" של "האגודה לזכות הציבור לדעת", זאת לאחר שחש כי העיתונות מבקרת את כל העולם מלבד את

האגודה, "מאחר שנכנסתי לתפקיד בולטתקשורתית". האגודה של שטייניץ, שהוחלף בזלמן שובל, ספגה ביקורת בעבר בשל אופיה הימני. שטייניץ מודה כי זו נטייתה הכללית, אולם יש לציין כי בוועדת הפרס השתתפו גם אנשי שמאל מובהקים כגבריאל מוקד וארו ביטון. בניגוד לוועדות פרס אחרות, בוועדה הזו לא חברים עיתונאים כלל ואת העבודה העיתונאית מעריכים אמנים, אנשי אקדמיה וגם אלוף במיל' – אורן שחור. על יחסו של שחור לביקורת ולתקשורת ניתן היה ללמוד מאחת מתוכניות "בולדוג" שעסקו בחברת קצא"א שבראשה הוא עומד: שם סירב שחור להשיב לשאלות עיתונאיות.

הילה רפפורט, מנכ"לית העמותה, אומרת שמדובר בפרויקט "ייחודי בעולם" המעודד ביקורת תקשורת.

בלי תמריץ כספי כתבים לא יתייחסו מספיק לנושאים?

תמריץ תמיד עוזר. תמריץ ונתינת כבוד. נראה לכם הגיוני ששטייניץ, פוליטיקאי מחליבו, יחלק פרסים לעיתונאים?

אני לא רואה מה זה קשור.

איך הם יפקדו אותם אחריכך?

הפעילות של יובל תמיד היתה עניינית, כדי לקדם תקשורת הוגנת ואת ביקורת התקשורת. מצד שני, הוא נתן תמריץ להיפתח לביקורת התקשורת.

נראה כי מרבית העיתונאים מסכימים עם עמדות מחלקי הפרסים: עד היום לא סירב איש מהם לקבל

פרס כספי שהוצע לו. ■

אייתי רום הוא עיתונאי ב"גלובס" ומתן שירם הוא עיתונאי

מדד התמורה לאגרה

הצעה לאמנה חדשה בין הציבור לשידור הציבורי

שיטת המימון באמצעות אגרה הנגבית על-פי חוק, כמקובל במדינות רבות, נועדה להקנות לשידור הציבורי חסינות, יציבות כספית והדגנה מפני מעורבות שאינה כמקומה של רגלים פוליטיים, מנהליים או כלכליים. בפועל, אופן מימושו של המודל בישראל מותיר מעורבות עמוקה של רגלים אלה בתהליכי אישור תקציב רשות השידור וגובה האגרה בממשלה ובכנסת, תהליכים אשר קושרים את הנושאים הכספיים לתוכן השידורים – בניגוד לרוח המוצהרת של עצמאות השידור הציבורי. תהליך גביית האגרה חושף תרעומת וחוסר השלמה מצד ציבורים ניכרים עם הונכת תשלום זה. הצעות חוק פרטיות רבות בשנים האחרונות קראו לביטול האגרה, בשל מורת רוח משידורים שאין בהם עניין, לדעת יוזמיהן, ובטענה שאין הצדקה להמשיך לממנם בעידן שבו הפרסומת מממנת שידורים לציבור ומי שמעוניין בשידורים נרשם – משלם בעבורם ישירות לחברת הכבלים או הלוויין.

אין להתפלא שעל רקע זה החליטה הממשלה להפחית את אגרת השידור בהדרגה, מסכום של 515 שקל ב־2003, ל־260 שקל בשנת 2006. ההפחתה אמורה לדרבן את הרשות להתייעל ולחסוך, אך היא גם תכביר עליה בכיווצ משימותיה.

הפחתת האגרה, כמו גם הנסיונות לבטלה לחלוטין, הם איום על עצם השידור הציבורי ויש בהם משום הצבת תמרור אזהרה, המחייב תשובה מתאימה לטענות המניעות את הצערים האלה, ובכלל זה לטענה כי השידורים אינם רלבנטיים עוד לחלקים מן הציבור.

אשר על כן מוצע כאן להגדיר מחדש את מערכת היחסים בין הציבור משלם האגרה לבין השידור הציבורי הממומן באמצעותה, ולהעמידה על בסיס נריא ואיתן. נתוני הצפייה בטלוויזיה מספקים מידע רב ומאלף, המהווה כלי חיוני בידי מתכנני השידורים המקצוען, גם אם הוא תף מכל שיקול מסחרי. בעידן הרב־ערוצי, גם המשרד הציבורי לא יוכל לבצע את מלאכתו כהלכה בלי מידע הכולל לא רק את מספר הצופים, אלא גם את איפיוניהם, נוהגי הצפייה שלהם, והעדפותיהם. על בסיס היכולת לעודד, לנתח ולעבד את נתוני מערכת המדרוג, אציע להלן מדרד חדש לשידור הציבורי – הוא מדרד "התמורה לאגרה".

במסגרת מאמציה לגבות את האגרה טבעה הרשות סיסמה היוצרת קשר בין הצפייה לבין התשלום בעבורה: "יש תמורה בעד האגרה". הרי עיוני שטבע את הסיסמה הבין שאי־אפשר להסתפק בסמכות הגבייה הפורמלית, הקבועה בחוק, אלא יש להראות לציבור שמוצעת לו עסקה הוגנת. באופן זה מקבלת מערכת היחסים בין הציבור לרשות השידור אופי מסחרי־צרכני מסוים. אלא שכרי שסיסמה שיוקית חכמה תהיה גם אפקטיבית, יש להמחיש עד כמה יש לה כיוסי.

בעיני הרגולטור וחוקר התקשורת נברקת התמורה לאגרה מול התפקידים והיעדים הפורמליים המוצבים לרשות השידור. ציבור משלמי האגרה, לעומת זאת, בודק בעיקר באיזו מידה הוא צורך את שידורי הרשות ביחס לתשלום שגובים ממנו.

צד אחר של משוואת ה"עסקה" עניינו גובה האגרה. עד כה נשפט גובה האגרה באופן סובייקטיבי על־ידי כל אחד מהצרכנים: "זה הרבה כסף" או "התשלום סביר", אומרים הצופים. אחרים משווים את התשלום לרשות השידור לעלות רמי המנוי של הערוצים המסחריים:

"מדוע עלי לשלם לרשות השידור מאות שקלים לשנה, עבור ערוץ יחיד שכמעט אינני צופה בו, בעוד שתמורת כמותיים שקל לחודש לכבלים או ללוויין אני מקבל עשרות רבות של ערוצים?". אלה אמירות סובייקטיביות ולא מדויקות, כל עוד לא נבדק כמה באמת צרך הצופה – כלומר כמה זמן צפה בשידורי הערוץ הראשון. נתוני המדרוג מאפשרים לדעת זאת. נתוני הצפייה, הנמדדים באופן רצוף ביחס לכלל האוכלוסייה, מלמדים לא רק כמה צופים צפו בתוכנית מסוימת, או בערוץ מסוים בפרק זמן נתון, אלא גם כמה זמן צופה אדם ממוצע, או משק בית ממוצע, בכל ערוץ. ממאגר מידע זה ניתן להגדיר מדרד שיבטא את ה"עסקה" הגלומה בסיסמה שמצביעה על הקשר בין האגרה לתמורה.

למדד זה יכולים להיות שימושים ויישומים רבים, כפי שנגדים להלן:

לצורך ההדגמה נניח שמצאנו כי אדם ממוצע צופה רבע שעה מדי יום בערוץ הציבורי, ואילו בני הבית כולם יחד צופים בממוצע חצי שעה מדי יום.

המדרד מאפשר השוואת התמורה (זמן צפייה) לאגרה (כסף): אם משק הבית נדרש לשלם אגרה של 460 שקל לשנה, משמעות הדבר שמחירה הממוצע של שעת צפייה של משק הבית הוא כ־2.5 שקל. נתון זה אפשר להשוות לחלופות שונות – החל ממחיר מנוי על מערכת הפצה רב־ערוצית, ועד למחירו של כרטיס לסרט קולנוע, או לעלות שכירתה של קלטת בספריית יוֹדֵאוּ.

המדרד מאפשר ניתוח והשוואה רב־שנתיים. אם, למשל, ירד גובה האגרה ב־10% וזמן הצפייה הממוצע עלה, נניח, ב־5%, משמעות הדבר שהערוץ שיפר את התמורה לאגרה בכ־15%.

ניתן, באמצעות המדרד, להגדיר לערוץ יעדי זמן צפייה מינימליים שעליו להשיג, כדי להצדיק את תשלום האגרה (ועדיין ניתן גם להקצות משאבים ממשלתיים להשגת יעדים ציבוריים איכותיים, מחוץ לתחשיב המדרד).

ניתן לעדן את המדרד ולא לדבר רק על "צופה ממוצע" או "משק בית ממוצע", אלא לאפיין ולהתייחס לסוגים שונים של צופים. למשל, טענה שצופים צעירים מוצאים פחות ופחות עניין בערוץ הציבורי ניתנת למדידה ומאפשרת להגדיר יעדים כמותיים ולברוק אם הושגו.

ניתן לברוק עד כמה מספקים שידורי הערוץ הציבורי, או חלקם, הזדמנות למפגש משותף בין צופים מגזרים שונים.

על בסיס גישה כזו תמצא אמנה חדשה בין הערוץ הציבורי לצופים. כל אחד מהצדדים מחויב לתת, וגם זכאי לקבל, על בסיס הוגן של הדדיות. אם תפקיים מערכת יחסים כזו, יבוא הדבר לביטוי גם בגבייה קלה יותר של האגרה; ככל שפעילותו של הערוץ הציבורי תושתת על בסיס מדיד, יהיה פחות מקום ללהצים פוליטיים בעבודתו.

אורן טוקטלי הוא מנכ"ל הוועדה למדרוג ומנהל מדיניות תקשורת באוניברסיטה העברית

ניתן ליצור מדרד שיבחן את אופן הצרכנים של השידור הציבורי ומתחו ייגזר גובה האגרה שנדרשים האזרחים לשלם

היכריות מקריות מימי השירות הצבאי, שמובילות לימים לקשרים בלתי צפויים, הן לא מנופול ישראל. סגן בוב וודוורד, למשל, היה קצין צי כשפגש ב־1970 את וו' מרק פלט לגמרי במקרה, בבית הלבן. וודוורד, עוזר ווטר בלשכת מפקד הצי האמריקאי, נשלח כבלדר עם חומר סודי ל"חדר המצב" ומצאו לצרו בחדר ההמתנה גבר סמכותי, כסוף שיער, שהמתין לפגישה אחרת. בשיחה שהתגלגלה שם למד וודוורד על עיסוקו של פלט בצמרת האף.בי.איי ולימים אימץ אותו כידיד מבוגר, כמדריך בדרכי ושינגטון וגם כמקור בעבודתו כעיתונאי מתחיל. כשפרצה פרשת ווטרגייט, קיבע אותו במקום של כבוד בדברי ימי הפוליטיקה והעיתונאות של אמריקה כ"גרון עמוק", המקור האנונימי המפורסם ביותר בהיסטוריה.

באופן אירוני דווקא שם, במרתף הבית הלבן, נוצר הקשר שהפך לאחד הסודות הגדולים של אמריקה. בעידן שבו אתרי אינטרנט חושפים כל סוד תוך כמה יממות (ע"ע פרשת מוניקה לוינסקי), הצליח וודוורד, יחד עם עמיתו קארל ברנסטיין והעורך שלהם בנג'מין ברדלי, להצפין במשך שלושה עשורים את זהותו של "גרון עמוק". חוקרים, עיתונאים וסטודנטים לעיתונות השקיעו שנים לגלות מי היה המקור שהוביל את כתבי ה"ושינגטון פוסט" אל הרגע שבו התפטר הנשיא ריצ'רד ניקסון. זה היה ספורט לאומי אמריקאי, שהוביל אחת לכמה שנים לכותרות חדשות על זהותו של "גרון עמוק". בבורסת השמות התגלגלו גם הנרי קיסינג'ר ואלכסנדר הייג, ואחרים ששקעו אחר־כך שוב באלמוניות.

עד 31 במאי השנה, כשהתברר שבני משפחתו של וו' מרק פלט, בן 91, מי שהיה מס' 2 באף.בי.איי בימי ווטרגייט, החליטו להוציא את "גרון עמוק" מן הארון. הסקופ, בכתבה פרי עטו של ג'ון אוקונר, פרקליט המשפחה, לא הלך ל"פוסט" אלא לכתב־העת "ואניטי פייר", תמורת עשרת אלפים דולר, בתום שנתיים של משא־ומתן חשאי ושורה של בדיקות (המקום היחיד שאליו לא פנינו לאימות המידע, סיפר עורך "ואניטי פייר", היה כמוזבן ה"ושינגטון פוסט").

אבל אנשי ה"פוסט" מיהרו להתגבר על החשיפה הבלתי צפויה. בימים אלה אמרו לצאת לאור ספרו החדש של וודוורד, "האיש הסודי – הסיפור של גרון עמוק מפרשת ווטרגייט", המתאר לפרטים את מערכת יחסיו עם פלט במרוצת השנים – למן הפגישה המקרית בבית

הלבן ועד למידע שהאיץ את נפילתו של ניקסון. פלט, על־פי וודוורד, זעם על כך שניקסון לא מינה אותו לראש הבולשת לאחר פטירתו של ג'יי אדגר הובר, ובעיקר סלך מרצף המעשים הבלתי חוקיים של אנשי הבית הלבן. הספר יודפס בכ־800 אלף עותקים, וההערכה היא שיכניס להוצאה ולמחבר לא פחות מ־18 מיליון דולר. טיוטת הספר כבר היתה מוכנה ברובה כאשר נחשף פלט, ובוב וודוורד נדרש רק להשלים את המבוא ואת הפרק האחרון. בני משפחת פלט ירעו על הטיוטה המונחת במגירתו של וודוורד וביקשו להקדים אותו, בעיקר כדי לשים את ידיהם על חלק מהתשובה הכספית של פרשת ווטרגייט, שער עתה נחתה בעיקר בכיסיהם של אנשי ה"פוסט".

פרשת ווטרגייט היא אכן אחד הסיפורים העיתונאיים הגדולים של המאה העשרים, אבל משם התגלגלה למחוזות אחרים: סרט קולנועי, פרסי אוסקר, וגם כסף. הרבה כסף. כשהכניס התסריטאי ויליאם גולדמן את "לבו בעקבות הכסף" לפיו של "גרון עמוק" (המלים הללו לא נכללות בטקסט המקורי של וודוורד וברנסטיין בספר "כל אנשי הנשיא"), ספק אם הבין שהוא מעגן את הביטוי לא רק בנצח העיתונאי, אלא גם מאפיין את העסקים המשגשגים שיפרחו מאו.

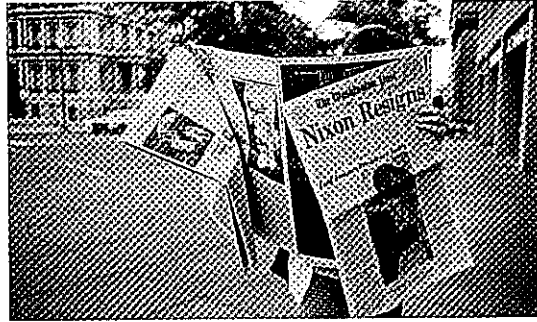
שני הכתבים הצעירים שליוו את הפרשה מהבוקר שאחרי הפריצה למטה המפלגה הדמוקרטית בבניין ווטרגייט ביוני 1972, ועד לאחר פרישת ניקסון באוגוסט 1974, הבינו במהירות שאי אפשר להסתפק רק בכתיבת הטיוטה הראשונה של ההיסטוריה. בעוד ניקסון מנהל מלחמת מאסף נואשת בחוקרים ובחברי הקונגרס, השלימו השניים את הטיוטה השנייה – הספר "כל אנשי הנשיא".

מי שהניף את הסיפור למזדים של אגדה בינלאומית היה דווקא רוברט רדפורד, שיום את הפקת הסרט על הפרשה, והיה אחר משני כוכביו, לצד דאסטין הופמן. וודוורד וברנסטיין הפכו, הודות לסרט,

רפי מן

סופה של אגדה

לא רק לידוענים בקנה-מידה עולמי, אלא גם לאנשים עשירים. תמלוגי הסרט, כמו עשרות מהדורות של הספר (רק בחודש האחרון מיהרה ההוצאה להדפיס עוד 350 אלף עותקים ולהריץ אותם לחנויות), היו רק ראשית הדרך. הם כתבו יחד את "הימים האחרונים", על דמרומי ממשלו של ניקסון בבית הלבן. וודוורד, שנשאר מאז ב"פוסט" כעורך בכיר, כתב עוד ספרים רבים, שתשעה מהם הגיעו למקום הראשון ברשימת רבי-המכר של ה"ניו-יורק טיימס". הוא גם מרצה מבוקש, הגובה בין עשרת אלפים לחמישים אלף דולר להרצאה, ולא רק על ווטרגייט אלא על תחומי מומחיות אחרים שלו: הסי.איי.איי, הבית הלבן, בית-המשפט העליון, מלחמת עיראק ומה לא. עמיתו ברנסטיין עזב את ה"פוסט" לאחר תהילת ווטרגייט, היה כתב ברשת הטלוויזיה איי.בי.סי ובאמצעי תקשורת אחרים. וגם הוא מרצה מבוקש.

"לבו בעקבות הכסף", אמר "גרון עמוק" לבוב וודוורד בימי פרשת ווטרגייט, וגם עבשיו, כאשר מרק פלמ נחשף כמקור האנונימי המפורסם ביותר בהיסטוריה, הכסף ממשיך להיות מניע

מלמעלה מימין ונגד כיוון השעון: גליון "וושנינגטון פוסט" מ-8 באוגוסט 1974 - ניקסון מהפטר; מרק פלמ כסוכן FBI בסולט לייק סיטי, 1958; לבוב וודוורד וכן ברדלי אחרי פרסום וזהותו של "גרון עמוק"; מרק פלמ, 1978; פלמ כיום

היסטוריונים ברקו ומצאו כבר מזמן, כי פרטים מרכזיים רבים מפרשת ווטרגייט נמחקו מן הספר, ובעיקר מן הסרט, כדי לפנות מקום למלחמת בני אור, מחדר החדשות הבוהק של ה"פוסט", בכני חושך - אנשי הבית הלבן האפל והגבולות. התסריטאי גולדמן והבימאי אלן ג'יי פאקולה גם סילקו לחלוטין דמויות מרכזיות כמו המו"לית קתרין גרהם - שעמדה במהלך הפרשה בלחצים כבדים, כולל איום לפגוע ברשימות תחנות הטלוויזיה שבבעלותה - או צמצמו את חלקם של עורכים ב"פוסט", כולל האיש מספר 2 במערכת, האוורד סימונס, שנעלב עד עמקי נשמתו מן התפקיד השולי שלו בסרט.

לסימונס הגיע מקום נכבד יותר, ולו רק בשל זכויות היוצרים שלו על הכינוי "גרון עמוק", שהעניק למקור האנונימי מן החניון התתיקורקי, על שם הסרט המחול בכיכובה של לינדה לאבלייס, שהקרנתו החלה בתורש הקשוח שהציב המקור, פלט, לוודוורד: מותר לו לעשות שימוש במידע, אבל לא לחשוף בשום דרך את המקור. בז'רגון העיתונות האמריקאי: רקע עמוק (Deep Background), להבדיל מאוּפִי-דהִרְקוֹרד, שאוסר לחלוטין לפרסם כל פרט שנמסר לכתב.

וודוורד, ברנסטיין והעורך ברדלי גילו דבקות ארוכת שנים בהתחייבות שלא לחשוף את המקור. לפני עשר שנים, כשהוציא ברדלי את ספרו האוטוביוגרפי "חיים טובים", שאלתי אותו, כמו מיליון עיתונאים אחרים ששוחחו איתו מאז ימי ווטרגייט, אם לא הגיעה העת לחשוף את גרון עמוק. "בוב וודוורד נתן לאיש את דברתו שהאיש לא יוזהה", השיב לי ברדלי, "הוא לא היה מדבר איתנו אם לא היינו מבטיחים לו אנונימיות". "גם אחרי עשרים שנה?", שאלתי. "מלה שלו זו מלה. גם אחרי שנים". אכן, שיעור חשוב בהלכות אתיקה וגם

הוכחה נוספת לחשיבות הרבה של מקורות לא מזוהים בתחקירים רגישים, שבהם חושפים עיתונאים שחיתות במקומות הגבוהים ביותר.

מותר לחשוף, עם זאת, שמעבר לכללי האתיקה נהגו העורך וצמד הכתבים לשמר בכך את אגדת ווטרגייט, להנציח את הילת המסתורין האופפת את הפרשה, להריץ עוד חוקרים וסטורנטים לפשפש בכל רמז, כדי לפענח את החידה. אבל ג'זאן, בתו של פלט, החליטה שאביה יכול בערוב ימיו להיחשף, ואולי להרוויח אגב כך כמה דולרים, כדי לכסות את החובות שלקחו למימון לימודיו של הנכד באוניברסיטה. המשאומתן על הספר, אולי הסרט, של פלט, שעשוי להכניס למשפחה כמליון דולר, כבר מתנהל בימים אלה, אבל בינתיים פולטות מכונות הדפוס את ספרו של וודוורד: הוא לא יניח לקשיש מקליפורניה לגנוב לו את ההצגה, גם לא לאפסן את הפרשה ברפים האחוריים של ספרי ההיסטוריה.

דמה זועק אלינו מהאדמה

בכתבה "המת על החי" (רן בנימיני, "העין השביעית" 55, מרץ 2005) מועלה ריון ראוי בנושא הטיפול התקשורתי בהאשמות המועלות על-ידי אדם שאינו בין החיים (באמצעות מכתב, למשל). הריון מנוהל תוך הצגת המקרה של א', שהתאבדה ולאחר מותה התגלתה מסכת ההתעללויות המיניות שעברה בחייה, כולל גילוי עריות, באמצעות פרסום מכתב שכתבה כרי שיוקרא בכנסת. לאורך הכתבה כולה מרחף סימן שאלה גדול לגבי נכונות הגרסה של א' וזל, ואילו ברצוננו להתייחס ואותו אנו מחויבות ומעוניינות להסיר.

בניגוד לדושים שנוצר בכתבה, כאילו לאיגוד מרכזי הסיוע לנפגעות ונפגעי תקיפה מינית היתה היכרות שטחית ורשמית עם א' ולא ידע עליה דבר פרט לגרסתה המובאת במכתב שהשאירה, חשוב לנו להבהיר כי מרכזי הסיוע היו בקשר רציף ואישי עם א' במשך שנים, שבמהלכן הפך לאישי וקרוב מאוד. כל מידע הנמסר על-ידי מי שפונה למרכזי הסיוע נשאר חסוי וחייב להישאר כך, ועל כן אין באפשרות מרכזי הסיוע למסור מידע נוסף שברשותם. המכתב שא' כתבה פורסם מכיוון שנכתב מלכתחילה על מנת להיקרא בכנסת, אך בהחלט – המידע לגבי הייסורים שעברה א' ידוע לנו מיד ראשונה ובוודאות, ובהסתמך על הרבה מעבר למכתב שפורסם בתקשורת. סימן השאלה שהועלה בכתבה איננו מתייחס למקרה הספציפי של א' בלבד, אלא יש בו כדי להאפיל על כל קורבנות האלימות המינית ולהזוהרנו שנים לאחור ברמת המודעות והמוכנות הציבורית לשמוע ולהתמודד עם כאבן. יש להרגיש כי לפגוע למרכזי הסיוע אין כל אינטרס סמוי בפנייתן אלא צורך קיומי בתמיכה וסעד רגשיים. הן פונות אלינו על אף ולמרות הקושי הרגשי העצום הכרוך בכך, ורגשות הכושה והאשם שמוזנים על-ידי מנגנוני האשמת הקורבן, שלצערנו עדיין קיימים ושרירים בחברה הישראלית.

ולהתייחסותו של ד"ר זאב ברגמן שהועלתה בכתבה: מכתבה של א' מוען לוועדה לקידום מעמד האשה בכנסת, הוא נוסח ונכתב בהתאם לכך ימים מראש ובכבוד הראש הראוי. זהו אינו מכתב התאבדות שנכתב בסערת רגשות ובדקות האחרונות לחיים, וידוע היה למנוחה שייקרא בפני קהל גדול ומכובד. ומכאן שראוי להתייחס אליו כאל בעל תוקף רב ולא רק כ"אמת הפנימית והסובייקטיבית שלה".

בנימיני העלה את הסוגיה של מתיחת בייקורת על המת שלו/לה אין אפשרות תגובה, אולם הוא עצמו חוטא בכך בכתבתו. לגופים המואשמים (המשפחה, הקיבוץ) ישנה יכולת תגובה אך הם בוחרים שלא להשתמש בה, ואילו דמה של א' זועק אלינו מן האדמה ואנו מחויבות להשמיע את קולה.

טניה אברבנאל

הכותבת היא ודנית איגוד מרכזי הסיוע לנפגעות תקיפה מינית ולנפגעי תקיפה מינית בישראל

הרקע המגוון של דוד לנדאו

מועד פרסום כתבתו של יפתח אלעזר על עיתון "הארץ" ("זה הכל כסף: 'הארץ' משנה פניו", "העין השביעית", 55) היה מתאים ביותר לאור השינויים שהתרחשו בעיתון בשנה האחרונה. התשובה לשאלה הנרמזת בכותרת המאמר, "משבר הזהות של 'הארץ'", הגיעה מכיוונו של דוד לנדאו עצמו בעת מינויו כעורך ראשי בשנה שעברה, כאשר אמר שהוא מבקש להרחיב את קהל הקוראים של העיתון כדי לכלול קבוצות אחרות, שזכו רק לתשומת לב מוגבלת, כולל ערביי ישראל, עדות המזרח, עולים מרוסיה ורתיים.

הקו של לנדאו אינו שונה מזה שהציג ארתור אוקס ("Punch") סולצברגר כאשר קיבל את תפקיד מו"ל ה"ניו-יורק טיימס" מירי אביז ארתור הייז סולצברגר, ב-1961. הוא ביקש לשנות את האופי ה"ואספי" של העיתון ולהפוך אותו לעיתון שיהיה מנוקש גם בקרב אוכלוסיות של שחורים, היספנים ויהודים, שהלכו וטיפסו באותה תקופה במעלה הסולם החברתי בניו-יורק. אך סולצברגר ביקש לפרוץ החוצה, להרחיב את הזהות התרבותית של העיתון ולהתנער מהרימוי הוואספי על-ידי גיוסם של עיתונאים מרקעים אלה (אכן, ג'רלד בורד, מספר 2 שנאלץ להתפטר בעקבות המקרה של ג'ייסון בלייר, הוא אפרואסיאני, ושני יהודים הגיעו אל התפקיד הראשון במעלה של עורך ראשי). ואילו נראה שלנדאו עשה עד עתה רק צעדים מוגבלים כדי להגיע לפלורליזם בצוות עיתונאיו. לדוגמה, ישנם ערבים ישראלים מעטים מאוד במערכת.

אם אכן, כפי שנרמז בכתבה, יחסיו הבינ-אישיים של לנדאו עם אנשי הסגל וקוקים למעט כוונן עדין, היה זה בלתי הוגן מצדו של עמוס שוקן כאשר רמו שחסר ללנדאו ניסיון ניהולי. היה זה לנדאו שייסד את המהדורה האנגלית של "הארץ", כולל ניהול המו"מ עם ה"הרלד טריביון" הבינלאומי, שאפשר ל"הארץ" לפרסם מהדורה ישראלית של העיתון. לנדאו היה גם מעורב מאוד בהקמת אתר האינטרנט המצליח מאוד של "הארץ". לפני כן היה לנדאו עורך מרכזי ב"ג'רוזלם פוסט".

יתרון אחד יש ללנדאו על פני שני קודמיו, גרשון שוקן וחנוך מרמרי: הוא מביא עמו ניסיון רב ככתב דיפלומטי ופוליטי. מתוך רשימה ארוכה של הישגיו ככתב ניתן להזכיר את העובדה שהוא היה הכתב הישראלי הראשון שהשיג (בעת היותו כתב דיפלומטי של "הג'רוזלם פוסט") ראיון עם אנואר סאדאת. כראש הדסק הישראלי במשך למעלה מעשרים שנה בסוכנות הידיעות Jewish Telegraphic Agency (המפיצה חרשות בקרב ארגוני חרשות יהודיים ברחבי העולם), היה ללנדאו תפקיד חשוב בקביעת הדימוי של ישראל בקרב התפוצה היהודית. למרבה הצער, הכתבה לא הציגה בהרחבה את הרקע המקצועי והאישי שלו. התואר שלו במשפטים והידע הרחב שלו ביהדות רק מחזקים את הרקע האקלקטי שהוא מביא עמו לעבודתו כעיתונאי.

האתגר האמיתי של לנדאו יהיה ביכולתו לשמור על הבחנה ברורה ככל האפשר בין עובדות לפרשנות, כדי להבטיח שהאידיאולוגיה לא תפלוש אל עמודי החרשות.

יואל כהן

ד"ר יואל כהן הוא מרצה בכיר בבית-הספר לתקשורת, המכללה האקדמית נתניה

2 סופית: בראל הודח. לאחר מאבק ממושך אישרה הממשלה את דרישתו של השר אהוד אולמרט לסיים את כהונתו של מנכ"ל רשות השידור, יוסף בראל. בעד ההרחה הצביעו 13 שרים, ורק שניים – דליה איציק ומאיר שטרית – התנגדו ושלשה – בנימין נתניהו, בנימין בן-אליעזר ורגי נוח – נמנעו. היועץ המשפטי לממשלה אסר על השרים סילבן שלום וצחי הנגבי להשתתף בהצבעה, משום שקרובי משפחה שלהם מגישים תוכניות ברשות השידור. השר אולמרט מינה את יאיר אלוני לממלא מקום זמני של המנכ"ל, עד לבחירת מנכ"ל חדש.

6 נפטר אורי לופן. שדרן הרדיו, העיתונאי והמתרגם אורי לופן נפטר בגיל 54. לופן החל את עבודתו התקשורתית בגליציה"ל והתפרסם בין היתר כמגיש תוכניות מוסיקת רוק, ואחר כך כתב בעיתונים שונים ופרסם את הספר "החיים ככצל".

8 150 תחנות רדיו פיראטיות. מבקר המדינה מותח בדר"ח השנתי שלו ביקורת על פעולת יחירת הפיקוח במשרד התקשורת, שאינה מפעילה את סמכויותיה להיאבק בשידורי תחנות רדיו פיראטיות, שמספרן הגיע בשנת 2004 לכי-150, כהשוואה לכי-30 בשנת 1995. בשנת 2003 נסגרו 83 תחנות כאלה, אך חלק מהן חזרו לשדר.

9 טבן-קשת"-בזק". איש העסקים הישראלי חיים טבן, המתגורר בארצות-הברית, הרחיב את עסקיו בתחום התקשורת בישראל, בעקבות החלטת ועדת המכרזים כי הקבוצה שבראשותו היא הזוכה במכרז לרכישת 30 אחוזים מחברת "בזק". באוקטובר 2004 רכש טבן 22 אחוזים ממניות וכיניית ערוץ 2 "קשת", ומאוחר יותר הגדיל את אחזקותיו בחברה ל-27 אחוזים (ראו עמוד 20).

9 שחורי בראש ארגון בינלאומי. המפיקה והבמאית נעמי שחורי נבחרה לנשיאת INPUT, הארגון הבינלאומי של מפיקים ויוצרים בתחום הטלוויזיה הציבורית. שחורי נבחרה באירוע השנתי של הארגון בסאן-פרנסיסקו. הארגון מקיים מדי שנה כנס ובו

מוקרנים סרטים שהופקו לטלוויזיה הציבורית ומתקיימים דיונים על דרכים לקידום טלוויזיה ציבורית ברחבי העולם.

15 קנס על חין לינדים. חברת הכבלים "הוט" תשלם קנס בסך תשעים אלף שקל, בעקבות שידור חידון בנושא מין בערוץ "גוגו", המיועד גם לילדים – כך קבעה המועצה לשידורי כבלים ולוויין. יושב ראש המועצה, יורם מוקרי, קבע כי שידור החידון מפר את הכללים ואת החלטות המועצה.

16 רם נדרס התפטר. מנכ"ל חברת החדשות של ערוץ 10, רם נדרס, הודיע על התפטרותו מתפקידו. "אני חש שהחברה סיימה את שלב ההמראה וזה הזמן לפנות מקום לעורך ראשי חדש", כתב נדרס לעובדים. קודם לכן פורסמו ידיעות על כך שלנדרס מועמד להחליף את מנכ"ל הערוץ ניר למפרט, אולם בעלי הערוץ החליטו כי למפרט ימשיך בתפקידו.

16 קנס על סרט פורנו. המועצה לשידורי כבלים ולוויין החליטה להטיל קנסות בסך תשעים אלף שקל על חברת הכבלים "הוט" וחברת הלוויין "יס" בשל שידור סרט הפורנו "כוח אמיתי" בערוץ "פלייבוי", תוך חריגה מתנאי הרשיון, המתיר שידור תכנים ארוטיים אך לא פורנוגרפיים.

17 זנתפה נגד השחיתות. במאמר בכותרת "עברתם כל גבול", שנכתב במשותף בידי עורך העיתון אמנון דנקנר ובעל הטור דן מרגלית, פתח העיתון "מעריב" בקמפיין נגד השחיתות בפוליטיקה ובשירות הציבורי. כחלק מן הקמפיין גם הפיץ העיתון רבקות עם הכתובת "איפה הבושה", ושלט עגב בנוסח זה נתלה על בגיין המערכת (ראו עמוד 22).

22 הבעלים תוחכים בלחפורט. כעלי המניות בערוץ 10 פרסמו הודעה, ועל-פייה "החליטו על המשך כהונתו של ניר למפרט כמנכ"ל הערוץ". ההודעה באה לאחר שנפוצו שמועות כי למפרט יחלף. בין היתר הוזכר שמו של אבי ניר, מנכ"ל "קשת", כמועמד למנכ"ל.

24 נסגר המגזין "נותרת". המגזין "נותרת", שהתחיל לצאת לאור לפני כשישה חודשים, חדל להופיע. משפחת לוצאנו, מבעלי המגזין, מסרה כי לא מדובר בסגירת המגזין אלא

ב"פסק זמן ארגוני". בראש מערכת העיתון עמד דן שילון, והעורך הראשי היה אוריה שביט (ראו עמוד 12).

24 נגד פוליטיזציה. מטה מאבק שהקימו שחקני ואמני ישראל תובע משר התקשורת, אהוד אולמרט, לפעול להפסקת כל מנגנון המינויים הפוליטיים ברשות השידור, ולמנות כהקדם מנכ"ל חדש במקום בראל. לדברי מנכ"ל מטה המאבק יורם חטב, "במשך השנים השתלטו הפוליטיקאים על רשות השידור והפכו אותה לכמת ההופעות המרכזית שלהם, תוך דריסת יעדי האמיתיים של השידור הציבורי ובהם הפקת תוכניות מקור ישראליות איכותיות".

26 התנצלות ופיצוי לח"כים. ערוץ 10 יפרסם התנצלות בפני סגנית השר רוחמה אברהם (ליכוד) וישלם לה פיצוי בסך 120 אלף שקל – כך נקבע בפשרה שהושגה בדיון על תביעת לשון הרע שהגישה אברהם באוקטובר 2004. נגד הערוץ, בעקבות דברים בוטים שאמר עליה אסף הראל בתוכניתו. בתביעה דרשה אברהם פיצוי של מיליון שקל, אבל הסכימה לפשרה.

26 פחות מהדורות תקומיות. חברת הכבלים "הוט" תפסיק את שידורי מהדורות החדשות המקומיות בשרון ובאזור השפלה, ותאחד אותם עם מהדורות של אזורים סמוכים. בקשת החברה לביטול המהדורות אושרה על-ידי המועצה לשידורי כבלים ולוויין. בכך יירד מספר המהדורות המקומיות לשש, מהן חמש בעברית ואחת בערבית.

29 הסוס הטרויאני. הפרת צו. המשטרה החלה לחקור חשד שהעיתונים "ידיעות אחרונות" ו"גלובס" הפרו צו איסור פרסום שהוטל על חקירת פרשת "הסוס הטרויאני".

30 הסוס הטרויאני. בעקבות העיתונאית. המשטרה חוקרת חשדות שתוכנת "סוס טרויאני" הושלתה במחשבה של הכתבת הכלכלית גתית פנקס בעת שעבדה בחילה בעיתון הכלכלי "דה מרקר" ואחר כך ב"גלובס". השתלת התוכנה נעשתה, על-פי החשד, בהזמנת חברת "אמרוקס", בעקבות ידיעות שפרסמה פנקס. "אמרוקס" מסרה כי הפעילה חוקרים פרטיים למניעת הרלפות

מהחברה, אך הכחישה כי היתה מעורבת בפעולות בלתי חוקיות.

31 יבין יוצא לשטחים. יושב ראש מועצת יש"ע, בנצי ליברמן, קורא להריח את היים יבין מהגשת "מבט", בעקבות שידור הפרק הראשון בסדרה שהכין לערוץ 2 "ארץ המתנחלים - מסע אישי", שבו הציג עמדה אישית ביקורתית נגד המתנחלים. יבין בתגובה: "אין סתירה בין הגשת יומן תיעודי אישי להגשת "מבט" (ראו עמוד 18, 40).

3 נפטר סטיב אדוארדס. איש הטלוויזיה סטיב אדוארדס, שהיה מאז 1991 מנהל החדשות באנגליה בערוץ 1, נפטר בגיל 57. אדוארדס גם ביים סרטי תעודה ושבעה פרקים בסדרה ההיסטורית "עמוד האש", והיה עורך ראשי, מפקח וכותב של הסדרה "תקומה - 50 השנים הראשונות" שנמכרה לערוצי טלוויזיה רבים בעולם.

5 ברזילי בזקום לנדס. מועצת המנהלים של חברת החדשות של ערוץ 10 אישרה את מינויו של אבי ברזילי למנכ"ל החברה. ברזילי, לשעבר עורך בגליציה"ל וב"דיעות אחרונות", היה בעבר גם עורך התוכנית "עובדה". בעקבות ההחלטה החליט רינו צורר להתפטר מתפקידו סמנכ"ל חברת החדשות.

7 חופשים מנכ"ל. השר אהוד אולמרט מינה ועדה בראשות מנכ"ל משרדו, רענן דינור, אשר תעסוק באיתור מנכ"ל חדש לרשות השידור. בוועדה חברים גם נציב שירות המדינה שמואל הולנדר, יוהנה פרנר, ד"ר שרה שמר ואלון גלרט. על הוועדה להגיש המלצותיה בתוך שלושה חודשים.

7 יז"ר לשנה רביעית. מנכ"ל תחנת הרדיו האזורית "רדיוס" ו"לב המדינה", דוד בן בסט, נבחר שוב ליושב ראש התאחדות תחנות הרדיו האזורי, המייצגת 14 תחנות. ההתאחדות פועלת בעיקר מול רשויות ממשלתיות וגופי הפיקוח, ניהול מאבק נגד תחנות הרדיו הפיראטי ועור. בן-בסט הוא חבר מרכז הליכוד מטעם תנועת "ישראל בעלייה" של נתן שרנסקי.

15 שיא רדיו ישראלי. שרון תחנת הרדיו "קול חי", אריאל ברמן, שבר את השיא הישראלי של שידור רצוף. ברמן שידר 32 שעות ו-11 דקות ברציפות. את השיא הקודם בשידור רצוף השיג שרר גלייצה"ל אילי בר, ששידר 31 שעות ברציפות.

15 עיחון כתום. יומון המפד"ל "הצופה" החל לעטר את הלוגו שבראש העמוד הראשון בדגל כתום, לציון הזדהות העיתון עם מאבקם הציבורי של מתנגדי תוכנית ההתנתקות.

16 סוף סוף אגרה. שר האוצר בנימין נתניהו הסיר את התנגדותו לתחילת הגבייה של אגרת רשות השידור לשנת 2005. גביית האגרה התעכבה בשל המחלוקת הנמשכת בין נתניהו לשר אהוד אולמרט. לדברי נתניהו, הוא קיבל את ההחלטה משום שטובת העוברים עמדה מול עיניו, שכן לא הם צריכים לשלם את מחיר הניהול הכושל של רשות השידור. משרד האוצר הודיע שבדיקת ניהול הכספים של הרשות תימשך.

16 שילוח פורש. הפרסומאי אילן שילוח הודיע שהחליט לבטל את תוכניתו לרכוש כעשרה אחוז מהבעלות על ערוץ 10. הודיעה על כוונתו של שילוח להיכנס כשותף לערוץ עוררה קודם לכן סערה בעולם הפרסום, בטענה שאין זה ראוי שפרסומאי יהיה גם בעלים של תחנת טלוויזיה מסחרית.

19 פורז נגד חסון. ח"כ אברהם פורז (שינוי) הודיע על הגשת תביעת ריבה בסך מיליון שקל נגד כתבת ערוץ 1, איילה חסון, בעקבות שידור הקלטה שבה הוא נשמע כביכול מציע לשני פעילי שינוי להפסיק לכתוב נגדו באתר אינטרנט, בתמורה למימון נסיעותיהם לחו"ל. לדברי פורז, המלה "לממן" איננה נשמעת בהקלטה והפרסום גרם נזק חמור לשמו הטוב. לדברי חסון, היא פעלה בתום לב והפרסום נכון (ראו עמוד 48).

19 התקשורת והפינוי. 97 אחוז מסיקור ההתנתקות והמתנחלים במהלך חודש מרץ היו רק בהיבט השלילי והתרכזו בתופעות שליליות וביזאירות - כך אמר מנכ"ל הרשות השנייה מוטי שקלאר ביום עיון שנערך בפורום לאחריות תקשורתית במשכנות שאננים בירושלים. לדבריו, התקשורת

מקצינה תופעות מסוימות ולא מראה את המכלול. רוכבת צה"ל, תתיאלוף מירי רגב, אמרה בדיון כי בעת הפינוי, התקשורת תוכל להיכנס לשטח יחד עם הכוחות, יתאפשר לה לנהל שיחות עם מפקדים והיילים ויימסרו לה דיווחים בזמן אמת (ראו עמודים 30-42).

20 קוד אחי לפרסום. בפרסומות בטלוויזיה לא יהיה דימוי ליחסי מין ולא יוצגו יחסי מין באופן ברור או משתמע. כמו כן תיאסר הצגת עירום פרונטלי מלא וחלק עליון של גוף האשה בצורה ברורה או נרמזת. אלה הם חלק מסעיפי המדריך האתי לפרסומות בערוץ 2, אשר הוכן בידי ועדה שיומו הרשות השנייה ואיגודי הפרסומאים והמפרסמים בראשות פרופ' אסא כשר. איגוד הכרות הפרסום הודיע כי יקבל את הקוד האתי אם יתקבל מספר תנאים, בהם מגיעת חקיקה מחמירה יותר בנושא זה, כפי שיוסח"כ רוני בראון, המציע לקבוע כי חריגה מכללי הפרסום של ערוץ 2 תיחשב לעבירה פלילית.

21 קשיים בערוץ הערבי. חברת "ענני תקשורת" הודיעה כי לא תממש את הרשיון שניתן לה לפני שנה להפעלת ערוץ ייעודי בשפה הערבית, בשל העדרו של שותף ערבי לערוץ. החברה הודיעה למועצה לשירותי כבלים ולוויין כי השקיעה מאמצים רבים למצוא שותף כזה בישראל או בחו"ל. ההודעה היא מכשול נוסף בתוכנית להפעלת ערוצים ייעודיים: הרשיון לערוץ החדשות הייעודי נשלל לאחר שהחברה שקיבלה את הרשיון לא הצליחה להעלותו לאוויר, וגם למכרו לערוץ מורשת ייעודי לא ניגשו מתחרים רבים.

23 כדורגל כהפקת חקור? מתרחבת ההתנגדות להצעה ששידור משחקי ליגת הכדורגל בערוץ 2 ייחשבו ל"הפקות מקור" ולחלק מנתח השידורים שעל זכייני הערוץ להקדיש להפקות ישראליות מקוריות. איגודי הבמאים, התסריטאים והמפיקים פנו לשרת התקשורת, דליה איציק, ברישה שלא תיענה להצעת ההתאחדות לכדורגל, להכיר בשידור המשחקים כ"הפקת מקור". לדברי האיגודים, מדובר ב"הצעה סטרונית חסרת כל היגיון".

הידועות מתבטאות ברובן על מידע שפורסם באמצעי התקשורת